ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

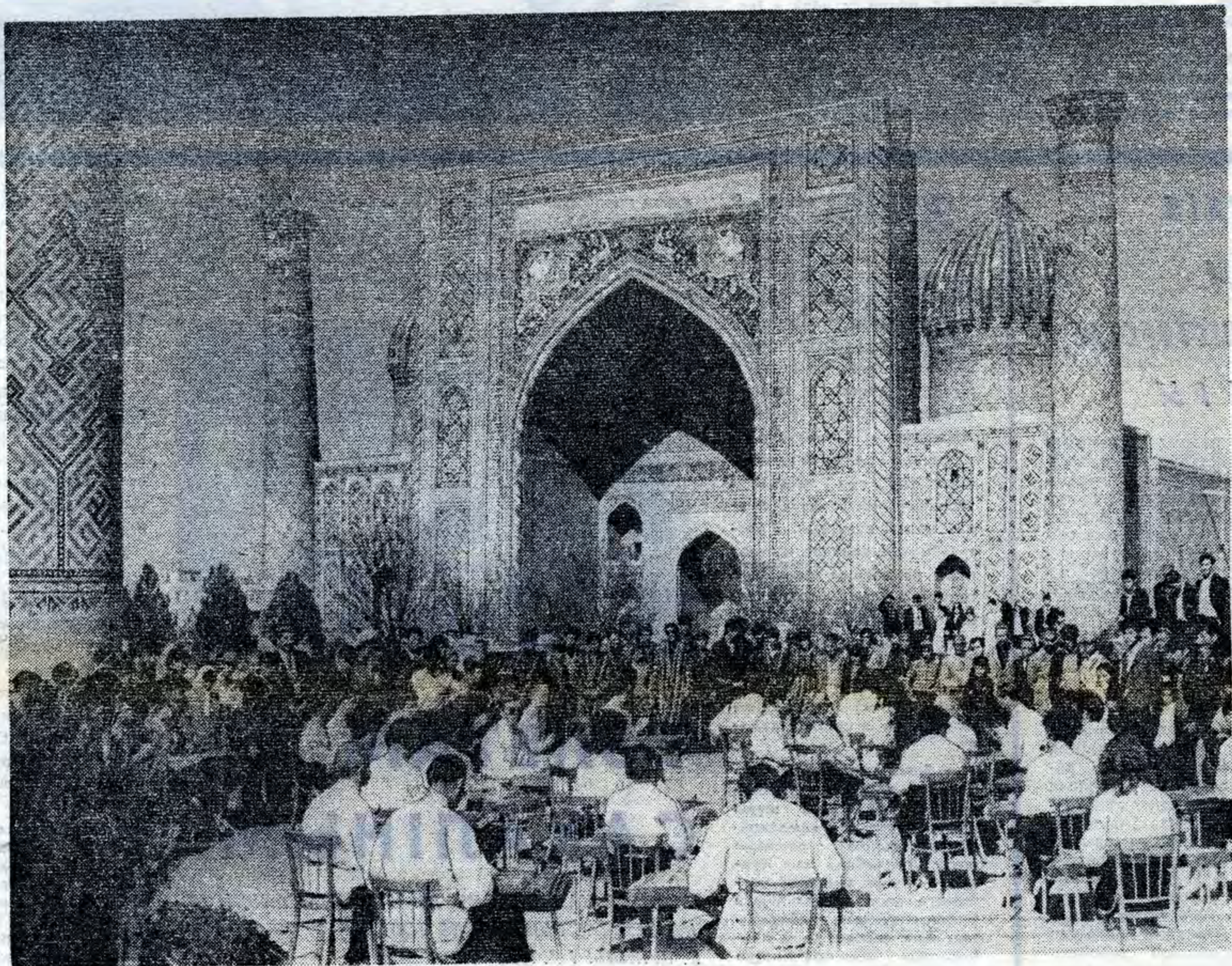
Літаратура і Мастацтва

№ 20 (2599)
ПЯТНІЦА 19 мая 1972 г.
Выдаецца з 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

50 год утварэння СССР

Дзяржаўны народны аркестр Беларускай ССР — у дарозе. Ён ужо выступіў перад жыхарамі Баку, Красናводска, Небіт-Дага, казахскіх стэпаў і памірскіх далін. Незабыўнымі засталіся ўражанні ад канцэрта ў адным са слаўутых саўгасаў Заходняга Казахстана «Бярозаўскім», многія жыхары якога — беларусы, што паехалі асвойваць цаліну ў 50-х гадах. Шмат пабудоў у саўгасе ўзвялі будаўнічыя атрады мінскага політэхнічнага інстытута. Надзвычай цёпла прымалі жыхары «Бярозаўскага» пасланцаў беларускай зямлі.

А праз некалькі дзён артысты ўжо выступалі ля падножжа Паміра, у жыхароў калгаса «Перамога» Ленінабадскага раёна Таджыкскай ССР (здымак унізе). Цымбальная музыка, якая ў нашым уяўленні неадрыўная ад маляўнічых беларускіх пейзажаў, набыла нібы новыя фарбы і адценні ў яркім ззянні памірскіх вяршынь.

І зноў — дарога... Сотні жыхароў старажытнага Самарканда сабраліся пад блакітным шатром бязвоблачнага неба, каб паслухаць беларускія напевы (здымак угары).

У сталіцы Узбекістана Ташкенце артысты знаёміліся з новымі кварталамі, узведзенымі рукамі беларускіх будаўнікоў. Горад стаў прыгажэйшым, чым быў да землетрасення. Канцэрты праходзілі ў выдатнай новай канцэртнай зале «Бахор».

Выступіўшы ў сталіцы Кіргізіі Фрунзе, беларускія артысты выехалі ў далёкія горныя раёны Цянь-Шаня і ўсюды чулі традыцыйнае сардэчнае «Рахмат» — «Дзякуй».

Наперадзе — выступленні ў Кустанаі, Аркадыку, Цалінаградзе.

Свой гастрольны маршрут працягласцю ў 16 000 кіламетраў калектыў аркестра прысвячае вялікаму святу братніх народаў — 50-годдзю ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Тэкст і фота М. РУБІНШТЭЙНА.

СЁННЯ—50 гадоў УСЕСАЮЗНАЙ ПІЯНЕРСКАЙ АРГАНІЗАЦЫІ імя У. І. ЛЕНІНА

Шлях паказан вам шырокі,
Шлях прасторны,
Светлы, зорны.
Дык наперад цвёрдым крокам,
Шум вясенні, яснавокі!
Дзеці волі, дзеці буры!..

Так некалі пісаў Якуб Колас у вершы «Піянерам».

Дзеці волі, дзеці буры!.. Гэта не проста паэтычная метафара. Тыя, першыя, былі народжаны рэвалюцыяй, апалены навальнічным подыхам грамадзянскай вайны. Ім наканавана было будаваць новае жыццё, заваяванае бацькамі.

Не адно пакаленне савецкіх людзей з пяшчотай, з гонарам успамінае піянерскую пару. Піянер — значыць першапраходца. Савецкія піянеры і сапраўды першапраходцы. І ў час цяжкіх выпрабаванняў, і ў гады мірнага будаўніцтва яны з гонарам неслі і нясуць высокае імя ўнукаў Ільіча.

Пяцьдзесят гадоў савецкай піянерыі. Сёння ў яе радах 23 мільёны дзяцей. На піянерскім сцягу — ордэн Леніна, усенароднае прызнанне заслуг арганізацыі. «Створаная па ініцыятыве Камуністычнай партыі піянерская арганізацыя, — гаворыцца ў пастанове ЦК КПСС «Аб 50-годдзі Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна», — з'яўляецца важным звяном у сістэме камуністычнага выхавання падрастаючага пакалення. Пад кіраўніцтвам партыі і свайго важатага — Ленінскага камсамола піянерская арганізацыя разам са школай, сям'ёй і савецкай грамадскасцю актыўна ўдзельнічае ў вырашэнні задач ідэйна-маральнага станаўлення і ўсебаковага развіцця юных грамадзян».

Даўняя сардэчная дружба ў піянераў краіны з работнікамі літаратуры і мастацтва. Слаўным справам піянеры прысвячалі сваё натхнёнае слова савецкія пісьменнікі, свае лепшыя песні — кампазітары, свае карціны — мастакі.

На здымку нашага фотакарэспандэнта Ул. Крука — адна з такіх сустрэч. Да піянераў мінскай сярэдняй школы № 30 прыйшоў старэйшы беларускі дзіцячы пісьменнік Алесь Якімовіч. Алесю Іванавічу ёсць пра што расказаць юным ленінцам. Ён быў рэдактарам першага беларускага піянерскага часопіса «Іскры Ільіча».

МАСТАЦКІЯ САВЕТЫ ПРЫ МІНІСТЭРСТВЕ КУЛЬТУРЫ

Для абмеркавання надзённых творчых праблем, аказання дапамогі ў развіцці тэатральнага і музычнага мастацтва, харэаграфіі і эстрады ў Міністэрстве культуры БССР створаны два кансультатыўныя органы: мастацкі савет па музычным мастацтве, харэаграфіі, эстрадзе і мастацкі савет па драматычных тэатрах. Калегія Міністэрства культуры БССР зацвердзіла палажэнні аб гэтых саветах і іх склад.

Мастацкі савет па музычным мастацтве, харэаграфіі і эстрадзе будзе аналізаваць і абагульняць вынікі канцэртных сезонаў, цікавіцца станам музычнай драматургіі, харэаграфіі, разглядаць асноўныя тэндэнцыі і праблематыку сучаснага беларускага пернага і балетнага мастацтва, музычнай камедыі і эстрады, іх ідэйнай накіраванасці і мастацкай якасці. У яго полі зроку будуць таксама пытанні павышэння прафесійнага майстэрства, падрыхтоўкі і выхавання маладых творчых сіл, праблемы развіцця вакальна-харавой культуры, яе сувязі з народнай творчасцю, стану музычнай крытыкі ў рэспубліцы.

У склад савета па музычным мастацтве, харэаграфіі і эстрадзе ўвайшлі кампазітары, драматургі, дырыжоры, балетмайстры, кіраўнікі творчых калектываў, артысты, музыканты, мастацтвазнаўцы (46 членаў). Старшынёй гэтага савета зацверджаны народны артыст СССР Р. Шырма, яго намеснікамі—заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Ю. Семяняка і начальнік Упраўлення па справах мастацтваў міністэрства А. Каландзёнак.

Мастацкі савет па драматычных тэатрах будзе абагульняць творчую дзейнасць гэтых калектываў, дбаць пра павышэнне ідэйна-мастацкага ўзроўню спектакляў, умацаванне сувязей з гледачом. На парадку дня яго пасяджэнняў будуць таксама пытанні развіцця беларускай драматургіі, павышэння майстэрства рэжысуры і акцёраў, стану тэатральнай крытыкі і тэатразнаўства ў рэспубліцы. Будуць таксама абмяроўвацца навуковыя працы па гісторыі і тэорыі беларускага тэатра і драматургіі.

У складзе мастацкага савета па драматычных тэатрах — кіраўнікі тэатраў, рэжысёры, артысты, тэатральныя мастакі, крытыкі, драматургі, работнікі органаў культуры рэспублікі—усяго 48 чалавек. Старшынёй савета зацверджаны народны артыст СССР Л. Рахленка, намеснікамі — народная артыстка СССР А. Клімава і галоўны рэдактар рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР А. Саннікаў.

УЗЛЁТАМ САКАЛІНЫМ

РЭСПУБЛІКАНСКІ КОНКУРС-АГЛЯД ЧЫТАЛЬНІКАЎ НА ЛЕПШАЕ ВЫКАНАННЕ ТВОРАЎ Я. КУПАЛЫ І Я. КОЛАСА

Зайдзіце сёння ў бібліятэку, клуб, дом культуры і вы абавязкова ўбачыце выстаўку твораў народных песняроў, аб'явы запросяць вас на літаратурны вечар ці канцэрт, у якім будзе гучаць Купалава і Коласава слова. У тэатрах можна паглядзець вясёлую іскрыстую «Паўлінку», у кінатэатрах і па тэлебачанні— кінастужкі пра жыццё і творчасць гэтых двух асілкаў нашай культуры. І рэспубліканскі конкурс чытальнікаў на лепшае выкананне твораў Купалы і Коласа, які быў аб'яўлены прэзідыумам савета прафсаюзаў Беларусі і Міністэрствам культуры БССР — адна з многіх праяў усенароднай пашаны да іх светлай памяці.

— Яшчэ дакладна не падлічана, — расказвае старшыня рэспубліканскага журы конкурсу-агляду самадзейных чытальнікаў, заслужаны артыст рэспублікі Ілья Курган, — колькі аматараў мастацкага слова ўдзельнічала ў гэтым творчым спаборніцтве. Але справа не ў лічбах, хаця і яны пра многае гавораць. Адно можна сказаць, што не сотні, а тысячы самадзейных артыстаў з любоўю і натхненнем чытаюць сёння несмяротныя творы песняроў беларускага народа.

Агляды пачаліся, як кажуць, з нізоў. Першыя творчыя выпрабаванні адбываліся на сцэнах сельскіх, калгасных і прафсаюзных клубаў і дамоў культуры. Пасля былі раённыя, затым — абласныя агляды-конкурсы і нарэшце — трэці, заключны яго этап. Лепшыя чытальнікі з абласцей прыехалі ў Мінск. Іх больш за сорак. Людзі розных прафесій, узросту, якія горача любяць мастацкае слова...

Але зойдзем у глядзельную залу Палаца культуры прафсаюзаў, дзе адбывалася гэтая ўрачыстасць. Усхваляванае слова сказаў Максім Лужанін:

— Сёння ў гэтую залу нас сабрала вялікая пашана да высокага грамадзянскага подзвігу нашых народных песняроў — сапраўдных волатаў беларускай культуры. У свой час Максім Горкі пісаў, што Пушкін у нас пачатак усіх пачаткаў. Тое ж самае можна сказаць і пра Купалу і Коласа. Ад іх пачалася наша літаратура, наша мова. Яны пакінулі нам у спадчыну паэтычную формулу яднання партыі і народа.

У нас многае робіцца, каб творы Купалы і Коласа заваёўвалі шырокую чытацкую аўдыторыю. Адна з форм прапаганды мастацкага слова гэты конкурс-агляд. Надзвычай плённая, цікавая і патрэбная справа...

І вось на сцэне вучаніца сярэдняй школы з Асіповіч

Прыз настаўніцы Г. Чугуевай уручае паэт С. Грахоўскі.

чала чытаць славуты купалаўскі верш «Беларускім партызанам» неяк вельмі ўжо будзённа, сцішана. У першыя хвіліны нават здалося, што можа і не варта было ёй чытаць гэты баявы патрыятычны заклік паэта да свайго народа. Але мінула нейкае імгненне, аціхла хваляванне і... дзе толькі сіла ўзялася ў юнай чытальніцы.

Прыз інжынеру І. Гарэцкаму ўручае дырэктар музея Я. Коласа Д. Міцкевіч.

Фота Ул. КРУКА.

Валянціна Грамыка. Доўгая дзявочая каса, якую цяпер убачыш не часта. Абветраны вясновым сонцам твар. Мілая, нясмелая, ледзь улоўная ўсмешка. Вельмі шчыра яна чытае верш Якуба Коласа «У палях Беларусі...»

Сярод чытальнікаў увогуле многа моладзі — рабочых, вучняў, студэнтаў. Галіна Палачаніна і Васіль Кандрасюк, Ніна Марчэня і Міхаіл Сталяроў, Галіна Чугуева і Валянціна Плюшкіна, Раіса Іуціна, Ала Баранава, Тамара Васюхіна... Сэрцамі сваімі захоўваюць яны непаўторнае хараство паэзіі Купалы і Коласа.

Вучаніца сярэдняй школы з Бярозы Ніна Марчэня па-

Артысту-прафесіяналу і то нялёгка заставацца сам-насам з глядзельнай залай. А тут аматар, ды яшчэ школьніца. Але кожны, хто сядзеў тады ў зале, быў усхваляваны шчырым словам юнай чытальніцы пра Беларусь-партызанку.

Не першы раз выступае ў конкурсах інжынер Мінскага аўтазавода Іосіф Гарэцкі. Ён любіць творы Купалы і Коласа, умее перадаць настрой і пафас іх вершаў. Найбольшы поспех спадарожнічае Гарэцкаму, калі ён чытае гумарыстычныя творы. І на гэты раз зала цёпла прыняла яго выступленне — урывак з паэмы «Новая зямля» пра бедалагу дзядзьку-кухара, які ўмудрыўся зварыць клёцкі на бярозавым соку.

Заслужаны поспех заваявала і настаўніца з Асіповіцкага раёна Галіна Чугуева, якая здолела перадаць сваім выкананнем прывабны вобраз смелай, няскоранай Бандароўны.

Журы рэспубліканскага конкурсу-агляду самадзейных чытальнікаў галоўныя прызы размеркавала так: за лепшае выкананне твораў Янкі Купалы — настаўніцы Г. Чугуевай, твораў Якуба Коласа — інжынеру І. Гарэцкаму. Прыз Саюза пісьменнікаў БССР атрымала вучаніца Н. Марчэня, газеты «Літаратура і мастацтва» — метадыст Маладзечанскага раённага дома культуры В. Плюшкіна, Літаратурнага музея Янкі Купалы — студэнтка Мінскага педінстытута Г. Палачаніна, Літаратурнага музея Якуба Коласа — работнік Магілёўскага палаца культуры чыгуначнікаў Р. Іуціна, ЦК ЛКСМБ — студэнт інстытута замежных моў М. Сталяроў. Дома мастацкай самадзейнасці рэспубліканскага савета прафсаюзаў — работнікі Гомельскага палаца культуры чыгуначнікаў В. і Э. Нікалаевы, Рэспубліканскага дома народнай творчасці — школьніца В. Грамыка. Усе ўдзельнікі свята купалаўскай і коласаўскай паэзіі атрымалі памятныя сувеніры.

— Мы перажылі нямала радасных хвілін на гэтым конкурсе, — дзеліцца ўражаннямі сын Якуба Коласа Д. Міцкевіч. — Многія чытальнікі парадавалі сваім майстэрствам І вельмі хацелася б, каб добры пачатак не заглух. Варта, мне здаецца, узаконіць творчае спаборніцтва самадзейных чытальнікаў. Няхай, скажам, раз у два гады праводзіцца рэспубліканскі конкурс чытальнікаў на лепшае выкананне твораў беларускіх пісьменнікаў. Бо чытанне мастацкай літаратуры — гэта вялікі гарт і для аўдыторыі, і для артыстаў-аматараў. Трэба, вядома, звярнуць самую сур'ёзную ўвагу на вучобу самадзейных чытальнікаў. Тут яшчэ не пачаты край работы...

Застаецца толькі далучыцца да слушных прапаноў Данілы Канстанцінавіча і пажадаць нашым нястомным прапагандыстам мастацкага слова — самадзейным чытальнікам вялікіх творчых удач.

Я. ДАНСКАЯ.

ЧАСУ — НЕПАДУЛАДНА

Да 90-годдзя з дня нараджэння Ул. ГАЛУБКА

Есць людзі, чыё жыццё, чыя дзейнасць асэнсоўваецца многімі пакаленнямі. След, які пакідаюць яны, нібы праяўляецца з часам. Да такіх людзей належыць і першы народны артыст Беларусі Уладзіслаў Іосіфавіч Галубок.

Ушанаваць памяць Ул. Галубка сабраліся 15 мая ў Доме мастацтваў тыя, хто ведаў Уладзіслава Іосіфавіча, яго сваякі, а таксама артысты, пісьменнікі, дзеячы мастацтваў.

Вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння Ул. Галубка, адкрыў член-карэспандэнт АН БССР, доктар мастацтвазнаўства Ул. Нлфёд.

Сёння мы ведаем Галубка як драматурга, таленавітага рэжысёра, акцёра, арганізатара тэатра, тэатральнага мастака. Але не простыя сцежкі прывялі яго да мастацтва.

Сын мінскага чыгуначніка, які рана страціў бацьку і павінен быў сам зарабляць на хлеб, Ул. Галубок зведаў працу грузчыка, прыказчыка, слесара. Але здольнасць да музыкі, цікавасць да тэатра, да літаратуры прывялі яго на ніву культуры. Першыя крокі былі зроблены ў «Таварыстве беларускай драмы і камедыі» ў якасці акцёра, затым рэжысёра. Тут жа былі ажыццёўлены пастаноўкі яго першых п'ес: «Суд», «Пісаравы імяніны», «Апошняя сустрэча».

У 1920 годзе ён стварае «Трупу беларускіх артыстаў пад загадам Галубка», пазней яна ператвараецца ў «Вандроўны тэатр», затым — у 3-ці Беларускі дзяржаўны тэатр. Тут ставяцца яго найбольш вядомыя п'есы: «Ганка», «Пан Сурынта», «Плытагоны», «Бязвінная кроў», «Праменьчык шчасця» і іншыя.

Пра жыццё і дзейнасць Галубка, пра ўклад, які ўнёс ён у беларускую драматургію, у нашу нацыянальную культуру, гаварыў пісьменнік А. Звонак.

Галубку-акцёру прысвяціла сваё выступленне заслужаная артыстка БССР Л. Шынко. Яна ўспомніла сумесную работу з ім у тэатры, ролі, сыграныя з ім у адных спектаклях.

— Нельга забыць і Галубка-чалавека. Чалавека з чыстай і шчодрай душою. Ён быў не толькі таленавітым рэжысёрам і акцёрам, але меў талент быць чалавекам, — сказала артыстка.

— У дваццатых і на пачатку трыццатых гадоў не было ў нас у рэспубліцы больш вядомага, больш папулярнага артыста, як Галубок, — так пачаў свае ўспаміны тэатральны работнік Р. Гаеўскі. Ён расказаў пра свае першыя сустрэчы з мастацтвам, з тэатрам Галубка. Цяжка пераацаніць той уклад, які ўнёс Ул. Галубок ў справу народнай асветы, у справу развіцця культуры народа. Р. Гаеўскі падрабязна гаварыў пра ўмовы, у якіх працаваў тэатр Галубка ў тыя гады. Не было памяшкання, не было дэкарацый. Часам яны рабіліся самім пастаноўшчыкам у ноч перад прэм'ерай. І пастаянныя шляхі-дарогі, бясконцыя вандраванні ўсёй трупы. Не было на карце Беларусі ніводнага мястэчка, ніводнага вялікага сяла, дзе б не пабываў Галубок з «галубянятамі».

Пра Галубка — жывапісца, пейзажыста і дэкаратара, чые работы экспанаваліся на усебеларускіх выстаўках (а ў Доме пісьменніка была наладжана яго персанальная выстаўка), гаварыў мастак Я. Цехановіч, які ў свой час працаваў у тэатры Галубка.

Мала што засталося з жывапісных работ Галубка. Але творы, што захаваліся ў Гомельскім палацы культуры чыгуначнікаў, сведчаць пра тое, што Галубок быў здольны прафесійны мастак, а не аматар, як пра яго калісьці гаварылі. Час унёс свае карэктывы ў ацэнку шматграннай таленавітай асобы нашага вядомага суайчынніка.

Уладзіслаў Іосіфавіч быў не толькі шматгранна таленавіты мастак, але і сапраўдны настаўнік, тонкі выхавацель. І кожны, хто так ці інакш сутыкаўся з гэтым чалавекам, адчуваў на сабе абаяльнасць яго непасрэднага, энергічнага і багатага характару. Пра гэта гаварыў пісьменнік Я. Семяжон.

— Мы ўсе яго вучні. І калі мы апраўдалі гэта званне, — гэта робіць нам гонар, — сказаў ён.

Крыніцай, з якой можна чэрпаць бясконца, — так назваў Галубка народны мастак рэспублікі З. Азгур. Ён нагадаў свае сустрэчы з гэтым незвычайна таленавітым і цікавым чалавекам.

Але пра які талент нашага земляка ні гаварылі б на вечары, якія б сустрэчы ні прыгадвалі, амаль кожны прамоўца з вялікім хваляваннем падкрэсліваў — настаў час увекавечыць памяць Галубка. Пакуль што ў рэспубліцы няма ніводнай мемарыяльнай дошкі, прысвечанай Галубку, ніводнай вуліцы, ніводнага тэатра, названых яго імем.

У заключэнне вечара артысты мінскіх тэатраў і навучэнцы харэаграфічнага вучылішча далі канцэрт, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння таленавітага рэжысёра, акцёра, мастака Ул. Галубка.

Р. БАКУНОВІЧ.

ДАРАГАЯ ПАМЯЦЬ

Шматнацыянальнае савецкае тэатральнае мастацтва панесла вялікую балючую страту. Памёр Аляксандр Еўдакімавіч Карняйчук — выдатны драматург, таленавітыя творы якога на працягу больш сарака год былі заўсёды жаданымі і любімымі на ўсіх сцэнах савецкіх драматычных тэатраў.

Жыццёвая праўда, цікавыя і разнастайныя характары герояў, трапная і сакавітая мова, народны гумар, важныя пытанні сучаснасці ў спалучэнні з вострым, займальным сюжэтам—усё гэта рабіла яго п'есы, розныя па жанру і стылі, блізкімі і роднымі гледачу, які шчодра плаціў аўтару сваёй шчырай любоўю, глыбокай удзячнасцю. Амаль усе яго творы былі пастаўлены і ў тэатрах нашай Беларускай рэспублікі.

У маёй памяці захоўваецца шмат розных момантаў, звязаных з асабістымі сустрэчамі з Аляксандрам Еўдакімавічам, калі наш купалаўскі тэатр працаваў над пастаноўкай яго п'ес, а пастаўлена іх было нямала. Ён ведаў і любіў наш тэатр, быў яго шчырым другам. Ведаў і глыбока паважаў нашых старэйшых майстроў сцэны.

Помню, як у час нашых гастроляў у Адэсе ў 1941 годзе Карняйчук пасля спектакля «У стэпах Украіны», які яму вельмі спадабаўся, у гутарцы са мной гаварыў: «Вы, беларускія акцёры, валодаеце нейкім сакрэтам жыцця на сцэне, вы нічога не паказваеце, нічога не іграеце, а проста жывяцё на сцэне — і гэта цудоўна».

Нягледзячы на ўсе свае высокія званні, дзяржаўныя пасады, ён быў надзвычай просты, сардэчны чалавек, дасціпны, жыццярадасны субяседнік, з прывабнай лагоднай усмешкай, якая, як мне здавалася, ніколі не сыходзіла з яго вуснаў, з добрымі, крыху задуменнымі вачыма.

Апошняя незабыўная сустрэча з ім адбылася ў Кіеве ў яго хлебасольным доме. Пасля спектакля «Хто смяецца апошнім» ён разам з Вандай Васілеўскай прыйшоў да нас за кулісы і, узбуджаны, задаволены прагледжаным спектаклем, запрасіў усіх нас, удзельнікаў спектакля да сябе ў госці. Помню яго словы: «Я прашу ўвесь ваш таленавіты ансамбль зрабіць мне гонар выпіць са мной у маёй хаце сяброўскую чарку». І мы праседзелі ў яго доме за гэтай вясёлай і шумнай вячэрай да раніцы. Гутарылі на розныя тэмы. Гаспадар дома ўспамінаў надзвычай цікавыя эпізоды з ваеннага часу і сваёй дыпламатычнай дзейнасці, гаварылі аб тэатры, наогул аб мастацтве. З пачуццём глыбокай любві і павагі гаварыў Аляксандр Еўдакімавіч пра беларускі народ, яго незвычайны гераізм у часе вайны. Незабыўная і дарагая сустрэча!

І вось няўмольная смерць зрабіла сваю справу — яго ўжо няма. Памяць аб ім будзе жыць у нашых сэрцах. Гэта дарагая памяць. Так і завецца адна з яго апошніх п'ес—«Памяць сэрца».

Л. РАХЛЕНКА,
народны артыст СССР.

НА МОВЕ ДРУЖБЫ

НА ГЭТАЙ СУСТРЭЧЫ ў Саюзе пісьменнікаў і гаспадары, і госці гаварылі кожны на сваёй роднай мове, але перакладаць не было патрэбы—усе выдатна разумелі адзін аднаго. Беларускія пісьменнікі прымалі дарагіх гасцей з Украіны—Міколу Нагнібяду, Алексу Юшчанку, Міколу Упеніка, Барыслава Сцепанюка, Рыгора Данца, Міколу Сынгаеўскага, якія так многа зрабілі для выдання двухтомніка анталогіі «Білоруська радянська паэзія».

Сустрэчу адкрыў уступным словам першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іван Шамякін. Ён выказаў шчырую падзяку складальнікам і перакладчыкам анталогіі і выдавецтву «Дніпро» за сур'ёзную і грунтоўную работу.

М. Нагнібяда нагадаў традыцыі сустрэч беларускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў і падрабязна спыніўся на працы над анталогіяй. Мы, сказаў ён, стараліся выбраць самае лепшае з беларускай паэзіі, але яна настолькі багатая, што можна было б выдаваць не два тамы, а чатыры. Наша анталогія—гэта паэтычны летапіс беларускага народа: і характарыстыка нацыянальных яго рыс, і гісторыя яго барацьбы і імкненняў, гэта сталасць і маладосць творцаў. Беларуская паэзія нароўні з літаратурамі іншых братніх рэспублік плённа ўплывае на развіццё ўсёй савецкай паэзіі, у прыватнасці, украінскай. У гэтым сэнс дружбы нашых літаратур, іх узаемных адносін. Зараз мы здалі ў набор аднатомнікі Янкі Купалы і Якуба Коласа для дзяцей (усе, хто прыехаў, прымалі непасрэдны ўдзел у падрыхтоўцы выданняў) і вялікі том Пятра Глебкі. Вашы песняры будуць побач з Шаўчэнкам фарміраваць мастацкія погляды нашых чытачоў.

Пра высокі ўзровень перакладаў у анталогіі, пра дружбу і ўзаемадзеянне творчасці паэтаў дзвюх братніх рэспублік гаварылі Барыслаў Сцепанюк і Язэп Семяжон, Васіль Вітка і Алекса Юшчанка, Мікола Сынгаеўскі, А. Зарыцкі і М. Арочка, які параўнаў перакладчыка з донарам — той таксама аддае сваю кроў другому чалавеку. Хвалюючым было выступленне Міколы Упеніка—ён быў удзельнікам абароны Сталінграда, сустракаўся з нашым Алесем Жаўруком, бачыў яго, тройчы параненага. А Еўдакія Лось расказала пра свайго брата, які загінуў у баях за вызваленне ўкраінскай сталіцы.

Размова пра адно выданне перарасла ў вялікую гаворку пра даўнюю, непарушную дружбу, якая змацавана сумесна пралітай крывёю. Кастусь Кірэенка падтрымаў прапанову М. Упеніка ўшанаваць памяць паэтаў, якія загінулі ў барацьбе за свабоду нашых народаў, выданнем іх вершаў у той рэспубліцы, якую яны вызвалялі ад фашысцкай чумы. Добрым словам згадаў ён Ярослава Шпорту, які ўдзельнічаў у баях за Магілёў. Рыгор Няхай і Аляксей Слесарэнка гаварылі пра неабходнасць абмену брыгадамі пісьменнікаў па лініі бюро прапаганды і арганізацыю продажу ўкраінскіх кніг на Беларусі. А. Грачанікаў, М. Арочка, М. Сынгаеўскі гаварылі аб актывізацыі творчых сувязей пісьменнікаў малодшага пакалення. Ул. Шахавец расказаў пра падрыхтоўку да выдання анталогіі ўкраінскай паэзіі на беларускай мове...

Украінскія пісьменнікі пабылі на Беларусі некалькі дзён. Яны разам з беларускімі сябрамі па пяры выступілі перад працоўнымі Заводскага раёна і студэнтамі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, наведалі Курган Славы і мемарыяльны комплекс «Хатынь». Мікола Нагнібяда і Мікола Сынгаеўскі прачыталі мінчанам творы пра Беларусь і яе шматпакутны лёс, навеяныя паездкай у Хатынь.

На здымку — М. Нагнібяда, Б. Сцепанюк, М. Упенік, А. Юшчанка, М. Сынгаеўскі.

Фота Ул. КРУКА.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актыўную работу ва ўстановах культуры і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння дырэктар Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Беларускай ССР імя М. Горкага **Гусеў** Канстанцін Дзмітрыевіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

КУБКІ І ГРАМАТЫ

Разнастайную шэфскую работу ў воінскіх часцях і гарнізонах праводзяць творчыя саюзы і калектывы рэспублікі. За высокія паказчыкі ў культурным шэфстве над Узброенымі Сіламі краіны Саюз журналістаў БССР узнагароджаны пераходным кубкам Міністэрства абароны СССР, а Саюз пісьменнікаў БССР — пераходным кубкам Чырванасцяжнай Заходняй пагранічнай акругі. Усяго ж пераходнымі чырвонымі сцягамі і кубкамі ўзнагароджаны адзінаццаць калектываў. У тым ліку Беларускі тэатр оперы і балета, Беларуская кансерваторыя імя А. В. Луначарскага, Беларускі акадэмічны тэатр імя Я. Купалы і іншыя.

Пераходны чырвоны сцяг Міністэрства культуры СССР і грашовая прэмія ўручаны Беларускаму рэспубліканскаму камітэту прафсаюза работнікаў культуры. Сцяг для захавання перададзены Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

26 калектываў узнагароджаны граматамі Чырванасцяжных Беларускай ваеннай і Заходняй пагранічнай акруг. Сярод іх — Музей абароны Брэсцкай крэпасці-героя, Саюзы пісьменнікаў, кампазітараў, архітэктараў, мастакоў БССР, рэдакцыі газет «Знамя юности», «Чырвоная змена», «Вячэрні Мінск», палац культуры Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў і Гомельскі палац чыгуначнікаў імя У. І. Леніна, ансамбль танца БССР і іншыя.

Л. САСІМОВІЧ.

БЕЛАРУСКІ ЛЕС

Чуеш гул?—Гэта сумны,
маркотны лясун
Пачынае няголасна граць:
Пад рукамі яго, навяваючы сум,
Быццам тысяча крэпка
нацягнутых струн,
Танкаствольныя сосны звіняць.

Цудоўныя радкі з «Вянка» М. Багдановіча пераносяць мяне ў даўно мінулае, у мілую майму сэрцу Брожскую дачу Бабруйскага лясніцтва, дзе ўжо добрых пяцьдзесят год не даводзілася быць. Гэтая дача, у якой «танкаствольныя сосны звіняць», часоў Кацярыны лічылася карабельным лесам і, пэўна ж, з поўным правам: каб пабачыць «шапку» залатаствольнай сасны, трэба галаву гэтак угору задраць, што свая шапка ледзь з галавы не валіцца.

Не хачу трапляць у палон вузкамясцовага патрыятызму — упэўнены, што выдатных сасновых бароў у Беларусі нямала. Можа, нават, за імі ёсць і добры догляд, бо дрэву патрэбна не столькі лірычная мянушка «зялёны сябра», а, менавіта, догляд. Мне здаецца нават, што лясы пад Мінскам маглі б у нейкай ступені выкарыстоўвацца як паркі.

Варта падумаць не толькі аб вырубцы хворых, пашкоджаных рознымі дрэваедамі, паміраючых і сухастойных дрэў і буралому, а і пра тое, каб каштоўныя пароды не выціскаліся менш каштоўнымі. Такое назіраецца, скажам, у Мінскай прыгараднай зоне.

Нельга абыякава глядзець, як сасновыя бары і бярозавыя гаі запаланяе парасль яліны. А паводзіць сябе яна занадта агрэсіўна: дзе завялася яліна—не быць там сасноваму бору ці бярозаваму гаю.

Клянуць яліну і сталяры. Расказаў мне байку стары сталяр: «Паміраў сталяр, і прыйшлі да яго сукі прасіць, каб дараваў ён ім грахі, дараваў, што мучылі яны яго праз усё жыццё... і адказаў ім небарака: «Табе, сасновы сук, дарую ўсё, і табе, дубовы, дарую, а табе, яловы злыдзень, дараваць не магу...» Сказаў і сканаў...

І яшчэ пра адно. Не так даўно ў «Правде» была надрукавана нататка: «Шумець арэхавым гаям». У ёй гаварылася, што Дзяржаўны камітэт лясной гаспадаркі Савета Міністраў СССР ухваліў рашэнне стварыць у гэтай пяцігодцы ў цэнтральных абласцях Расіі больш пяці тысяч гектараў прамысловых плантацый арэхаў.

У сувязі з гэтым вучоны-селекцыянер Навукова-даследчага інстытута лесаводства і механізацыі лясной гаспадаркі Р. Кудашова паведаміла, што падмаскоўны Іванцееўскі гадавальнік інстытута рыхтуе саджанцы шляхам селекцыі і адбору ў прыродзе найбольш каштоўных форм кустоў. Шляхам скрыжавання ляшчыны звычайнай з паўднёвымі культурамі атрымліваюцца высокакаштоўныя гатункі арэха-фундука. Плады асобных гатункаў учацвёра буйнейшыя за ядро звычайнага ляснога арэха.

Такая ўвага да ляшчыны зразумелая: ядро арэха—сапраўдная кладоўка бялку, тлушчу, вітамінаў, амінакіслот.

Думаецца, калі ў Падмаскоўі — «шумець арэхавым гаям», дык чаму ім не шумець у Беларусі? Можа і ў нас прыспеў час на грунце нашай дзікарослай ляшчыны, шляхам яе скрыжавання з культурнымі гатункамі, стварыць прамысловыя арэхавыя плантацыі? Ды што ляшчына, у нас жа, асабліва ў паўднёвых раёнах, можа расці і пладаносіць грэцкі арэх.

Каб не быць галаслоўным, падаю бясспрэчны факт, які меўся ў Бабруйску. Зноў давядзецца акунуцца ў далёкае мінулае. У майго бацькі ў садзе расло дрэва, якое вабіла нас—тады дзяцей—прыемным пахам сваіх пацёртых у далонях лісцяў. Бацька казаў, што гэта—грэцкі арэх, але ён не дачакаўся пакаштаваць пладоў гэтага дрэва... Міналі гады. У сярэдзіне 20-х гадоў я выехаў у Мінск. Часам наязджаў у Бабруйск. На бацькавай сядзібе жыў другі чалавек. Нешта ўжо ў канцы 20-х гадоў ён прынёс мне прыгаршчы грэцкіх арэхаў са словамі:

— Ласуйцеся, гэта ж з таго вашага дрэва!

І сапраўды, ласавацца было чым: шалупінне — тонкае, плод ядроны, смачны.

Вось я і даводжу: у Беларусі могуць і павінны быць плантацыі ляшчыны-фундука і грэцкага арэха. Справа за людзьмі!

В. ЛЯШЭВІЧ.

БЫЎ У ЖАБІНЦЫ МУЗЕЙ

Пра школьны краязнаўчы музей у Жабінцы нямала пісалі ў свой час і брэсцкая абласная газета «Зара», і «Настаўніцкая газета», і «Зоры над Бугам». Абласное тэлебачанне зрабіла перадачу, а Брэсцкі абком партыі выдаў нават спецыяльны плакат, прысвечаны гэтаму музею. І ўвогуле яго дасягненні досыць важкія: удзел у Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў 1967 і 1968 гадах, Дыплом I ступені Міністэрства асветы БССР.

Выпускнікі школы, успамінаючы вучобу, з пашанай гавораць пра музей, пра тыя паходы, сустрэчы, справы, якія аб'ядноўвалі іх, захаплялі мужнасцю і гераізмам народа, будзілі ў іх прагу да подзвігу.

А паходаў і сустрэч было нямала. Сустрэча з дэлегатам III з'езда партыі Ільёй Міхайлавічам Кузняцом, які бачыў і чуў Уладзіміра Ільіча Леніна, з былымі разведчыкамі партызанскага атрада імя Фрунзе Рыгорам Клебановічам і Аляксеем Мікалюком. Ніколі не забыць і сустрэчу ў вёсцы Корды з Цімафеем Давыдавічам Пракапчуком. Тут, у Кордах, у гады Вялікай Айчыннай вайны дзейнічала падпольная камсамольская арганізацыя. Карнікам удалося напасці на яе след. 20 мая 1942 года яны знянацку ўварваліся ў вёску, схапілі юных мсціўцаў і на вачах вяскоўцаў расстралялі...

На тэрыторыі раёна вучні выявілі каля 300 прозвішчаў загінуўшых воінаў. Яны ж аднавілі непадалёк ад вёскі Паўлапаль партызанскую зямлянку.

Ішлі і ішлі ў музей наведвальнікі. Прыязджалі экскурсіі з школ раёна, з калгасаў і саўгасаў. Дасюль ўспамінаюць выпускнікі і Аляксандра Паўлавіча Гогалева — арганізатара музея, цудоўнага настаўніка і чалавека, які разам з імі прайшоў кожную сцяжынку.

Але летась на ўсходняй ускраіне Жабінкі вырас цудоўны чатырохпавярховы гмах новай школы. Да гэтага першая школа, дзе знаходзіўся музей, тулілася ў старой — на два паверхі — будыніне. Было там цеснавата і нязручна, і ў свой час давялося, як кажуць, паламаць галаву, каб размясціць музей. Урэшце, пад музей прыстасавалі нейкую камору без вокнаў, пад самым дахам. Аляксандр Паўлавіч хоць і быў ужо апошнімі гадамі на пенсіі, аднак са школай і музеем сувязі не траціў. І вось школа перасялілася ў новае памяшканне, а пра музей дырэктар школы Іван Мацвеевіч Бажкоў нібы забыўся. Яго пакінулі на старым месцы, у той жа старой пабудове, якая засталася без усякага прыгляду. Амаль штодня Аляксандр Паўлавіч наведваўся да дырэктара школы з напамінкам аб музеі. Той толькі адмахваўся...

Ішлі дні за днямі. Гогалеў усё гэтак жа хадзіў да дырэктара, быў і ў тагачаснага загадчыка аддзела народнай асветы Пятра Мікалаевіча Іванцова, а музей як быў у каморы, так і застаўся. І хто ведае, мо і дагэтуль музей быў бы замкнуты, калі б... Аднойчы ноччу нехта ўзламаў дзверы—і дрот не дапамог! — і асобныя экспанаты апынуліся ў міліцыі: знайшлі іх добрыя людзі па гародах і завулках. І толькі тады, нарэшце, спахапіліся ў школе, перавялі рэшткі музейных экспанатаў у новае памяшканне...

Калі ж Жабінкаўскі краязнаўчы музей будзе, нарэшце, адноўлены?

І. ТАРАСЮК.

НА ПРАФЕСІЙНЫМ УЗРОЎНІ

Я — рэжысёр, жыву і працую ў Маскве. Вясной мінулага года тэатральнае вучылішча імя Шчукіна пры Дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Я. Б. Вахтангава даручыла мне паглядзець дыпломны спектакль выпускніка рэжысёрскага факультэта Міхаіла Коласа. Я ведала Коласа па вучэбных работах, не сумнявалася ў яго рэжысёрскіх здольнасцях. Але я не магла ўявіць, што ўражанне ад убачанага мной спектакля — гэта была п'еса І. Мележа «Людзі на балоце» — трэба будзе вызначаць высокім словам «незабыўнае».

Мазырскі народны тэатр — з'ява надзвычай значная. І значнасць гэта вызначаецца не толькі тым, што некалькі дзесяткаў чалавек розных прафесій шмат гадоў запар аддаюць свой адпачынак любімай справе — тэатру, але, галоўным чынам, тым, што ім удаецца ствараць сапраўдныя творы мастацтва, у ацэнцы якіх не патрэбны ніякія скідкі.

На Усесаюзным фестывалі самадзейнага мастацтва, прысвечаным пяцідзесяцігоддзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, гэты самадзейны тэатр заняў прызавое месца і ў маі 1967 года прывёз свой спектакль — драму Янкі Купалы «Раскіданае гняздо» —у Маскву, у Крамлёўскі тэатр. З таго часу калектыў вырас, чаму нямала садзейнічала сур'ёзная рэжысёрская падрыхтоўка майстэрскага кіраўніка—М. Коласа. Цяпер гэта калектыў, які ў многім дасягнуў прафесійнага ўзроўню, з даволі моцным акцёрскім ансамблем, з першакласным рэжысёрам, цудоўным мастаком. (Мастак П. Захараў некалькі гадоў назад выпадкова трапіў у гэты тэатр, «захварэў» ім і стаў тэатральным мастаком).

У шэрагу дасягненняў калектыву асобнае месца займаюць масавыя сцэны. У спектаклі «Людзі на балоце» героі паказаны з такой верагоднасцю і драматызмам, што гэтаму мог бы пазайздросціць і прафесійны тэатр.

Тэатр іграе на сцэнах розных палацаў культуры і клубаў, і дзе б ні ішоў спектакль, зала заўсёды поўная. Дзякуючы народнаму тэатру, Мазыр стаў тэатральным горадам. Ці не час падумаць аб тым, каб на базе гэтага сур'ёзнага, самабытнага калектыву стварыць у горадзе прафесійны тэатр?

Ю. ВЕРТМАН.

Масква.

З'ЯДНАЛА АГУЛЬНАЯ ЦІКАВАСЦЬ

...Кожная рэпетыцыя ўсё цясней згуртоўвала аматараў музыкі. І вось на сцэне Слонімскага РДК першы раз выступіў новы калектыў мастацкай самадзейнасці—аркестр народных інструментаў.

М. Малікаў (першы злева) з удзельнікамі аркестра.

Выступленне было ўдалае. У аркестр прыйшлі новыя ўдзельнікі. Кіраўнік аркестра Марат Малікаў — выпускнік Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Не толькі для рэпетыцый збіраюцца ўдзельнікі аркестра, але і каб пачуць цікавае слова пра любімага кампазітара і яго творчасць, глыбей зразумець нейкі музычны твор. Марат Аляксеевіч не гоніцца за колькасцю развучаных твораў, ён звяртае ўвагу на вучобу ўдзельнікаў, іх выканаўчае майстэрства. Праўда, аркестр усё роўна мае ўжо даволі грунтоўны рэпертуар — больш дваццаці пяці складаных твораў.

Цяпер калектыў рыхтуе новую канцэртную праграму з двух аддзяленняў, прысвечаную 50-годдзю ўтварэння СССР.

А. ІВЕРС.

Фота С. ПРАСНЯКА.

ПАВАГА ДА ГІСТОРЫІ — УДЗЯЧНАСЦЬ НАШЧАДКАЎ

Пісьмо мастака Д. Маслава («ЛІМ», 24.III.72 г.), здаецца, прысвечана аднаму факту — ці будзе музей вялікаму сыну беларускага народа Кастусю Каліноўскаму? Але яно, на маю думку, выходзіць за рамкі факта, узнімае вельмі важнае пытанне аб нашай удзячнасці людзям, чые палымяныя сэрцы згарэлі ў бітве за волю, за шчасце народа.

Пісьмо Д. Маслава мне нагадала вось аб чым. Летась адзначалася 225-годдзе з дня нараджэння Тадэвуша Касцюшкі, «вялікага грамадзяніна Польшчы», як яго назваў А. Герцэн.

Не ўсе ведаюць, што Касцюшка нарадзіўся на Брэстчыне, ля горада Косава. Тут, на ўскрайку горада, ля самай шашы, што вядзе ў Ружаны, у маляўнічым урочышчы Мерачоўшчына, побач з велічнымі руінамі палаца Вандаліна Пуслоўскага, стаяў сціплы драўляны домік, у якім нарадзіўся і правёў дзіцячыя гады нацыянальны герой польскага народа. Гэты домік у гады Вялікай Айчыннай вайны спалілі фашысты, але да гэтага часу бачна месца, дзе ён стаяў. Праўда, паказаць яго могуць толькі мясцовыя жыхары, бо ні ў Косаве, ні на месцы былога дома Т. Касцюшкі няма ніякага ўказальніка. І турысты, якія часта праязджаюць праз Косава, любуючыся дасканаласцю пабудаванага ў першай палове XIX стагоддзя палаца, нават і не ведаюць, што тут, побач, знаходзіцца месца, не менш вартае ўвагі.

Праўда, у краязнаўчым музеі сярэдняй школы, які ствараўся пад кіраўніцтвам дырэктара Я. Янчанкі і выкладчыцы геаграфіі М. Дычкінай, ёсць шмат матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці Т. Касцюшкі. Іх падаравалі школьнаму музею мясцовыя жыхары, прыслалі сябры з ПНР. Тут памятныя медалі ў гонар Т. Касцюшкі, фотарэпрадукцыі дакументаў і мастацкіх палотнаў, мастацкія і навуковыя працы, публікацыі аб ім.

Школьны краязнаўчы музей месціцца ў двух пакойчыках. А ён жа захоўвае матэрыялы не толькі пра Касцюшку, але і па гісторыі Косаўшчыны, па слаўнай барацьбе КПЗБ, партызанскай дзейнасці атрадаў народных мсціўцаў, якія змагаліся з ворагам на тэрыторыі былога Косаўскага раёна.

Матэрыялы, сабраныя школьнікамі, могуць стаць асновай музея Тадэвуша Касцюшкі. У жыхароў горада і навакольных вёсак знайшліся б шматлікія экспанаты, якія дапамаглі б уваскрасіць тыя далёкія часіны, якія расказалі б аб нашым земляку, аб жыцці беларускага народа і яго барацьбе за незалежнасць. І такі музей, мне здаецца, можна было б размясціць побач з рамантычнымі руінамі палаца Пуслоўскага, ля месца, дзе нарадзіўся Т. Касцюшка. Там і зараз стаяць маляўнічыя домікі, пабудаваныя яшчэ ў пачатку нашага стагоддзя. Месца гэтае вельмі прыгожае — побач лес, сістэма штучных азёр — размешчана на ажыўленай турысцкай трасе, што вядзе ў Ружаны, на Слонім і Ваўкавыск.

Вядома, стварэнне музея, устаноўка помніка — справа складаная, справа не аднаго дня. А вось указальнікі, мемарыяльная дошка на месцы, дзе нарадзіўся славуты палкаводзец, не патрабуе вялікіх затрат і намаганняў, яны могуць быць устаноўлены ўжо сёлета. Гэтага патрабуе павага да чалавека, які прысвяціў сваё жыццё барацьбе за вызваленне братняга польскага народа, быў сапраўдным сябрам беларусаў, сярод якіх правёў дзіцячыя і юнацкія гады.

Рыгор БАКІЕВІЧ,
член Саюза журналістаў.

Брэст.

Тры дні праходзіў у Мінску пленум праўлення Саюза кампазітараў БССР, прысвечаны творчасці маладых.

Пленум адкрыў старшыня праўлення, народны артыст СССР Р. Шырма. У канцэртах гучалі творы сімфанічнай, камернай, харавой і песеннай музыкі. Сярод іх — творы буйнай формы: сімфоніі А. Мдзівані, К. Цесакова і Ф. Пыталева, Канцэрціна для скрыпкі з аркестрам Д. Смольскага, Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам Ю. Грыгор'ева, Канцэрт для скрыпкі з аркестрам Р. Суруса, вакальна-сімфанічны цыкл «Песні Сапфо» А. Янчанкі, кантата «Невядомы салдат» І. Лучанка.

Былі выкананы таксама творы С. Картэса і зусім маладых аўтараў, нядаўніх выпускнікоў і студэнтаў кансерваторыі В. Войціка, Л. Захлеўнага, Ст. Іванова, А. Турышава, Л. Шлег і інш.

Канцэрты, якія адбыліся ў час пленума ў залах філармоніі, Дома мастацтваў, кансерваторыі, універсітэта, Саюза кампазітараў БССР, прыцягнулі вялікую ўвагу грамадскасці і яскрава засведчылі, што на змену старэйшым майстрам ідзе таленавітая моладзь.

У творчай дыскусіі, якая адбылася ў апошні дзень пленума, выступілі кампазітары і музыказнаўцы І. Лучанок, С. Картэс, Р. Сурус, К. Цесакоў, Л. Аўэрбах і іншыя. Даклад зрабіла музыказнаўца Т. Шчарбакова. На пленум былі запрошаны госці з Масквы, Ленінграда, Украіны, Латвіі, Арменіі.

У рабоце пленума прымаў удзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцалеў.

Ніжэй друкуецца артыкул Т. Шчарбаковай, зроблены на аснове даклада.

ЧАС ТВОРЧАСЦІ—НАШЫ ДНІ

Т. ШЧАРБАКОВА

ГЭТЫ кампазітарскі пленум — своеасаблівы экзамен на сталасць. Экзамен двойчы адказны, бо творы маладых, якія ў час пленума праслуханы, характарызуюць не толькі іх аўтараў. Яны выяўляюць творчы патэнцыял саюза, перспектывы яго росту, кірунак развіцця сучаснай музыкі.

Ці багаты рэальны мастацкі ўклад у сённяшняе беларускае мастацтва робяць маладыя музыканты? Ці ўваходзіць гэты ўклад арганічнай часткай у музычную культуру ўсёй краіны? Ці няма пралікаў на шляху развіцця традыцый нацыянальнай школы? Складзеныя галоўным чынам з навінак апошніх двух гадоў канцэртныя праграмы пленума далі магчымасць падумаць над гэтымі і іншымі пытаннямі, прынамсі, над надзвычай складанай праблемай традыцый.

Дзе прафесійная культура гістарычна маладая, там моцная канцэнтрацыя кантрастных працэсаў. Пярвічнае авалоданне акадэмічнымі нормамі, іх пераасэнсаванне і далучэнне да новага — усё гэта павінна суседнічаць і складана ўзаемадзейнічаць. Падобнае «згушчэнне» рознačасовых традыцый мае месца і ў беларускай музыцы сёння. У апошняе дзесяцігоддзе з ажыўленнем дзейнасці маладых палярныя з'явы ў іх прафесійнай манеры сталі асабліва адчувальныя. Ці добра гэта? На маю думку, гэта з'ява нармальная, натуральная і тыповая. Натуральная таму, што побач з бацькамі жывуць дзеці, якія імкнуцца скарыстаць навейшыя жыццёвыя ўражанні. Тыповая таму, што мастацтва XX стагоддзя асабліва багата нясе ў сабе водгук сацыяльных узрушэнняў, глабальных сутыкненняў, адлюстроўвае і самыя вострыя антаганістычныя з'явы часу.

Кампазітар у наш час павінен умець свабодна карыстацца мастацкім вопытам мінулага, але не растрачваць, а ўзбагачаць гэты вопыт. Абапіраючыся на складаныя і супярэчлівыя эксперыменты, ён павінен імкнуцца аб'ектыўна іх ацаніць, умець адабраць з новага сапраўды вартае, мастацкае, змястоўнае. Думаецца, што па правільным шляху ідзе той малады музыкант, які нязменна вучыцца і чэрпае ў фальклоры, у класіках, лепшых прадстаўнікоў сучаснай музыкі. Памыляецца не той, хто ўпарта працуе ва «ўстарэлым» жанры сімфоніі ці наадварот — шукае поспех у эстрадзе: не той, хто выкарыстоўвае санорную тэхніку ці вывучае Баха. Памыляецца той, хто абсалютуе адзіны знойдзены ён і перастае рухацца наперад. Вынікам сапраўды творчага падыходу да мастацтва сёння павінны стаць працэсы сінтэзуючага характару. Усё залежыць ад таго, як музыкант ставіцца да пытання пераемнасці ў мастацтве, ці знайшоў ён шлях разумнага адбору і сінтэзу лепшага ў мове і формах музыкі.

У СУЧАСНАЙ беларускай музыцы толькі ў асобных выпадках элементы нацыянальнага, традыцыйнага і новага зліваюцца ў каштоўным мастацкім сплаве. Але менавіта гэтыя асобныя выпадкі важныя: з такіх зерняў у будучым можа вырасці багатая ніва.

Праслуханыя ў канцэртах пленума творы — розныя па сваіх мастацкіх вартасцях. Непадобныя адзін на аднаго і іх аўтары: і па ступені таленавітасці, і па адукацыі, і па творчым сталі. І, натуральна, уражанне ад праслуханых твораў А. Янчанкі, Р. Суруса, І. Лучанка, Э. Зарыцкага, Д. Смольскага, К. Цесакова, С. Картэса, Ф. Пыталева таксама рознае.

Беларуская кампазітарская моладзь шмат і плённа піша пра сваіх сучаснікаў. У апошнія гады, як вядома, напісана многа песень, араторый, кантат аб Савецкай Радзіме, Кастрычніцкай рэвалюцыі, аб Леніне і партыі, аб Беларусі. Хочацца назваць «Песню пра Ульянаўск» і «Апасіянату» І. Лучанка, араторыю «Мая радзіма», песні Д. Смольскага, кантаты «Беларускія сосны» А. Янчанкі і «Нараджэнне дзяржавы» Я. Касалапава, «Беларускі край» А. Мдзівані, «Красную плошчу» Э. Зарыцкага, харавыя і камерныя цыклы К. Цесакова і інш.

Маладых хвалююць розныя праблемы сучаснага жыцця — гуманізм, пераўтваральная праца, прыгажосць роднай прыроды, рамантыка вандраванняў... Асобна хочацца адзначыць тэму патрыятычнага подзвігу. Тут моладзь развівае добрую нацыянальную традыцыю. Вядома, што да гэтай тэмы звярталіся і звяртаюцца беларускія кампазітары розных пакаленняў. Яна дамінуе ў творчасці І. Лучанка (кантата «Невядомы салдат», песні-балады на словы М. Ясеня, хоры аб Хатыні, Брэсце і інш.). Блізкія да гэтых тэматычныя матывы развівае і К. Цесакоў у сімфоніі № 2 «Памяці Веры Харужай», Я. Касалапаў у хоры «Нясконаныя», А. Мдзівані ў «Пахаванні Хатыні», Д. Смольскі ў шэрагу песень, у «Партызанскім трыпціху»...

З задавальненнем адзначаючы знешнія прыкметы сучаснага ў музыцы нашых кампазітараў, мы, разам з тым, добра разумеем, што музыка багата не фактalогіяй, не апісальнасцю, а актыўнасцю мастацкай думкі. І калі з гэтага боку разглядаць музыку нашых маладых кампазітараў, сярод работ апошніх 5—6 гадоў ёсць вельмі цікавыя сваім сур'ёзным падыходам да вырашэння праблемы сучаснасці. Музычная грамадскасць рэспублікі адзначыла як творчыя ўдачы кантату «Заўсёды з Леніным» К. Цесакова, арганны канцэрт № 1 А. Янчанкі, араторыю «Мая радзіма» Д. Смольскага, кантату «Невядомы салдат» І. Лучанка, канцэрт для фартэпіяна з аркестрам С. Картэса.

Гісторыя беларускай музыкі сведчыць аб тым, што музыканты рэспублікі былі заўсёды чулыя да сучасных сродкаў выяўлення. Нашы кампазітары і цяпер пастаянна абапіраюцца на лепшыя традыцыі рускай савецкай і сучаснай замежнай музыкі. Але нельга не адзначыць, што ў апошняе дзесяцігоддзе нашы маладыя кампазітары імкнуцца далучыцца і да амаль не засвоенага або наогул невядомага раней. Калі паспрабаваць зафіксаваць чыста знешнія прыкметы новых з'яў у музычным матэрыяле нашых маладых кампазітараў, дык вызначыцца стракатая і, што асабліва важна, зменлівая карціна. У стылістыцы фартэпіяннай санаты І. Лучанка, «Настрояў» Р. Суруса, напрыклад, праявіліся бартакаўскія ўплывы. Аб гэтым гавораць інтанацыйна-рытмічныя, тэмбравыя, фактурныя класічныя тэматызму, ладагарманічны і пластычны бок гэтых твораў. «Песні для аркестра» (сімфонія № 2) А. Мдзівані, як і «Фрэскі», «Пахаванне Хатыні», сведчаць пра ўвагу гэтага кампазітара да элементаў аркестравага пісьма імпрэсіяністаў. Гэта праяўляецца ў структурнай расчлянёнасці на найдрабнейшыя ячэйкі тэматычнага матэрыялу, у тэмбравай і фактурнай варыянтнасці, у асаблівай маляўнічай дэталізацыі аркестравай тканіны і, нарэшце, у рапсадычнасці форм. Мы знаёмыя з камернай араторыяй «Песні Хірасімы» Д. Смольскага, вакальна-сімфанічнай паэмай «Попел» С. Картэса, сімфоніяй-араторыяй «Эроіка» А. Янчанкі, дзе ў розным кантэксце таксама праявілася імкненне да радыкальнага абнаўлення матэрыялу музыкі і яе канструктыўнай структуры.

У апошнія гады намецілася яўная тэндэнцыя пераацаніць мастацкія каштоўнасці, больш поўна і аб'ёмна ўспрымаць розныя сучасныя стылі і крытычна адбіраць новае. У некаторых работах А. Янчанкі, І. Лучанка, С. Картэса, Д. Смольскага, А. Мдзівані, В. Войціка сустракаюцца вопыты комплекснага выкарыстання фальклорнай стылістыкі і неакласічныя, санорныя, алеатарычныя з'явы (напрыклад, у «Музыцы для струнных» С. Картэса, у фартэпіяннай санаце І. Лучанка, у 2-м арганным канцэрце А. Янчанкі).

ДА ГЭТАГА ЧАСУ гаварылася аб пашырэнні дыяпазону стылявых кантактаў беларускай музыкі з музыкай нашага часу. А ці ўмеюць маладыя кампазітары арганічна карыстацца новымі формамі, не губляючы самабытнасці? Далёка не заўсёды. Твораў, якія б радавалі сталай самастойнасцю рашэнняў, нямнога. Магчыма, што зварот да народных карэнняў музыкі дапаможа нашым маладым музыкантам у пошуках самабытнай сучаснай мовы.

Тут аднолькава важныя і маральная патрэба працаваць на нацыянальна-пэўнай глебе ў мастацтве, і ўменне творча падысці да фальклору. У гэтай надзвычай актуальнай галіне музычнага мастацтва нашай моладзі неабходна працаваць больш смела і разам з тым з большым мастацкім тактам.

Сцылай і Харыбдай на шляху маладых да фальклору сёння з'яўляецца тое, што можна назваць фальклорным спажывецтвам і капіраваннем традыцыйнай тэхнікі. Цяжка сказаць, якая з гэтых небяспек большая. Павярхоўны этнаграфізм у нашы дні, як правіла, звязаны з недастаткова высокім прафесіяналізмам. Ён перашкаджае працэсу далучэння моладзі да сапраўдных духоўных каштоўнасцей народа. Капіраванне ж заўсёды ў канчатковым выніку бясплённае. Значыць, абапіраючыся на лепшыя ўзоры творчасці музыкантаў мінулага і нашых сучаснікаў, трэба шукаць новыя шляхі.

Мы ведаем, што савецкая кампазітарская моладзь вядзе гэты пошук. Жывая сувязь кампазітара з фальклорам у нашы дні немагчыма без умення пранікнуць у глыбіні народнага мастацтва, раскрыць яго. І, як паказвае практыка савецкай шматнацыянальнай музыкі, добры плён пры паглыбленні ў фальклор дае не прымітывізацыя мовы музыкі, а сур'ёзнае ўзбагачэнне сучасных сродкаў выяўлення непаўторнымі своеасаблівымі рысамі.

Адзін з важных, гістарычна абумоўленых шляхоў такой работы — пранікненне ў сутнасць фальклорнага стылю, уменне раскрыць яго. Маладыя беларускія музыканты адважваюцца рухацца па ім пакуль што з боязззю. «Акварэль» для цымбалаў сола В. Войціка і «Песні для аркестра» А. Мдзівані ўяўляюцца мне цікавымі па метадах фальклорнай работы. Я далёкая ад думкі, што гэта безумоўныя ўдачы аўтараў: у «Акварэлі» ёсць празмерная схільнасць да санорнасці, а «Песням для аркестра» часам не хапае чыста музычнай яркасці і ўмелага валодання формай. Аднак тут ёсць тое каштоўнае, што ў перспектыве можа даць цікавыя вынікі.

Адзначу прасякнутую лірычнай беларускай песеннасцю мелодыку некаторых песень І. Лучанка, напрыклад, яго «Спадчыну» (словы Я. Купалы), «Лірычную песню» (словы Я. Далматоўскага). У лірычным тэматызме кантаты «Невядомы салдат» адчувальны народны распеў. Думаецца, што стыль Лучанка значна ўзбагаціўся б, калі б увага кампазітара была накіравана **не толькі** на фальклорнае інтаніраванне, але і на характэрны дыятанізм, які мае месца ў народным харавым мастацтве, на спецыфічнае галасавядзенне, на музычна-інструментальную маляўнічасць, якая чакае яшчэ ўвагі музыкантаў.

Значна часцей, чым метад пранікнення ў фальклорную стылістыку, нашы кампазітары ўжываюць іншы метад, сцверджаны ў мастацтве буйнымі музыкантамі нашага стагоддзя — Бартакам, Шастаковічам, Пракоф'евым, Стравінскім. Гаворка ідзе аб выкарыстанні фальклору ў пэўнай ужо стылявой сістэме і ўзаемадзеянні яго з індывідуальным стылем кампазітара. Галоўная цяжкасць тут у тым, што індывідуалізаваныя адносіны да фальклору магчымы пры наяўнасці сапраўды самабытнага стылю. Калі ж і стыль маласамастойны, і прафесіяналізм нізкі, то і работа з фальклорам не будзе па-мастацку пераканаўчай.

У 2-й сімфоніі К. Цесакова выкарыстана лірычная песня «Рабіна, рабіначка», з дапамогай якой кампазітар стварае настрой смутку, душэўнай журбы. Кампазітар драматызуе песню і інтанацыйна, і свабоднай лада-гарманічнай апрацоўкай, імкнецца знайсці і адпаведныя аркестравыя фарбы, выкарыстоўваючы вакал. Але ўжо самае першае правядзенне песеннай тэмы ў пачатку другой часткі габоем на фоне свабодна контрапункціруючага голасу фагота пагружае слухача ў шастаковіцкія інтанацыйнае асяроддзе і тэхналогію. І творчы вынік аказваецца маласамастойным...

Хочацца заклікаць моладзь дапытліва працаваць з фальклорам і няспынна вывучаць яго глыбіні, шукаць актыўныя формы сувязі з народным матэрыялам. Канечне, адсутнасць фальклорных аплікацый у творах таго ці іншага аўтара яшчэ не азначае яго інертнасці ў гэтым пытанні. Наадварот, на справе можа быць, што аўтар адмоўна ставіцца да пасіўных метадаў работы, што яго не задавальняюць традыцыйныя адносіны да народнага матэрыялу, а новыя яшчэ не знойдзены. Але вось ці шукае такі аўтар?

З ЗАДАВАЛЬНЕННЕМ кажучы аб узрослай актыўнасці моладзі ў апошняе дзесяцігоддзе, не забудзем аб немалых яшчэ праблемах, якія трэба вырашаць і творча, і арганізацыйна. Гаворка ідзе і аб пэўным звужэнні жанравага дыяпазону беларускай музыкі ў апошнія гады, аб скупа прадстаўленым і не дужа цікавым з мастацкага боку нацыянальным рэпертуары вядучых выканаўчых калектываў рэспублікі. Пленум паказаў і відавочны яшчэ недастаткова высокі ўзровень **прафесіяналізму** нашых музыкантаў. Гэта адчуваеш не толькі ў выкананні буйных аркестравых, харавых жанраў, але і ў жанры песні, напрыклад. І тут нельга не ўспомніць пра рэальныя цяжкасці падрыхтоўкі кампазітарскіх і выканаўчых кадраў у рэспубліцы.

Толькі сумесныя намаганні ўсіх, хто зацікаўлены ў паляпшэнні справы, дадуць станоўчыя вынікі.

НЕЗНАЁМАЕ ЗНАЁМАЕ

50 год утварэння СССР

ТЫДЗЕНЬ ДРАМАТУРГІІ БРАТНІХ РЭСПУБЛІК У КІЕВЕ

Кіеў сустрэў сінім бязвоблачным небам, ясным, ласкавым сонцам і маляўнічымі афішамі, тэатральнымі фотавітрынамі, выстаўленымі на самых людных месцах. Якраз на стыку зімы і вясны на Украіне праводзіўся тыдзень драматургіі братніх рэспублік. І ён стаў па-вясноваму радасным святам.

Тэатральнаму святу папярэднічалі будні. Кожны з сямідзесяці тэатраў Украіны рыхтаваў спектаклі па п'есах братніх рэспублік. Пастаноўкі прысвячаліся 50-годдзю ўтварэння СССР. Потым быў конкурс, журы падводзіла вынікі, прысуджала прэміі, дыпломы — за спектаклі, за жаночыя і мужчынскія ролі, за работу рэжысёраў, мастакоў, кампазітараў. З прыемнасцю паведамляю, што з 37 дыпломаў 8 прысуджана за пастаноўкі і ўдзел у спектаклях па беларускіх п'есах.

Тэатральны фестываль пачаўся пастаноўкай спектакля «Вернасць» па п'есе Міколы Зарудная ў Кіеўскім драматычным тэатры імя Франка, што натуральна і заканамерна. Гэта ж свая ўласная, украінская п'еса, якая да таго ж расказвае пра важныя, этапныя ў жыцці народа падзеі з часоў грамадзянскай вайны.

Аднак прызнаюся, што спектакль «Вернасць» не зрабіў на мяне моцнага ўражання. Драматург занадта часта збіваецца на «выгаптаныя» сцежкі. На гэтых сцежках пэўнага скіроўвае акцёраў і рэжысёр. У спектаклі, напрыклад, ёсць вельмі эфектная, прыгожая цыганка, якая гэтак жа эфектна і прыгожа выконвае песні, танцы, а заадно і (каб хоць неяк звязаць яе з падзеямі) вядзе змову з контррэвалюцыяй. Спектакль аздоблены ўстаўнымі песенна-танцавальнымі нумарамі, якія, мякка кажучы, занадта ўжо сталі традыцыйнымі.

Але вось на сцэну, у спектакль уваходзіць Наталля Ужвій, старэйшая, праслаўлены майстра ўкраінскага тэатра. Роля старой жанчыны, якую яна выконвае, невялікая і, я б сказаў, схематычная, нават наіўная. Тым не менш, Ужвій вершыць ад пачатку да канца. І здзіўляешся той глыбіні пачуццяў, той душэўнай шчырыні і адкрытасці, жыццёвай мудрасці, празарлівасці, якімі надзяляе актрыса сваю гераіню.

Яшчэ больш глыбокае ўражанне робіць Наталля Ужвій у спектаклі «У ноч месячнага зацьмення» Мустая Карыма, дзе яна выконвае цэнтральную ролю Танкабіке. Гэты спектакль быў бадай што самым яркім з усіх фестывальных пастановак.

...Неба, якое ў часы зацьмення будзе палохаць людзей сваёй загадкавасцю, выглядае як расцягнутая, моцна напятая шкура дзікага звера. Узгорча-ты кавалак зямлі таксама абцягнуты шкурай. Тут, на гэтай зямлі, дзьмуць дзікія вятры, у суровых стэпах лютуюць ваўкі. Тут жывуць знешне панурыя, суровыя людзі, з іх даўнімі жорсткімі традыцыямі і звычаямі.

І ў такой атмасферы зараджаецца, шырыцца, набірае моц пяшчотнае, трапяткое, безабароннае каханне Акъегета і Зубаржат.

Паэзія і проза жыцця, прызямленае і ўзвышанае ў спектаклі тонка і натуральна аб'яднана ў адзінае мастацкае цэлае.

І, бадай, больш за ўсіх сінтэзуе два гэтыя пачаткі Наталля Ужвій. Яе Танкабіке — цэнтр і нерв пастаноўкі. Артыстка стварае псіхалагічна вельмі складаны вобраз, малюе яго буйнымі, кідкімі мазкамі.

Танкабіке выхавана ў павазе да традыцый, у падпарадкаванні жорсткім, часам бесчалавечным законам аксакалаў. І разам з тым Танкабіке — жанчына, маці, чалавек з чулым сэрцам. Яна любіць свайго сына Ак'ягета і хоча яму шчасця. Тым не менш яна здольна на пратэст супраць векавых традыцый. Ак'ягета і яго каханую Зубаржат звязваюць і выганяюць з паселішча ў дзікі стэп, да галодных ваўкоў.

Ак'ягет і Зубаржат — паэтычныя і шчырыя ў выкананні Ю. Сарычава і Н. Гіляроўскай — пакідаюць людзей, выпраўляюцца на верную пагібель. Але і цяпер яны гордыя сваім каханнем, ўсведамленнем, што іх хапіла мужнасці не падпарадкавацца варварскім законам і яны сумленна пройдуць сваю апошнюю дарогу. Нягледзячы на трагічную развязку, трыумфуе каханне, перамагае светлае чалавечае пачуццё.

Моўчкі, знешне спакойна стаіць Танкабіке, праводзячы сына і нявестку на смерць. А матчына сэрца разрываецца ад нясцерпнага болю. І яно не вытрымлівае. Танкабіке падае на зямлю, як падае падараная дынамітам цвёрдая, непрыступная скала.

Такі фінал яркай, таленавітай пастаноўкі франкоўцаў.

Вельмі прыемна было пазнаёміцца са спектаклем «Марыя» А. Салынскага ў Кіеўскім рускім тэатры імя Л. Украінкі. Гэтая работа была паказана гасцям па-за конкурсам. Але мне думаецца, што далёка не кожны фестывальны спектакль мог спаборнічаць з «Марыяй». Пастаноўка парадавала тонкім сцэнічным прачытаннем п'есы, зладжанасцю ўсіх яе кампанентаў, ансамблевасцю, высокім густам. І больш за ўсё — трактоўкай ролі Марыі Адзінцовай. Маладая выканаўца Валерыя Заклунная — артыстка выключна арганічная, абаяльная. Хочацца верыць, што з гадамі яе талент будзе сталець і набіраць усё большую моц.

Асабіста мяне вельмі цікавілі спектаклі, пастаўленыя па п'есах беларускіх аўтараў. На Кіеўскім тыдні драматургіі братніх рэспублік быў паказаны, у прыватнасці, «Трыбунал» Андрэя Макаёнка ў пастаноўцы Палтаўскага тэатра імя Гогаля (адзін з дваццаці чатырох украінскіх спектакляў па гэтай п'есе). Палтаўчане адмовіліся ад розных этнаграфічных заставак, знешняй арнаментоўкі. Рэжысёр В. Кашперскі, мастак А. Камарда, акцёры не імкнуцца на кожным кроку, дзе трэба і дзе не трэба, падкрэсліваць, што яны ставяць менавіта беларускую п'есу. Калектыў прапанаваў сваё бачанне «Трыбунала».

Гледзячы, напрыклад, на Паліну (артыстка Р. Аляксеенка), цяжка сказаць, беларуска яна ці ўкраінка. Хутчэй украінка і па манеры гаворкі, і па ладу мыслення. Гэтая крыху грузнаватая, мажная жанчына ў доме, відаць,— вышэйшая ўлада. І сілы ў яе шмат, і напорыстасці. Яна ўладна камандуе мужам і дзецьмі.

Цярэшка Калабок у артыста Ю. Папова вельмі лёгкі, рухавы. Здаецца, ён не можа ўседзець на месцы, не столькі ходзіць, колькі бегае кароткімі, хуткімі крокамі. Цярэшка мяккі, падатлівы з жонкай, але і ўпарты па-свойму. Тое, што наважыўся зрабіць, выканае.

Вельмі хітры і дасціпны Калабок — Папоў. Вось, скажам, прыйшлі да яго паліцай Сырадоеў і нямецкі камендант. Гаспадар хаты нібыта ад душы стараецца ім дагадзіць. Пачціва распранае каменданта і вешае яго шынель на самае людное месца, паміж святліцай і спальняй. І такое ўражанне, што гэта не вешалка, а шыбеніца, і што там не толькі шынель, а і сам фашыст. І. Цярэшка з асаблівым задавальненнем пагойдвае камендантаў шынель.

А потым запрасіў «гасцей» за стол, паставіў пачастункі. Але і цяпер смяецца з іх, здзекуецца, асабліва з Сырадоева (артыст І. Кавалеўскі). Цярэшка падсеў да яго бліжэй, прыкінуўся п'яным. Нібыта сп'яна стаў махаць перад самым носам паліцэйскага, стукнуў па місцы. Міска перавярнулася, закуска разляцелася. Сырадоеў старанна пазбіраў крошкі са сваіх штаноў і з'еў іх. Калабок зноў пачаў нібыта дапамагаць — падняў з падлогі кавалак гурка, дзеля прыліку крыху абцёр яго і гадзь Сырадоеву. Цярэшка выдае сябе за сябрука Сырадоева, бесцырымонна ляпае яго па плячы — адна ж застольная кампанія. А вочы яго смяюцца з нікчэмнасці і дурасці паліцэйскага.

Задуманая Калабком ігра выходзіць на славу. Ён падхапіў Сырадоева, выцягнуў яго на сярэдзіну хаты. Абняліся, зацягнулі песню. А песню Калабок падабраў такую, якую хацеў,— «Броня крепка, и танки наши быстры...» Паліцэйскі з п'яным азартам гарланіць яе на ўсю хату. І толькі пазней да яго даходзіць, што за песню спявае. Не на жарт спалохаўся, паглядзеў на каменданта — крый божа, хоць бы ён не зразумеў гэтых слоў...

У «Трыбунале» Макаёнка нямала камедыйных сітуацый. Палтаўчане камедыйныя сцэны іграюць мякка, без фарсавага налёту, з добрым тактам і, хочацца спецыяльна падкрэсліць, без «салёнасці». У спектаклі апушчаны некаторыя «вострыя» слоўцы, фразы (іх, на маю думку, мог бы з поспехам апусціць і сам аўтар твора), і ў такой рэдакцыі, як сцвярджалі ў Кіеве, іграе «Трыбунал» абсалютная большасць украінскіх калектываў.

Сцэна, дзе Сырадоеў спрабуе згвалціць Надзю (некаторыя калектывы, імкнучыся паказытаць нервы гледачоў, асабліва старанна абыгрываюць яе), у Палтаўскім тэатры пададзена па-мастацку тактоўна.

Іграючы «Трыбунал», украінскі калектыў больш увагі надае не камедыйным, а драматычным сітуацыям. Шкада толькі, што да драмы часам прымешваецца сентыментальнасць, даволі характэрная для многіх укра-

---

ЯК ВУЧЫЦЬ

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

Камуністы Міністэрства культуры БССР на чарговым партыйным сходзе абмяркоўвалі пытанне падбору, вучобы і расстаноўкі кадраў. Зайшла гаворка аб раённых семінарах культработнікаў. Хто за гэта адказвае? Хто плануе іх работу, аналізуе вынікі?.. Гаворка выпадковая?.. Не. Не выпадковая.

Загадчыкі раённых аддзелаў культуры ведаюць цану трохдзённым семінарам, добра бачаць іх плюсы і мінусы. Яны ведаюць, што кожны новы збор бібліятэкараў і клубнікаў трэба планаваць так, каб даць людзям больш практычных навыкаў, павучыць на лепшых прыкладах. Вось і практыкуюцца формы вучобы: паказальныя вечары, абмен вопытам, выезды ў перадавыя ўстановы культуры. Акрамя таго — тут і агульная «прафілактыка» слухачоў («не трымаць клуб на замку, не сядзець, склаўшы рукі»), і агульны інструктаж («трэба, абавязаны»), і папярэджанні адміністрацыйныя («праверым, пакараем»). Семінары бываюць раз у квартал, і за квартал у аддзеле культуры набіраецца столькі пытанняў да сваіх «семінарыстаў», што хоць тры дні не выходзь з-за трыбуны. І паўстае пытанне — ці шмат дае такі семінар? Падумаўшы, трэба прызнацца: не, не шмат.

Культработнікі, пасядзеўшы на семінары, незадаволеныя звычайна. Каб наступны семінар правесці цікавей, раённы аддзел культуры пачынае прасіць спецыяліста зверху — метадыста. І ўжо, калі камандзіраваны ў раён метадыст спадабаўся,— на наступны семінар яго зноў папросяць, бо такіх людзей, на вялікі жаль, у нас мала.

Вось старшы метадыст Рэспубліканскага дома народнай творчасці па масава-арганізатарскай рабоце Васіль Максімавіч Астапук. Ён вялікі практык, добры спецыяліст сваёй справы. Але ад таго, што ён тры разы запар будзе прысутнічаць на семінары ў адным і тым жа раёне — масавікоў там не прыбавіцца і майстэрства іх не павысіцца. Прычына? А яна ў тым, што ў самой вучобе няма сістэмы. Парадаксальна, але факт: бачачы, як прымаюць рэспубліканскага спецыяліста сельскія клубнікі, самі загадчыкі раённых аддзелаў культуры прызнаюцца:

— Вясёлы хлопец. Насмяшыў ад душы.

Вось, аказваецца, у чым сутнасць справы. Насмяшыў раз, насмяшыў другі. Але пры такой увазе самому Васілю Максімавічу не да смеху. Ён жа павінен ехаць у раён вучыць культработнікаў методыцы і практыцы мастацтва, а не смяшыць. Павінен, ды не атрымліваецца. Хіба асобнымі наездамі шмат навучыш? Тым больш, за нейкія дзве гадзіны.

Пройдзе адзін, другі квартал, і аддзелу культуры ўсё роўна самому давядзецца «ўпрагацца ў семінарскі воз». Зноў перад слухачамі пачынаюць мільгацець знаёмыя твары па крузе: аддзел — дом культуры — бібліятэка. Работнікі гэтых устаноў кажуць: «выдыхліся ўжо» — кожны семінар ім давoдзіцца гаварыць адно і тое ж. Зноў слухачы скардзяцца на сум на лекцыях, а загадчык аддзела зноў пацірае галаў, як бы «не засушыць» наступны семінар.

У практыцы раённых семінараў многа недахопаў. Аналізуючы іх, бачыш, што пытанні тэорыі, методыкі клубнай справы раённаму аддзелу культуры не пад сілу. Тым больш, што і ўключаць іх у планы работы семінараў, не маючы ў гэтым строгай сістэмы, няма патрэбы. Якая карысць, скажам, ад пытанняў, вынесеных на лютаўскі семінар гэтага года Ляхавіцкім раённым аддзелам культуры: «Метады вуснай прапаганды і агітацыі», «Маральнае выхаванне насельніцтва», «Клубы па інтарэсах». Мала таго, што гэтыя пытанні агульныя. Іх пастаноўка не абумоўлена неабходнасцю, патрэбамі культасветустаноў. І натуральна, пасля такога семінара паўстае пытанне: якую карысць атрымалі работнікі? Карысць, безумоўна, малая.

У планы семінарскіх заняткаў уключаюцца розныя пытанні. Ёсць тэмы з «пастаяннай прапіскай»: планаванне, улік, справаздачнасць, методыка падрыхтоўкі вечара, афармленне клуба і іншыя. Можна сабе ўявіць, з якім «зубным болем» выслухоўваюць прапісныя ісціны кадравыя культработнікі. Загадчыкі аддзелаў культуры добра разумеюць іх і ўсё-такі свядома ідуць на гэта — а што зробіш, навічкоў вучыць трэба, добрая палавіна культработнікаў штогод мяняецца. Але навошта тады існуюць практыкумы пры раённых дамах культуры і бібліятэках?

Другая наша агульная бяда на семінарах — мноства тэм. Талачынскі раённы аддзел культуры, напрыклад, у план трохдзённага семінара ўключыў каля дваццаці пытанняў. Тут прынцыпы адбору рэпертуару, развучванне новых песень, вучэбна-выхаваўчая работа ў калектывах і методыка стварэння летапісаў, прапаганда сельскагаспадарчых ведаў, краязнаўчая работа і г. д. Усё гэта, безумоўна, трэба ведаць. Але навошта «перагрузкі»? Чым больш размоў, тым менш толку. Мы не навучыліся з многіх пытанняў вылучаць найбольш важныя, вузлавыя, даваць на іх усебаковыя і грунтоўныя адказы.

Загадчык Бярозаўскага раённага аддзела культуры Мікалай Кліменцьевіч Кашанін, які амаль дваццаць гадоў працуе на гэтай пасадзе, лічыць, што трохдзённыя семінары патрэбны, але іх трэба ўдасканальваць.

— На трохдзённых семінарах няма калі займацца тэорыяй, — скардзіцца Мікалай Кліменцьевіч.— Таму ў дадатак да штоквартальных трохдзённых семінараў праводзім кожны месяц аднадзённыя семінары. На іх займаемся выключна практычнымі справамі: развучваем песні, танцы.

Кожны загадчык аддзела культуры стараецца па-свойму зрабіць да семінара нейкі «дадатак». У Ан-

інскіх спектакляў, асабліва пастаўленых па п'есах сваёй нацыянальнай класікі. Такім сентыментальным, нават саладжавым здалося мне прымірэнне Калабка з Палінай.

Гэта, аднак, толькі асобныя выдаткі. Заканчваецца спектакль на высокай трагічнай ноце. Раздаецца магутны выбух (Цярэшкаў Валодзька ўзрывае фашыстаў і гіне сам), сцэна імгненна зацямняецца. Зноў успыхвае святло, і мы бачым уводдалі чырвонае зарыва. Яно ахапіла амаль усё неба. На гэтым барвовым фоне — абвугленыя каміны, званы Хатыні. Раздаюцца іх трывожныя гукі. Артысты на сцэне нібы замерлі, застылі ў журботным маўчанні. Потым яшчэ раз пагасла святло, і раздаўся адчайны плач — галашэнне Цярэшкі Калабка. Сам па сабе такі ўзнёслы фінал уражвае. Праўда, мне здаецца, што ён не зусім адпавядае стылістыцы спектакля, сыгранага без прэтэнзій, вельмі зямнога, шчырага, бытавога ў самым добрым значэнні гэтага слова.

У адзін з вечароў давялося ахвяраваць пастаноўкай «Я, бабуля, Іліко і Іларыён» Чарнавіцкага музычна-драматычнага тэатра імя Кабылянскай, каб паглядзець «Зацюканага апостала» А. Макаёнка ў Кіеўскім рускім тэатры імя Л. Украінкі. Гэты спектакль не атрымаў ніякай прэміі і таму, натуральна, на фестывалі не паказваўся. Урэшце я не пашкадаваў, што зрабіў такі выбар.

Праўда, спачатку пастаноўка крыху насцярожыла. Пакой, у якім будуць разгортвацца падзеі, паўкругам акаймляюць кніжныя паліцы, на якіх расстаўлены вялікія, груваскія тамы. Уверсе паліцы, у цэнтры — статуя нейкага бога ці апостала. Пасярэдзіне пакоя, бліжэй да рампы, — тэлефон. Злева і справа ўваходы ў пакой. Такое афармленне, планіроўка сцэны самі па сабе не могуць выклікаць пярэчання. Але справа ў тым, што ўсё гэта ўжо было і ў адным спектаклі, і ў другім... Выканаўцы, якія ігралі Тату і Маму, выглядалі крыху старэватымі для тых размоў, якія вядуць па тэлефоне. Затое вобраз Сына ў выкананні Барыса Вазнюка здаўся мне вельмі цікавым.

Яго герой, хоць і расце ў мітуслівым, каб не сказаць істэрычным асяроддзі (дзікія шумы, віск і з вуліцы, і з пласцінак, што пракручваюць у доме, раз-пораз раздаюцца ў спектаклі, ствараючы адпаведны фон), — усё ж натура па-свойму даволі цэльная. Артыст не «гамлетызуе» вобраз, чым іншы раз грашаць выканаўцы гэтай ролі, не перабольшвае яго душэўных пакут і супярэчнасцей... Адбываецца працэс пазнання, менавіта працэс, які мае сваю завязку, развіццё, кульмінацыю — рэжысёр А. Бабенка выстройвае спектакль з лагічнай і псіхалагічнай паслядоўнасцю.

Вось перад Сынам адкрываецца ўся фальш, прадажнасць, няшчырасць яго бацькоў. І ён пачынае бунтаваць, на грубасць адказвае грубасцю, на бесчалавечнасць — бесчалавечнасцю. Сын праводзіць вопыт за вопытам...

Калі спектакль пачынае ўжо набліжацца да свайго фіналу, на сцэне з'яўляецца Дзед. Роля Дзеда не вельмі выразная ў п'есе і ў пастаноўках ён найчасцей ператвараецца ў службовы, функцыянальны персанаж. Дзед у спектаклі тэатра імя Л. Украінкі — адна з асноўных дзейных асоб, дзякуючы не толькі акцёрскаму майстэрству М. Розіна, але і такому месцу, якое яму адводзіць рэжысёр у пастаноўцы. Гэты Дзед — разумны прайдзісвет, палітыкан высокага класа.

Дзед з'явіўся ў спектаклі якраз у той момант, калі Сын праводзіць чарговы і, магчыма, самы адказны псіхалагічны вопыт — гаворыць усім усю праўду. Менавіта цяпер перад хлопчыкам адкрылася яшчэ адна ісціна (працэс пазнання дасягнуў сваёй кульмінацыі): у тым асяроддзі, дзе ён знаходзіцца праўда нікому не патрэбна.

Пасля падзення з трэцяга паверха Сын вяртаецца ў дом. Ён больш не бунтуе, выконвае літаральна ўсё, што яму гавораць. Сястра з трывогай заўважае, што ён стаў ідыётам і цяпер не будзе ні прэм'ер-міністрам, ні прэзідэнтам. А Дзед на гэта ёй адказвае, што якраз цяпер Сын і можа ім зрабіцца.

Ён першы заўважыў, што Сын змяніў сваю тактыку, перайначыў сябе. І цяпер будзе такім, як Мама, Тата, Дзед, як многія іншыя людзі з яго асяроддзя. Сын пасля падзення зусім не здаецца вар'ятам. Вочы яго глядзяць па-ранейшаму разумна. Мабыць, ён проста зразумеў, што праўдай нічога не даможашся, што яе гаварыць — значыць мець адны толькі непрыемнасці.

Не ведаю, ці менавіта так задумваў гэтыя вобразы Андрэй Макаёнак. Мне здаецца, што інакш. Але сведчу, што і такое прачытанне іх атрымалася змястоўным, па-сапраўднаму цікавым.

ПАДЧАС тыдня, на які, дарэчы прыбылі госці ледзьве не з усіх саюзных рэспублік, праводзілася вялікая тэатральная канферэнцыя. Закранулі на ёй многія праблемы і, бадай, больш за ўсё гаварылі пра тое, як ставіць на сцэне п'есы аўтараў іншых народаў.

Тыдзень драматургіі братніх рэспублік у Кіеве даў для пастаноўкі і вырашэння такой праблемы даволі багаты матэрыял. Але слова для гаворкі на старонках газеты аб прынцыпах сцэнічнага прачытання іншанацыянальнай п'есы я папрашу другім разам.

Анатоль САБАЛЕЎСКІ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

КОНКУРС НАРОДНЫХ ТЭАТРАЎ

На здымку — сцэна са спектакля «Хітрыкі Скапэна».

Фота Ул. КРУКА.

Трэці раз за апошнія гады адбываецца конкурс народных калектываў мастацкай самадзейнасці прафсаюзаў Мінскай вобласці. Спаборнічаюць сем народных тэатраў, знаёмячы гледачоў сталіцы са сваімі новымі работамі, якія яны прысвяцілі 50-годдзю ўтварэння СССР.

Сем тэатраў, сем розных творчых калектываў. Народны тэатр палаца культуры трактарнага завода паказаў на конкурсе драму Якуба Коласа «Вайна вайне». Рэжысёр-пастаноўшчык — заслужаны работнік культуры БССР А. Бяляеў, мастак — В. Кульваноўскі, кансультант — народны артыст СССР П. Малчанаў.

Народны тэатр палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната паказаў драму «Гады вандраванняў» А. Арбузава. Гэты складаны спектакль увасобілі на сцэне рэжысёр-пастаноўшчык, заслужаны артыст Грузінскай ССР Б. Казінец, рэжысёр Г. Жаркоў і мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Казахскай ССР В. Галубовіч.

Добрае ўражанне ў гледача пакінула камедыя Мальера «Хітрыкі Скапэна» ў выкананні народнага тэатра мімікі і жэсту Беларускага таварыства глуханямых. Поспеху спектакля ў многім спрыяла таленавітая ігра артыстаў-аматараў А. Мірошкіна, А. Плужэнікава, Л. Кункіна і іншых. Сапраўды тытанічную работу правяла дыктар-перакладчыца Галіна Лабоўкіна. Словы дыктара-перакладчыка сінхронна супадалі з мімікай і жэстамі акцёра. Паставіла гэты цікавы спектакль заслужаная артыстка БССР Ю. Арончык.

У рэпертуары ўдзельнікаў агляду творы савецкіх аўтараў і класікаў. Народны тэатр Мінскага акруговага дома афіцэраў паказаў драму К. Фіна «Жанчына без узросту». Трагікамедыю А. Макаёнка «Трыбунал» паставіў народны тэатр Маладзечанскага вытворчага мэблевага аб'яднання.

Агляд працягнецца да 23 мая. Народны тэатр палаца культуры прафсаюзаў пакажа «Зыкавых» М. Горкага, а мінскія аўтазаводцы—драму Ю. Чапурына «Маё сэрца з табой».

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

НАВОШТА ЧАЛАВЕКУ ГАЗЕТА?

Пад такім загалоўкам у «Літаратуры і мастацтве» за 24 снежня мінулага года было змешчана пісьмо аб дрэннай дастаўцы паштовай карэспандэнцыі ў 29 аддзяленні сувязі г. Мінска.

Як паведаміла нам Міністэрства сувязі БССР, выпадкі несвоечасовай дастаўкі газет падпісчыкам мелі месца.

З 1-га лютага г.г. у 29-м аддзяленні сувязі ўкараняецца матарызаваная дастаўка, укамплектаваны штат паштальёнаў.

Кіраўніцтву Мінскага паштамта за непрыняцце аператыўных мер да ўкамплектавання штату паштальёнаў строга ўказана, а таксама зніжан памер прэмій за 4 квартал.

КУЛЬТРАБОТНІКА?

А. СУРЫНОВІЧ,
дырэктар Рэспубліканскага метадычнага кабінета культасветработы Міністэрства культуры БССР

мянах, напрыклад, работнікі сельскіх клубаў (па групах), кожны тыдзень з'язджаюцца ў раённы дом культуры для навучання практычным навыкам у тым ці іншым жанры самадзейнага мастацтва. У Шчучыне спрабавалі стварыць школу асноў культработы. У Мінскім раёне практыкуюць штомесячныя аднадзённыя нарады-інструктажы. У Слуцку хочуць арганізаваць вучобу асобна для маладых культработнікаў, асабліва для тых, хто мае спецыяльную адукацыю, асобна — для маладых дыпламаваных спецыялістаў, а таксама — для тых, хто працуе ў клубах і бібліятэках.

Што гэта? Пагоня за новай формай? Зусім не. Проста семінары сёння не задавальняюць ні аддзелы культуры, ні культработнікаў. Яны дзе-нідзе ператварыліся ў фармальнае мерапрыемства. А гэта насцярожвае.

Дзе выхад?

Пры сучаснай пастаноўцы навучання ў рэспубліцы наўрад ці мэтазгодна на семінарах вучыць сельскіх работнікаў культуры пытанням тэорыі і метадалогіі клубнай справы, а тым больш ствараць раённыя школы асноў культработы. Гэта найлепш зробяць Рэспубліканскі інстытут і абласныя курсы павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры. У іх праграмах прадугледжаны ўвесь аб'ём культурна-асветнай работы, мастацкай самадзейнасці і народнай творчасці. Цыклы лекцый на грамадска-палітычныя тэмы, інструкцыйна-метадычныя даклады асвятляюць усе формы і метады работы культасветустаноў. Выкладанне вядзецца ў цеснай сувязі методыкі і практыкі. Пытанні тэорыі падмацоўваюцца прыкладамі з вопыту перадавых устаноў рэспублікі. Гэта дасягаецца не толькі цыкламі лекцый, а і заняткамі па абмене вопытам, канферэнцыямі, семінарамі, дакладамі і рэфератамі слухачоў. Увесь курс клубнай справы забяспечваюць кваліфікаваныя спецыялісты, вопытныя практыкі — выкладчыкі ВНУ, метадысты абласных і рэспубліканскіх цэнтраў, работнікі абласных упраўленняў і Міністэрства культуры БССР. Двухмесячны тэрмін ў рэспубліканскім інстытуце і месячны на абласных курсах даюць магчымасць грунтоўна павысіць кваліфікацыю работнікаў культуры раённага і сельскага звяна.

На маю думку, ад раённых семінараў адмаўляцца не варта, але трэба надаць ім новую накіраванасць: каб яны з'явіліся формай прапаганды і распаўсюджання перадавога вопыту клубнай і бібліятэчнай работы, школай прывіцця практычных навыкаў. Новай форме больш адпавядала б назва — школа перадавога вопыту. Чаму школа? Таму, што школа — гэта сістэма вучобы, сістэма выхавання з пэўнай праграмай, пэўным парадкам і рознымі формамі заняткаў: лекцыямі-гутаркамі з абменам думкамі па тэме, з падрабязным разборам пастаўленых слухачамі пытанняў, практычнымі заняткамі, праглядам і абмеркаваннем вучэбна-метадычных мерапрыемстваў, канкрэтным аналізам работы ўстаноў культуры, з шырокім абменам вопытам і г. д. Школа разлічвае на пастаянны склад тых, хто вучыцца, і тых, хто вучыць.

Школы перадавога вопыту патрэбны. Але наколькі яны ўзнікаюць у нас пакуль стыхійна, без дастатковай і грунтоўнай падрыхтоўкі, без падтрымкі і кіраўніцтва з боку абласных упраўленняў і міністэрства культуры, яны не прыносяць дастатковай карысці. Справа дайшла да таго, што ў сёлах пачалі з'яўляцца «галіновыя» школы перадавога вопыту. У адным клубе добра арганізавана атэістычная прапаганда — значыць быць тут школе атэізму, вырашае загадчык. У другім — лепш пастаўлена ваенна-патрыятычная работа — ёсць школа патрыятызму. У чым тады сэнс стварэння такіх сельскіх школ? На думку іх арганізатараў — у тым, каб паказаць, як трэба весці работу па адным з многіх раздзелаў культурна-асветнага профілю. Але каму трэба такая паслуга? Практычна сюды раз у квартал, а то і радзей прыязджаюць людзі па вопыт. І ў той жа час для насельніцтва такі клуб не цікавы, аднабокі. Гэта «навінка» не патрэбная.

Іншая справа: апорныя, паказальныя ўстановы культуры. У раёне яны былі і будуць. Іх ні ў якім выпадку нельга «спецыялізаваць у асобных галінах».

Але вернемся да школ сельскага культработніка. Яны самі сабе пракладваюць дарогу. Застаецца толькі ўзаконіць іх і даць ім дакладны напрамак.

— Вось гэта так — прадбачу пярэчанні аддзелаў культуры.

— А як жа з навічкамі?

Тут варта сур'ёзна падумаць аб практыкумах пры раённых бібліятэках і дамах культуры. Сёння ў гэтым пытанні таксама не ўсё добра. У Гомельскай вобласці практыкумы сельскіх клубных работнікаў пры раённых дамах культуры абмяжоўваюць трыма днямі, у Брэсцкай — давялі да дзесяці. Адны аддзелы арганізоўваюць практыкумы з мэтай вызначыць, ці прыгодны малады чалавек для клубнай работы, і толькі потым вырашаецца пытанне аб яго ўладкаванні на працу. Другія — хочуць атрымаць ужо залічанага ў штат культработніка.

Будзем шчырыя: ці патрэбны падобныя інсцэніроўкі? У сельскі клуб ідуць у абсалютнай большасці ўчарашнія школьнікі. Хто з іх лепшы, хто горшы — цяжка вырашыць за дзесяць, а тым больш за тры дні практыкуму.

У аснове ж сваёй практыкумы — справа вартая. Трэба падумаць аб іх паляпшэнні.

Кадравая праблема ва ўстановах культуры рэспублікі набалелая. Кваліфікаваных культработнікаў у нас мала, асабліва на вёсцы, хоць большасць устаноў культуры — вясковыя. Таму сельскаму культработніку трэба ўдзяляць самую вялікую ўвагу. Калі разумна арганізуем падбор, расстаноўку і вучобу кадраў — поспех у клубнай рабоце будзе.

З ДАЛІНЫ РУЖ — У КРАЙ ІЛЬНОЎ БЛАКІТНЫХ

22 мая пачынаюцца Дні балгарскай літаратуры ў Беларусі

Іван ШАМЯКІН

САРДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ, ДАРАГІЯ СЯБРЫ!

Гадоў шэсць назад, вярнуўшыся з паездкі па Балгарыі, з дзён беларускай культуры, якія праводзіліся ў брацкай сацыялістычнай краіне, я надрукаваў нарыс, які назваў: «У Балгарыі я — дома».

Гэта было сказана не дзеля эфектнага загалоўка і дзеля прыгожага выраза. Словы гэтыя выніклі з глыбіні сэрца, з усяго таго, што я ўбачыў у Балгарыі, а галоўнае—**што** адчуў. А адчуў я, як, безумоўна, і кожны савецкі чалавек, надзвычайную цеплыню, шчырасць, душэўную еднасць, сапраўды братэрскую любоў усіх балгар — рабочых, сялян, студэнтаў, вучняў, творчай інтэлігенцыі — да вялікага Савецкага Саюза, да народаў нашай Радзімы, іх гераічнай гісторыі, баявой і працоўнай славы, да іх культуры.

Карэнні дружбы і братэрства нашых славянскіх народаў глыбокія і трывалыя. Нас яднае і блізкасць моў, і шматвяковая сумесная барацьба супраць іншаземных заваёўнікаў, і слаўныя старонкі рэвалюцыйнай салідарнасці рабочых былой Расійскай імперыі і Балгарыі, і выступленні балгарскіх працоўных у дваццатых гадах пад уплывам Вялікага Кастрычніка, і барацьба супраць фашызму, баявая слава беларускіх, рускіх, украінскіх, балгарскіх партызан, і верасень 1944 года — векапомная дата вызвалення мужнага і свабодалюбівага народа ад шматгадовага прыгнёту.

Наша братэрства, дружба, сувязі палітычныя, эканамічныя, культурныя непамерна пашырыліся і паглыбіліся, набылі новы змест за гады сацыялістычнага будаўніцтва ў Балгарыі. Плячо ў плячо, у адной шарэнзе ідуць народы Саюза Савецкіх рэспублік, Балгарыі, іншых сацыялістычных краін да адной высокай мэты — камунізма.

Ёсць дзесяткі і сотні красамоўных прыкладаў непасрэдных сувязей паміж Беларуссю і Балгарыяй. Дружаць вобласці і раёны з акругамі НРБ, парадніліся гарады, калгасы, заводы. Пасябравалі паміж сабой многія людзі. Бяру на сябе смеласць сцвярджаць, што асабліва выразна і шырока праявілася дружба балгарскага і беларускага народаў у нашых літаратурных сувязях, якія растуць і мацнеюць з года ў год. Толькі за апошнія дзесяць гадоў у перакладзе на беларускую мову выйшлі творы І. Вазава, Г. Караславава, С. Даскалава, Н. Вылчава, І. Давыдкава, К. Калчава, І. Пятрова, П. Вежынава, А. Стаянава, анталогія балгарскай паэзіі, у якой прадстаўлена больш за пяцьдзесят паэтаў братняй краіны, кнігі для дзяцей, балгарскія казкі, песні і інш. За гэты ж час, дзякуючы працы

Дзімітр АНГЕЛАЎ

СТАРЫ НОЙКА

Празаік Дзімітр Стаянаў Ангелаў нарадзіўся 27 верасня 1904 г. Адзін з заснавальнікаў навукова-фантастычнага жанру ў балгарскай літаратуры. Аўтар шэрагу раманаў, у тым ліку і шырокага рэалістычнага палатна «На жыццё і смерць» («На живот и смьерт», 1953) — аб барацьбе прагрэсіўных сіл у Балгарыі супраць рэакцыі і фашызму.

Прапануем увазе чытачоў раздзелы з яго новай аповесці «Стары Нойка» («Дядо Нойко»).

...Старога пастуха Нойку ўгаворваюць не ісці больш у горы на зімоўку, але ён не згаджаецца...

На наш погляд, пісьменніку ўдалося вельмі яскрава паказаць унутраны свет чыстага душой, мужнага і высакароднага чалавека, якога не зламалі нягоды.

...ВЫЙШАЎШЫ загнаць авечак, стары Нойка падзівіўся на збудаванні, што ўтварылі воблакі на заходзе сонца, і стаў жартам разважаць сам з сабой:

— От каб сесці на якую з тых хмарак! І мякка было б, і відаць была б уся зямля: і горы, і гарады, і моры. Хоць бы раз глянуць на тое мора, бо то ж толькі чуў пра яго. Звязаўся я тут з гэтымі дурнымі авечкамі... Вось вазьму ўлетку ды махну на мора, толькі не дай бог утапіцца...

Пакуль накарміў авечак, пакуль прыбраў рэшткі сухога вецця ды насек сучкоў на падпалку, вячэрняя зара пагасла і над далінай навіслі сцюдзёныя прыцемкі.

— Ну што, Яварчык, надвор'е псуецца,— загаварыў стары да сабакі, паглядаючы з парога на хмары, якія збіраліся над хрыбтом.— Можа снег пайсці, глядзі, што сёння пачнецца. І калі мы з табой пабачым яснае сонейка?

Сабака, які цёрся каля ног, падцяў хвост і паныла апусціў галаву: кожны раз, як на даліну апускаўся вечар, у яго падаў настрой.

— Хопіць табе бібікі біць. Як падваліць снегу, давядзецца табе, браце, пракладваць сцежкі,—гаварыў стары Нойка, гладзячы сабаку.— Ты не думай, што ўсё я павінен рабіць, а ты будзеш толькі адлежвацца ля цёплай печы.

...Сцюдзёны вецер, які ўсхадзіўся быў па заходзе сонца, улёгся. Запанавала вакол глухая ціш і нерухомасць, і аднекуль знізу, з даліны, пачало падкрадвацца нешта таемнае і вусцішнае. Явар дрыжэў і ціснуўся да старога.

— Ну чаго ты плішчышся да мяне, га?—выгаворваў яму Нойка.—Удзень жа ты вунь які смелы і брэшаш, калі трэба і не трэба. Вось ідзі, абяжы аўчарню, збегай у лес, паглядзі, можа дзе воўк паблізу ходзіць, чакае, пакуль мы заснём. На тое ж ты сабака, на тое ж я і ўзяў цябе, каб сцярог і мяне, і авечак. А што выходзіць? Выходзіць, што не ты, а я цябе павінен сцерагчы ад ваўкоў і начных страхаў...

Стары гаварыў з лагоднай насмешкай, а сабака туліўся да яго, быццам хочучы сказаць, што прызнае за ім права асуджаць і пасміхвацца. Таму, што, хоць ён і сабака, але сапраўды пабойваецца гэтай цемры, што паўзе знізу пачварай, якімсьці зверам, падобным на мядзведзя; што гэты страх у яго ў крыві яшчэ з таго часу, калі чалавек прыручыў сабаку, каб разам бараніцца ад драпежнікаў, і таму ён шукае падтрымкі ў яго, старога Нойкі, і таму ён такі паслухмяны і пасабачы адданы...

Далёка ўнізе, неакрэсленыя ў чорным змроку, мігцелі агеньчыкі чалавечага жытла. У цёмнай далечыні на поўдні свяцілася вялікае зарыва. Бліжэй, паміж маладых дубкоў, што былі пасаджаны ўздоўж ніжняй мяжы горнай пашы, недзе ля падножжа гор, былі відаць ззяючыя гірлянды электрычных агнёў Бежанава.

Зарыва на даляглядзе і залатыя россыпы ўнізе падкрэслівалі пустэльнасць і гордую велічнасць гор. Але стары аўчар любіў вячэрнюю цішыню і маўклівасць. Яго агортвала нейкае ціхае і радаснае сузіранне, і ён аддаваўся марам і думкам. У яго галаве ўзнікалі тысячы пытанняў аб жыцці і свеце, аб прыродзе і людзях. Здаўна ён ужо не верыў ні ў якога бога і ўсё ж не мог толкам зразумець, як утварылася зямля, яму хацелася даведацца, адкуль узяліся зоркі на небе і колькі іх. Ён прымаў напавер, што зямля круціцца, усе так гавораць, але не мог даўмецца, чаму і ён, і ўсе навокал у такім разе не круцяцца. Не разумеў ён і таго, як голас чалавека сягае аж з Сафіі ці яшчэ мудрэй — з іншай дзяржавы і трапляе ў скрынку радыёпрыёмніка—нават калі дзверы і вокны зачынены. Вельмі хацелася яму таксама разабрацца і ў той чортавай электрыцы, і ў тэлевізары...

Неяк раз малады заатэхнік хацеў расказаць яму пра электрычнасць, пра тое, як яна перадаецца па правадах. Спрабаваў ён растлумачыць, і як працуе радыё, ды стары нічога не зразумеў і спыніў яго з жаласнай усмешкай:

— Дзе мне раскумець гэта, таварыш заатэхнік. Да другога аддзялення толькі і дайшоў у навуцы.

— Трэба было вучыцца далей, дзядзя Нойка! — пажартаваў хлопец.

— Як было вучыцца ў той беднасці...

— Значыць, рана нарадзіўся, дзядуля, га?

— Рана, дзіцятка, дужа рана...

Стары Нойка ўспомніў размову з заатэхнікам, успомніў і сваю былую горкую долю, і задумаўся пра цяперашняе жыццё...

— Дальбог жа, Кралімаркаўскія дзівосы,— разважаў стары сам з сабой.—Цяпер жа ўсё лепш не трэба, усе жывуць багацей за найбагатага ранейшага чарбаджыя. А хто знае, як яно будзе гадоў праз дваццаць ці трыццаць? Вось толькі я ўжо не ўбачу таго. Вось каб можна было ўстаць хоць на адну хвіліну, толькі каб паглядзець, што людзі прыдумалі і зрабілі, тады зноў заснуць... Пройдзе яшчэ гадоў дваццаць — і зноў на хвіліну ўваскрэснуць...

Стары Нойка амаль што паверыў, як ён пасля смерці праз кожныя дваццаць-трыццаць гадоў будзе «на хвіліну» ўваскрасаць. Яму ад гэтай думкі стала весела на душы...

Пасля вячэры Нойка падкінуў у печ некалькі дубовых аскабалкаў, прылёг у шкарпэтках на шырокі палок і, прыкруціўшы ў лямпе агонь, уключыў радыё.

— Цяпер можна і музыку паслухаць, Яварчык!— сказаў да сабакі, які ўжо расцягнуўся каля печы.— Трэба і нам да культуры прывыкаць...

У пакоі было цёпла і пахла алеем. З кладоўкі, дзе стары захоўваў прыпасы, ішоў водар яблыкаў і вяндліны. Па сценах і столі гулялі водбліскі агню, сыраватыя дровы пастрэльвалі, на іх канцах выступаў і шыпеў дубовы сок, дадаючы свой пах да пахаў пакою. Усё гэта настройвала старога на прыемную ляноту. Неставала ці, як кажуць туркі—эксік,— толькі добрай народнай песні. Але па радыё скрыпкі «пілікалі» нейкую пісклявую мелодыю, пасля яно пачало гаварыць на незразумелай мове, і стары не вытрымаў, перадражніў:

— Тары-бары... Не разумею я тваёй гаворкі, чалавеча! Што ж зробіш, калі, кажуць людзі, тысяча моў на свеце, а яшчэ аджыло іх колькі. Па мне хай бы зніклі ўсе мовы, а засталася толькі адна, каб разумець і італьянцаў, і англійцаў, і французаў. Тады б, можа, і войнаў не было, і ўсе на зямлі мелі тое, што маем мы, балгары...

Пасля аксамітны жаночы голас зацягнуў усё-такі песню, якая старому прыйшлася па душы. Каханка ці нарачоная—ён добра не разабраў—дужа сумавала па хлопцу, які паехаў у свет здабываць шчасце. Каханка ці нарачоная клікала яго, прасіла-маліла:

Адгукніся, мілы, дзе ты, я не знаю,
Ой, мяне загубіць разлука ліхая...

Песня вельмі расхвалявала старога Нойку, а хлопец з песні нагадаў яму даўняе мінулае, калі і яго беднасць выправіла з дому парабкаваць. Не быў дома ён цэлую восень і цэлую зіму, і толькі ў канцы вялікага посту заможны селянін, у якога ён служыў, адпусціў яго на два дні. І каня даў з'ездзіць. Выехаўшы ў поле і застаўшыся адзін, малады Нойка заспяваў. І ў яго, як у таго хлопца, папаха збілася набок, і ён тады ляцеў, як вецер, да каханай... Была ранняя вясна. Над палямі дыміўся лёгкі туман, на ўсходзе разгаралася зара. Раніца дыхала свежасцю, і сэрца Нойкі трымцела ад радасці. Ён прышпорваў каня, тоцкаўся ў сядле і спяваў. Спяваў аб Мілене...

Яны былі далёкімі сваякамі, яе бацька кожны год ад сенакосу да малацьбы прасіў яго дапамагчы па гаспадарцы, і, бывала, застаўшыся з ім сам-насам, яна горача шаптала: «Які ты дужы і прыгожы! Каб не твая беднасць...» У яго тады займала дух, ён, не помнячы сябе, спрабаваў абняць яе і толькі паўтараў: «Мілена, Мілена...» Дзяўчына спрытна вылузвалася з яго абдымкаў і з палахлівым выглядам ускрыквала: «Ой, што ты! Яшчэ ўбачыць хто...» Нойка пакорліва апускаў рукі, а Мілена спакойна дадавала: «Нельга, мы ж радня». Можа, яна проста дражнілася з ім, жартавала? Ды і ён усур'ёз не мог думаць пра жаніцьбу: яе бацька ні за што не аддаў бы адзіную сваю дачку за такога гарапашніка, як Нойка. І куды б ён узяў яе, што ён мог даць ёй, акрамя беспрасветнай нястачы і беднасці? Не выганяць жа маці, гаротную ўдавіцу, з адзінага пакойчыка, дзе яна жыла...

Але маладосці заўсёды спадарожнічае надзея. Нойка таксама спадзяваўся на лепшае. Адзін час ён захапіўся пошукамі схаваных даўней скарбаў, ды не быў шчаслівейшы за іншых. Нарэшце вырашыў наняцца ў парабкі, спадзеючыся зарабіць грошай і прыбудаваць да матчынай хаціны яшчэ адзін пакойчык. Можа тады... Што «тады» — ён і думаць баяўся...

У апошні раз яны развіталіся ля задніх веснічак шырокага міленінага двара. Быў цёплы асенні вечар. Мілена какетліва пагражала: «Толькі пасмей з якой-небудзь там... Чуеш? Ты павінен думаць толькі пра мяне. Я буду чакаць...»

Мілена не дачакалася яго. Мілена здрадзіла. Яна не змагла запярэчыць бацьку і выйшла замуж за нейкага купчыка. Маці расказвала пасля—і якое багатае вяселле справілі, і як Мілена развітвалася з бацькамі і раднёй, як плакала і на яе плячы...

На другі ж дзень раніцай Нойка паехаў з Бежанава. Але, едучы назад, ён ужо не спяваў, а плакаў. Плакаў

нашых сяброў, балгарскія чытачы шырока пазнаёміліся з паэзіяй Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, Н. Гілевіча, А. Вялюгіна, Р. Барадуліна, з маладой беларускай паэзіяй, якая выйшла асобнай кнігай, з раманамі і аповесцямі Я. Брыля, І. Мележа, В. Быкава, А. Адамовіча і іншых нашых празаікаў. У балгарскіх тэатрах пастаўлены п'есы К. Крапівы, А. Макаёнка, В. Вольскага, А. Маўзона.

22 мая ў Беларусі пачынаюцца дні балгарскай літаратуры. Саюз пісьменнікаў Беларусі, Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, аддзяленне таварыства «СССР — Балгарыя» пад кіраўніцтвам і з дапамогай партыйных органаў рыхтаваліся да правядзення гэтых дзён. як да свята нашай дружбы. Такая сустрэча напярэдадні вялікай падзеі ў жыцці савецкіх народаў — 50-годдзя ўтварэння СССР, напярэдадні юбілеяў нашых народных паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа набывае асаблівы інтэрнацыянальны, палітычны і культурны сэнс.

З радасцю чакаем мы прыезду гасцей — дэлагацыі Саюза пісьменнікаў Балгарыі. Імёны Дзімітра Ангелава, Найдана Вылчава, Івана Давыдкава і Андрэя Германава добра вядомы літаратурнай грамадскасці Беларусі. Гэта нашы добрыя і даўнія сябры, актыўныя перакладчыкі твораў беларускай літаратуры на мову свайго народа. Сустракаючы іх на нашай гасціннай зямлі, ад шчырага сэрца кажам ім:

— Калі ласка, дарагія браты і сябры!

— Добре дошли, скъпи другари и братя!

горкімі слязьмі, усхліпваючы, як дзіця: «Мілена, Мілена! Чаму ты мяне ашукала, Мілена!»

І не мог даравацъ сабе, што паверыў, быццам яна магла выбраць парабчанскую няволю замест багацця...

Выключыўшы радыё і пагасіўшы святло, стары Нойка глядзеў, як паступова знікаюць водбліскі дубовага жару на сценах і столі, і раз-пораз уздыхаў: як даўно тое было і як яно ўсё помніцца...

Ён вярнуўся ў Бежанава толькі праз два гады, і маці ўгаварыла яго жаніцца. Але жонка пажыла нядоўга, ён зноў пакінуў сваё роднае сяло, наняўшыся непадалёку пастухом. Пасля ён толькі зрэдку наязджаў праведаць маці, а як памерла яна, горы сталі яму і сялом, і домам...

Стары Нойка заснуў позна, і яму прыснілася лета. Быццам у двары яго новай хаты расцвілі кветкі. Здаецца, шмат розных кветак, а на падаконніках у гаршчочках — вазоны: гіяцынты, герані. Ён быццам бы едзе з далёкіх заробкаў, адчыняе вароты і бачыць Мілену, якая сядзіць на парозе. Сумная сядзіць, журботная, і спявае:

Адгукніся, мілы, дзе ты, я не знаю,
Ой, мяне загубіць разлука ліхая...

Раптам аднекуль выскачыў вялізны шэры воўк з лабастай галавой і вушамі тырчком. Прысеў ён сярод двара і завыў: ау-у-у!..

Гэтае жудаснае выццё і разбудзіла старога. Ён спалохана саскочыў з палка. У коміне печы выў вецер, на двары нешта глуха грукатала. У вокнах было бела: у паветры шалёна насіліся буйныя сняжынкі.

— А, я ж табе казаў! — прыпомніў стары Нойка, гледзячы, як за акном шалела завіруха і злосна дзынкаў у шкло сухі снег. — Казаў жа табе, што надвор'е сапсуецца? Але няхай...

Пад уражаннем таго, што пабачыў у сне, у свядомасці ўзнікла ўпартая ўпэўненасць, што ноччу драпежнік трапіў у пастку. Упэўненасць гэта была такой поўнай, што ў душы ён адчуваў помслівае пачуццё перамогі.

— Цяпер ты разлічышся за ўсё,— гаварыў стары Нойка, хутка збіраючыся. — Толькі б ты быў яшчэ жывы, каб я хоць душу адвёў, каб ты мне даў адказ: колькі ты авечачак загубіў, колькі козачак, колькі зайчыкаў звёў...

Ён порстка зачыніў за сабой дзверы, каб не выскачыў сабака — хай сабе брэша там, — абагнуў аўчарню і накіраваўся праз луг да схілу гары. Вецер з дзікай сілаў кінуўся яму насустрач, снег балюча сцебануў па твары, наўкола ўсё гуло і грымела.

— Не дурыся так ужо, хай цябе!— пасварыўся ён на буру, націскаючы камілаўку на вочы. — Можа табе хацелася б, каб я вярнуўся назад, але гэтага ты не дачакаешся! Мяне Явар засмяе... Ты снегу не вельмі накідвай, мне ж рабіць трэба...

(Заканчэнне на стар. 12—13)

Дзімітр МЯТОДЗІЕЎ

КАЛІ ЖЫЦЦЯ МІНАЕ ПАЛАВІНА

Даўно,
яшчэ дзесь у пару маленства,
у першыя гады ад нараджэння,
як адзінокі першаадкрывальнік,
я, стаўшы сам-насам перад сусветам,
занепакоена пытаўся часам:
— Дзе днюе ноч
і дзе начуе
дзень!..

Маленства бегла ўдаль.
І ў незамутнелай
душы, прыціхлай у чаканні Ісціны,
бы ў люстры,
падаючы,
адбіваліся
і першыя лісты
і зоркі першыя,
што абуджалі першых прадчуванняў
недаўгавечныя кругі...
І вось —
пацёкшы з непрыкметнае крынічкі
імклівы ручаёк
бяжыць,
імчыцца,
і дні і ўсе пытанні несучы
па неспакойных стромах маладосці;
накідваючыся на перашкоду,
кіпіць,
грыміць,
спрабуе змыць з дарогі
і — аббягае ўкруг скалы,
знясілена.

І зноў —
сабраўшы ўсе струмені й пырскі —
ён з пены гневу ўласнага ўваскрэсне
і да наступнай перашкоды рвецца...

І так жыцця мінае палавіна —
уга як до,
каб болей не пытацца,
дзе днюе ноч
і дзе начуе
дзень...

О, ты ўжо сталы. Ты ўжо
добра знаеш,
што Сонца — вечная святла крыніца,
а нашая Зямля ёсць толькі цела,
што круціцца вакол уласнай восі
і кідае рухомы цень...

І ты
спакойна, падавіўшы пазяханне,
праходзіш міма таямніц і цудаў
быцця і небыцця.

І ты—разумны—аббягаеш скалы
і ў рэчышчы шліфуеш
камяні...

Пакуль
бяссоннай ноччу нейкай у душы
не адаб'юцца раптам тыя хмаркі,
што над бацькоўскай хатай прабягалі
ва ўсе бакі, ва ўсе напрамкі свету,
і, уваскросшы, не ўсплыве са дна
дзіцячае пытанне — тое самае,
і ў цемнаце табе ізноўку здасца,
што ўжо ніколі больш не развіднее
і што заўсёды будзе цёмна,
калі Дзень не пераначуе
і раніцы не прычакае
у цябе...

Ах, як жа гэта нам усё знаёма!
Прыпынімся на момант у віры.
І паглядзімся.
І занепакоімся...
І зноў —
плывем, плывем, плывем...

Віроў жа застаецца менш і менш
на шляху ад крынічкі той
да мора...

Пераклаў Ніл ГІЛЕВІЧ.

Дзімітр ПАНЦЯЛЕЕЎ

ЗНОЙДЗЕНЫ ЧАЛАВЕК

Дождж шумеў
безупынку ўсю ноч,
усю ноч ручаі плылі.

Раніцай на сенавале
дзеці мужчыну знайшлі.

Зацярушаны сенам,
з усмешкай,
стаяў сярод нас.
Цёпла, сардэчна
гучаў яго мяккі бас.

Схапіўшы каромысла,
вады прынёс два вядры.
Над ім трапяталі
дзве птушкі
І зорка ўгары.

Выпіў шклянку густога віна,
хлеба свежага з'еў
і з сабой кавалак узяў.
А як зваць — не прызнаўся,
«Прапашчы я», —
толькі сказаў.

Божа,
колькі «прапашчых» людзей
у наш век на зямлі!
Сёння раніцай дзеці
аднаго чалавека
знайшлі.

Пераклаў Ніл ГІЛЕВІЧ.

Найдан ВЫЛЧАЎ

БЭЗАВЫ ВЕЦЕР

Разгайдаўся бэз ліловы —
і плыве вясновы пах
па нізінах і дубровах,
па садах і гарадах,
разамлелаю дарогай,
падсініўшы небакрай,
малады і басаногі,
напрасткі спяшае май.

— Гу-гу-гууу! — гугукне голуб,
затрымаць захоча май:
— Не махай духмяным голлем,
прыпыніся, пачакай!
Рэчка кінецца насустрач,
забалбоча звонка плынь:
— Не спяшайся гэтак шустра,
лепей вудачку закінь...

Ды, спыняемы усімі
і не спынены нікім,
май бяжыць, нястрымны, сіні,
залаты і трапяткі,
свішча весела ў антэнах,
на ляту ўхапіць гатоў,
нібы скакуноў стаенных,
грывы мяккія жытоў.

Свецяць срэбныя ракіты,
вечны гімн жыцця вядзе
хор дзяціны басавіты —
хто ў калысцы, хто ў гняздзе,
па нізінах і дубровах,
па садах і гарадах
вецер бэзавы, ліловы
носіць хмельны майскі пах.

Пераклаў Генадзь БУРАЎКІН.

Андрэй ГЕРМАНАЎ

ХІТРУН

Рашылі, што я хітры вельмі,
што найкаварнейшы за ўсіх...
Калі ж не бачаць ва мне шэльмы —
яны збянтэжацца на міг.

І ўжо з адчаем і апаскай
пачнуць шаптацца: «Ну і ну...»,—
калі паставяць сотню пастак,
а я не траплю ні ў адну.

Тлумачу ім: самому дзіўна,
што на прынаду не «клюю».
Тлумачу: вам бы дагадзіў я,
ды хітрыкаў не прызнаю.

Тлумачу ім. Дзе іх увага!
Тлумачу: я не падману!
Яны ў адказ мне:
— Ха-ха!
— Ха-ха!
— Ха-ха!
— Ха-ха!
Ну і ну!

Гляджу на іх атарапела.
Ад жаху не знаходжу слоў.
І тут яны рашаюць пэўна,
што я — найбольшы з хітруноў.

Пераклаў Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

СУСТРЭЧЫ СЯБРОЎ

НА ЗЯМЛІ БЕЛАРУСІ: Міхась Калачынскі, Стаян Даскалаў, Ліляна Даскалава, Пімен Панчанка (1957 год).

НА БАЛГАРСКАЙ ЗЯМЛІ: (сядзяць) Арлін Васілеў, Младэн Ісаеў, (стаяць) Ніл Гілевіч, Леанід Собалеў і Дзімітр Мятодзіеў (1963 год).

ТАКСАМА ДАР ПЕСНЯРА

«Пераклаў Якуб Колас...» — пад такой назвай у выдавецтве БДУ імя У. І. Леніна выйшла кніга Вячаслава Рагойшы. Да апошняга часу перакладчыцкая дзейнасць народнага паэта Беларусі не прыцягвала належнай увагі нашых літаратуразнаўцаў. А, між тым, пераклады Я. Коласа—гэта цікавейшая старонка ў гісторыі беларускай літаратуры, гэта, як і яго ўласная творчасць, дар песняра роднаму народу. Таму даследаванне В. Рагойшы з поўным правам можна назваць першым сур'ёзным даследаваннем сутнасці і прынцыпаў перакладчыцкай дзейнасці Якуба Коласа.

Перш чым аналізаваць перакладчыцкую дзейнасць песняра, даследчык зрабіў вельмі цікавы і вельмі важны аналіз гісторыі беларускага мастацкага перакладу. Чытач, узяўшы ў рукі кнігу В. Рагойшы, знойдзе для сябе шмат новага з гісторыі станаўлення беларускага мастацкага перакладу, даведаецца пра перакладчыцкую спадчыну, якую мы атрымалі ад нашых вялікіх продкаў і якую Колас выкарыстоўваў у сваёй творчай дзейнасці і развіў далей, — спадчыну, якую пакінулі бацька беларускага перакладу, першадрукар Францыск Скарына (пераклаў на беларускую мову дваццаць дзве кнігі «Бібліі»), Сымон Будны (пераклаў з польскай кальвініцкі «Катэхізіс»), Васіль Цяпінскі (пераклаў «Евангелле»), Дунін-Марцінкевіч (пераклаў паэму Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш», А. Ельскі (новы пераклад «Пана Тадэвуша»), А. Вярыга-Дарэўскі (пераклад паэмы «Конрад Валенрод»), А. Абуховіч (пераклаў вершы Пушкіна, Лермантава, Міцкевіча, Канапніцкай, Гюго, Байрана, Дантэ, асобныя раздзелы з «Фаўста» Гётэ і «Разбойнікаў» Шылера), Адам Гурыновіч (пераклады з Пушкіна, Міцкевіча, Франка), Янка Лучына (пераклады Ул. Сыракомлі), Марыя Косіч (пераклады баек Крылова), Максім Багдановіч (творы Шаўчэнкі, Франка, Крымскага, Гарацыя і Авідзія, Поля Верлена, Эміля Верхарна, Гейнэ, Шылера, Рунеберга), Янка Купала (творы Някрасава, Кальцова, Міцкевіча, Канапніцкай, Шаўчэнкі, «Медны коннік» Пушкіна, «Слова аб палку Ігаравым», «Інтэрнацыянал» і г. д.). Падрабязную характарыстыку перакладчыцкай дзейнасці пералічаных пісьменнікаў В. Рагойша дае ва ўступным раздзеле.

Мяркуецца, што Якуб Колас пачаў перакладаць яшчэ да рэвалюцыі, хоць яго дарэвалюцыйныя пераклады, на жаль, не захаваліся. Колас як перакладчык стаў вядомы ў 1926 годзе, калі з'явіліся яго першыя пераклады з Рабіндраната Тагора.

Адным з першых і самых значных коласаўскіх перакладаў з'яўляецца яго пераклад на беларускую мову пушкінскай «Палтавы». Даследчык з веданнем справы дае супастаўляльны аналіз арыгінала і перакладу паэмы, прыводзіць прыклады нязdaлых перакладаў гэтай паэмы іншымі перакладчыкамі (С. Галаванійскі), супастаўляе пераклад коласаўскі з перакладам «Палтавы» на ўкраінскую мову, выкананым М. Рыльскім і А. Малышкам, чым дасягаецца аб'ектыўная ацэнка вартасцей і хібаў перакладаў.

Гэтак жа падрабязна і ўдумліва аналізуе аўтар і коласаўскія пераклады «Кабзара» і «Дэмана».

Цікава напісан раздзел «Аўтарызацыя? Не толькі», дзе гаворка ідзе пра непасрэдны ўдзел Якуба Коласа ў перакладах «Новай зямлі» на рускую мову, зробленых М. Ісакоўскім, С. Гарадзецкім, Я. Мазальковым, П. Сямянінымі, П. Радзімавым. В. Рагойша пераканаўча даводзіць, што праца «народнага паэта Беларусі па ўдасканаленні перакладу «Новай зямлі» на рускую мову была не звычайная аўтарызацыя, а вялікая і карпатлівая творчая работа выдатнага мастака, якой ён аддаў многа часу і ўвагі».

У заключным раздзеле В. Рагойша гаворыць аб прынцыпах Коласа-перакладчыка — дасканалае валоданне роднай мовай і мовай арыгінала. Колас вельмі добра разумеў, што перакладчыцкая праца — гэта творчасць. Перакладчык — не раб аўтара арыгінала, а хутчэй за ўсё яго добразычлівы сааўтар. Галоўнае — каб пераклад быў высокамастацкім, дакладным, адэкватным. Аўтар прыводзіць выказванні з размовы Коласа з М. Рыленкавым, у якой класік беларускай літаратуры гаварыў: «Пра дакладнасць перакладу... я вам вось што скажу. Яшчэ ў глыбокай старажытнасці, у X стагоддзі, ці што, балгарскі экзарх Іаан пісаў: «Слова прыгожае ў адной мове, у іншай непрыгожае, страшнае ў адной, у іншай нястрашнае, у адной мае добры сэнс, у другой іншы... У сувязі з гэтым і мы, адмаўляючыся часам ад тоеснасці ў словах, наглядалі тоеснасць сэнсу, таму што дзеля сэнсу перакладаем гэтыя кнігі, а не дзеля тоеснасці ў словах». І Якуб Колас дадаў: «Вось гэтак і ў нас павінна быць». На жаль, некаторыя нашы перакладчыкі спрабуюць у сваёй перакладчыцкай рабоце не зважаць на гэты коласаўскі наказ.

М. НАВІЦКІ,
выкладчык Мінскага педагагічнага інстытута замежных моў.

НОВАЕ ЖЫЦЦЁ ЗАГАДКІ

Ніла Гілевіча — паэта, перакладчыка і вучонага-філолага — чамусьці цяжка ўявіць у ролі дзіцячага пісьменніка. Мусіць, гэтае адчуванне ідзе ад нашага крыху паблажлівага стаўлення да дзіцячай літаратуры: маўляў, сур'ёзны чалавек не будзе займацца пісаннем вершаў для дзяцей. Тым часам паэт выдае чацвёртую кніжку для дзяцей, тры з якіх адрасаваны самым маленькім чытачам. Акрамя таго, на яго творчым рахунку і некалькі перакладных кніжак для малых.

Як тут не ўспомніць вядомую ісціну, што ў кожным чалавеку жыве дзіця! Без гэтай шчаслівай уласцівасці чалавечай душы не было б, напэўна, ні добрых людзей, ні паэтаў, ні цікавых кніжак для нашай дзетвары.

Новая кніга, якую паэт адрасаваў дзецям, складаецца з твораў, напісаных у не зусім звычайным для беларускай дзіцячай літаратуры жанры. Калі ў рускай літаратуры яшчэ К. Чукоўскі на аснове народных пісаў арыгінальныя дзіцячыя загадкі, дык у Беларусі доўгі час яны існавалі, не раўнуючы, як грыбы ў лесе: ніхто іх не даглядаў, не расціў, а карыстацца — карысталіся, асабліва малыя. І самымі шчырымі папулярызатарамі іх былі бабулі, дзядулі ды самі дзеці. Тое, што трапляла ў чытанкі і зрэдку ў кніжкі для дзяцей, было ні чым іншым, як злёгку падпраўленымі народнымі загадкамі.

Мы нічога не маем супраць народных загадак — сапраўдных мастацкіх дыяментаў. Гэта заўсёды сціслае, эканомнае на слова, надзвычай вобразнае апісанне якога-небудзь прадмета, рэчы або з'явы. Нельга не падзівіцца багаццю народнай фантазіі, мастацкаму таленту народа, які стварыў, напрыклад, такія загадкі: «Сядзіць пані у каморы, яе косы на двары», або «сям'я душ трыста і багата, ды ўсяго два локці хата».

Але ж нельга народныя загадкі фетышызаваць, узводзіць іх у ранг універсальных мастацкіх твораў гэтага жанру. Некаторыя з іх ужо шмат у чым састарэлі — і ў гэтым няма нічога дзіўнага: жыццё не стаіць на месцы. У нашых прыкладах, узятых зусім адвольна, мы бачым прадметныя, лексічныя і іншыя архаізмы: пані, якія даўно «выйшлі з моды», старая мера даўжыні локаць і г. д. Ужо з гэтага вынікае неабходнасць абнаўлення.

Н. Гілевіч яшчэ ў 1961 годзе выдаў зборнік літаратурных загадак «Сіні домік, сіні дом». Летась выйшла другая яго кніжка — «Загадкі». У ёй атрымалі новае жыццё многія папулярныя народныя загадкі пра з'явы прыроды, звяроў, птушак, хатніх жывёл, рэчы хатняга ўжытку, дрэвы, расліны і многае іншае. Але нават тады, калі аўтар не адыходзіць ад вядомага сюжэта і скарыстоўвае народную вобразнасць, ён застаецца паэтам: паляпшаецца моўная структура загадкі, удакладняюцца, калі трэба, некаторыя рысы прадмета, па якіх трэба яго адгадаць.

Аўтар аднак не абмяжоўваецца ўпарадкаваннем структуры народных загадак, а ідзе далей — сінтэзуе некалькі сюжэтаў у адзін, стварае загадкі на новыя тэмы. Напрыклад, народныя загадкі на тэму «рыба» ўказваюць дзве-тры прыкметы, па якіх можна адгадаць, што гэта такое: «Скубу — не пер'е, ем — не мяса», «кінулі палку — забілі галку, абскублі і елі, ды не мяса». Аўтар дае больш шырокае апісанне рыбы, а разам з тым і больш змястоўнае і паэтычнае:

По зямлі я не хаджу
І на неба не гляджу.
Вочы маю — не міргаю,
Маю рот — не гавару.
Ёсць і хвост, але не звер я
І не птах, хоць ёсць і пер'е,
Хаты зроду не будую,
Ды ні трохі не бядую.

Гэтая загадка, відавочна, напісана не паводле адной, а некалькіх народных, але яны настолькі пераўтвораны аўтарам, настолькі пераасэнсаваны і прапушчаны праз аўтарскае «я», што фальклорную аснову цяжка і выявіць. Гэта ўжо зусім арыгінальны мастацкі твор.

Загадкам Н. Гілевіча ўласціва і асаблівая, жартаўліва-ўсмешлівая і даверлівая інтанацыя. Гэта якраз той добразычліва-лагодны тон, з якім бацька ў добрым гумары ў час адпачынку гаворыць з малым сынам ці дачкой. Паэт свядома не хоча зацямніць прадмет загадкі, залішне не ўскладняе задачы малым, каб яны маглі самі, самастойна падумаць і рашыць яе. Відаць, не менш ён заклапочаны і тым, каб данесці да дзяцей прыгажосць роднай мовы, а праз яе — прыгажосць навакольнага свету.

У загадках Н. Гілевіча на пярэдні план выступае эстэтычны пачатак. Усё, што ўласціва паэзіі, у тым ліку арганізаванасць радкоў, рыфмоўку, дакладны рытм, гукапіс, высокую культуру мовы, паэт зрабіў набыткам большасці сваіх загадак. Пры гэтым ён паказвае сябе тонкім знаўцам дзіцячай душы і выкарыстоўвае здольнасць дзяцей захапляцца ўсім прыгожым, яркім, незвычайным, імкнучыся паказаць ім навакольны свет у маляўнічых, але блізкіх ім і зразумелых вобразах. Вось, напрыклад, у якім народна-песенным вобразе ён «зашыфроўвае» бярозу:

У белым сарафане,
Пад хусткаю зялёнай
Сумуе на паляне
Танклявая Алёна.

Гэтую загадку няцяжка адгадаць і малому. Але тут важней пачуцці, якія здольна выклікаць яна ў яго душы, эмоцыі, якія праецыруюцца як на адносіны да прыроды, так і да людзей.

Тэматыка твораў, сабраных у гэтай кнізе Н. Гілевіча, вельмі разнастайная. Асаблівае месца — не ў сэнсе размяшчэння ў зборніку — займаюць загадкі пра рэчы, якія акружаюць нас: прас, гадзіннік, кніга, падушка, парасон і г. д., хоць тут часцей сустракаюцца не зусім удалыя творы. Так, залішне апісальнай мне здаецца загадка пра самалёт і надуманай — пра замок (памечана лічбай 182). Але большасць з іх — усмешлівыя, гарэзлівыя, забаўныя і не пазбаўлены эстэтычных вартасцей. Паэт імкнецца напоўніць іх і пазнавальным зместам. Найлепш гэта яму ўдалося, напрыклад, у загадках пра лён і пра гаршчок, дзе апісаны працэс вырошчвання і апрацоўкі лёну, вырабу з гліны гаршка.

Пазнаёміўшыся з гэтай ёмістай (і, заўважу, вельмі прывабнай, маляўнічай) кніжкай, у якую ўвайшло каля двухсот загадак — паэтычных мініяцюр, пачынаеш лепш разумець, што пісаць для дзяцей — не дробязь і не пабочная справа, і што тут ёсць дзе разгарнуцца таленту паэта.

Ул. АНІСКОВІЧ.

Ніл Гілевіч «Загадкі». Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1971.

НАВУЧЭНЦАМ ТЭХНІКУМАЎ АДРАСУЕЦЦА

У канцы мінулага года на кніжных паліцах паявіўся новы дапаможнік для навучэнцаў сярэдніх спецыяльных устаноў рэспублікі «Беларуская літаратура». Выхад яго ў свет надзвычай своечасовы: неабходнасць у такім выданні адчувалася даўно.

Аўтары дапаможніка А. Налівайка і Т. Бурэйка паставілі перад сабой задачу паказаць беларускую літаратуру ў яе развіцці ад старажытных часоў да сённяшніх дзён, раскрыць ідэйна - мастацкія вартасці лепшых яе твораў. І трэба сказаць, што з гэтай задачай яны справіліся ўвогуле паспяхова.

У аглядных раздзелах кнігі, прысвечаных беларускай літаратуры дакастрычніцкага часу, раскрываецца сэнс вельмі важных гісторыка - літаратурных падзей, звяртаецца ўвага на найбольш значныя моманты станаўлення і развіцця роднага мастацкага слова. Тут даволі грунтоўна, хоць і сцісла, аналізуюцца творы В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Цёткі, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча.

Найбольш ёмісты, глыбокі і змястоўны цыкл раздзелаў па гісторыі беларускай савецкай літаратуры. Акрываецца ён уступным артыкулам (аўтар А. Налівайка), у якім раскрываецца змест партыйных дакументаў па пытаннях мастацкай літаратуры, асвятляецца літаратурны працэс 20-х гадоў, даецца характарыстыка творчасці пісьменнікаў старэйшага пакалення, якія шмат зрабілі ў той час у справе станаўлення, развіцця і ўзбагачэння роднай літаратуры,—Ц. Гартнага. М. Чарота, М. Зарэцкага, П. Галавача.

Раздзелы, прысвечаныя беларускай савецкай літаратуры, напісаны на адпаведным навуковым узроўні. Адчуваецца, што аўтары ў рабоце над дапаможнікам улічылі ўсе найбольш значныя дасягненні нашай крытыкі і літаратуразнаўства. Напрыклад, у артыкулах, у якіх разглядаецца творчасць Я. Коласа, М. Лынькова і іншых майстроў роднага слова, даволі ўдала паказаны жанрава - стылістычныя асаблівасці іх прозы, акрэслены характары персанажаў, прасочаны кірункі пісьменніцкіх пошукаў. Усё гэта дасць навучэнцам магчымасць адчуць глыбіню і маштабнасць мастацкага твора, поўным чынам зразумець задачы і праблемы мастацкага асэнсавання рэчаіснасці.

Раздзелы гэтыя выглядаюць найбольш закончанымі і прадуманымі і з метадычнага боку, у канцы кожнай тэмы даюцца разнастайныя, але лагічна-паслядоўныя пытанні, якія паспрыяюць лепшаму засваенню матэрыялу.

Існуючая праграма па літаратуры для сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў была складзена ў пачатку 60-х гадоў, таму ў ёй амаль не закранаюцца пытанні сучаснай беларускай літаратуры. Аўтары падручніка не трымаліся слепа гэтай праграмы, яны паспрабавалі даць кароткі агляд сённяшніх літаратурна - мастацкіх здабыткаў у галіне паэзіі, прозы, драматургіі. Аднак, думаецца, што агляд гэты павінен быў бы быць больш шырокі і грунтоўны.

Ёсць у дапаможніку і некаторыя спрэчныя моманты ў ацэнцы паасобных літаратурных з'яў, сям-там адчуваецца скарагаворка і павярхоўнасць асобных разважанняў і вывадаў. Аднак ён, трэба думаць, усё ж удаўся: аўтары і выдавецтва добрасумленна паставіліся да вялікай і адказнай справы стварэнне стабільнага падручніка па роднай літаратуры для тэхнікумаў і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў.

Варта адзначыць і тое, што кніга з густам аформлена і выдадзена з любоўю і стараннем.

І. РАЗАНАЎ.

А. М. Налівайка, Т. А. Бурэйка. «Беларуская літаратура». Выдавецтва «Вышэйшая школа». Мінск, 1971.

Выйшлі з друку

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

А. Аўруцін, А. Барташэвіч, Л. Бярэшчанка. Скрозь гады і адлегласці.

Аб дружбе беларускіх і нямецкіх рабочых. На рускай мове. 1972 г. 48 стар. Тыраж 2300 экз. Цана 8 кап.

Л. Арабей. Сіні бор. Аповесць. Мастак Б. Забораў. 1972 г. 104 стар. Тыраж 14 000 экз. Цана 28 кап.

К. Губарэвіч. Брэсцкая крэпасць (Людзі і каменне). Гераічная драма ў дзвюх частках. (Серыя «Бібліятэка беларускай драматургіі»). Мастак І. Давідовіч. 1972 г. 84 стар. Тыраж 5 000 экз. Цана 17 кап.

Якуб Колас. Сымон-музыка. Паэма. Мастак Б. Забораў. 1971 г. 256 стар. Тыраж 20.000 экз. Цана 1 руб. 32 кап.

М. Кругавых. Дарога ў мужнасць. Раман. Мастак Г. Паплаўскі. На рускай мове. 1971 г. 240 стар. Тыраж 50 000 экз. Цана 73 кап.

В. Матэвушаў. Верасы. Вершы. Мастак В. Масцераў. 1972 г. 218 стар. Тыраж 4 000 экз. Цана 68 кап.

Піянеры-героі. Выданне трэцяе. Складальнікі В. Зуёнак, А. Рокаш, П. Ткачоў. Мастак І. Давідовіч. На рускай мове. 1972 г. 264 стар. Тыраж 150.000 экз. Цана 57 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

Бібліяграфія твораў Янкі Купалы, частка III, 1942—1960. Мастак А. Карчагін. 1972 г. 348 стар. Тыраж 3 500 экз. Цана 2 руб. 22 кап.

П. Сцяцко. Народная лексіка і словаўтварэнне. Вокладка мастака В. Масцерава. 1972 г. 248 стар. Тыраж 1 200 экз. Цана 1 руб. 57 кап.

Г. Юрчанка. І коціцца і валіцца. Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны. 1972 г. 288 стар. Тыраж 1100 экз. Цана 70 кап.

ЯЕ ВЯЛІКАСЦЬ ПЕСНЯ

АЎТАРСКІ КАНЦЭРТ ІГАРА ЛУЧАНКА

У Беларускай філармоніі працягваюцца аўтарскія канцэрты кампазітараў рэспублікі, прысвечаныя 50-годдзю ўтварэння СССР. Днямі справаздачу перад слухачамі трымаў лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Ігар Лучанок.

На гэтым канцэрце гаспадарыла песня. Гучалі творы сольныя і харавыя, эстрадныя і кантатна - араторыяльныя. Шкада, вядома, што на вечары не былі прадстаўлены аркестравыя і камерна - інструментальныя творы кампазітара, але тым не менш канцэрт пакінуў прыемнае і цэласнае ўражанне, бо менавіта ў песні, мусіць, найбольш поўна раскрываецца глыбіня і абаяльнасць таленту І. Лучанка.

Песні Лучанка можна ўмоўна падзяліць на лірычныя і героіка-патрыятычныя. Лірычным яго творам уласцівы глыбокі псіхалагізм, прастата і выразнасць, імкненне максімальна злучыць музыку са словам. У гераічных — цяга да яркай экспрэсіі, рэльефнай тэатральнай вобразнасці.

Магутнай застаўкай да канцэрта быў лірычны гімн «Ён нарадзіўся вясной», у якім узнёсла расказваецца пра любоў народа да Уладзіміра Ільіча Леніна (выканаўцы — эстрадна - канцэртны аркестр і хор Беларускага тэлебачання і радыё, кіраўнікі Б. Райскі і В. Роўда). Гэта—адзін з самых значных і ўдалых твораў беларускай музычнай Ленініяны. Поспеху песні ў многім садзейнічала шчырасць, эмацыянальнасць саліста А. Падгайскага.

Мы прызвычаіліся да «лірычнага» таленту спявачкі Т. Раеўскай. На гэтым жа канцэрце выявіліся новыя рысы яе даравання. Яна выканала баладу-рэквіем «Сустрэчы», прысвечаную героям югаслаўскага Супраціўлення. Прагучала гнеўная песня пратэсту супраць вайны і фашызму. Пругкі маршавы рытм, у якім напісаны твор, служыць сродкам скразнога дынамічнага развіцця вобраза. А натуральны сплаў моўных і песенных інтанацый узмацняе суровую плакатную выразнасць песні.

Гераічны рэпертуар прадставіў на канцэрце і В. Кучынскі. На добрым прафесійным узроўні, тэмпераментна і арыгінальна выканаў ён песні «Чырвоныя зоркі», «Камсамольскае юнацтва», «Песню аб камсамольскіх ардэнах».

«Памяць сэрца» ў выкананні В. Вуячыча добра вядома ва ўсёй краіне. Але кожнае новае выкананне яе прыносіць сапраўдную радасць аматарам песні. В. Вуячыч выканаў таксама песню «Калі б камні маглі гаварыць», якая была напісана да адкрыцця Брэсцкага мемарыяла. У ёй зноў на поўную сілу прагучала тэма, уласцівая ўсёй творчасці Ігара Лучанка, — героі не паміраюць. Творчая садружнасць, якая звязвае І. Лучанка з В. Вуячычам ужо многа год, прыносіць новы і новы плён.

Лірычны цыкл на канцэрце быў прадстаўлены песнямі «Верасы», «Журавы на Палессе ляцяць», «Майскі дождж» і іншымі (выканаўцы — В. Вуячыч, В. Кірычэнка і хор хлопчыкаў Цэнтральнай музычнай школы пад кіраўніцтвам І. Жураўленкі). На жаль, дзіцячаму калектыву не хапала непасрэднасці, гарэзлівасці, гумару, словам, тых свежых фарбаў, якія знайшоў для сваёй музыкі кампазітар.

На канцэрце прагучаў шэраг песень, напісаных кампазітарам спецыяльна для вакальна - інструментальнага ансамбля «Песняры» (мастацкі кіраўнік Ул. Мулявін). З трагічнай пранікнёнасцю выканаў ансамбль рэквіем ахвярам бесчалавечнай жорсткасці фашызму — «Хатынь». Дзень і ноч гучаць хатынскія званы над зямёй, дзе жыццё мірных жыхароў было абарвана страшэнным злачынствам. Пра гэта расказвалі «Песняры», трымаючы залу ў напружанай цішыні.

Упершыню пазнаёміліся слухачы з песнямі І. Лучанка «Спадчына» і «Каханне» на словы Янкі Купалы і Якуба Коласа. На дзіва прыгожая мелодыя «Спадчыны»— па-купалаўску простая і сумная, як спеў жалейкі. «Песняры» яшчэ раз паказалі, якім цікавым можа быць у эстрадным ансамблі спалучэнне чыста «бітавых» і народна-выканаўчых элементаў.

Прагучалі на канцэрце і вакальныя творы буйнай формы — «Балада аб Мінску» і кантата «Невядомы салдат». Іх выконвалі салісты Г. Ваяводзіна, М. Здановіч і А. Падгайскі, Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла пад кіраўніцтвам У. Раговіча, ў суправаджэнні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР (дырыжор Ю. Яфімаў). Балада зачаравала слухачоў лірычным хараством, напеўнасцю... Кантата ж пры ўсіх яе добрых якасцях (вострай драматургіі, мелодыцы, якая спалучае ў сабе моўныя і песенныя інтанацыі) прагучала суха і малавыразна.

Аўтарскі канцэрт прайшоў з вялікім поспехам. Мы яшчэ раз мелі магчымасць пераканацца, што ў Беларусі жыве і працуе таленавіты мастак, які па-сапраўднаму любіць і разумее песню. А творчы запал, з якім працуе І. Лучанок, дае падставы меркаваць, што яго галоўная песня — яшчэ наперадзе.

Н. РАДОЎСКАЯ.

Удзельнікі канцэрта — вядучы У. Шаліхін, спявак В. Кучынскі, кампазітар І. Лучанок, спявак А. Падгайскі і мастацкі кіраўнік хору Беларускага тэлебачання і радыё В. Роўда.

Фота Ул. КРУКА.

Будзем знаёмы!

Алесь ЕМЯЛЬЯНАЎ

Алесь Емяльянаў нарадзіўся ў вёсцы Забалацце, непадалёку ад Чавусаў. Закончыў сярэднюю школу, вучыўся два гады ў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі, а цяпер служыць у Савецкай Арміі. У рэспубліканскім друку выступае ўпершыню.

●

Зямлі я роднай прыгаршчы
трымаю.
І сэрца ўсхвалявана б'ецца.
Вось ён —
Кавалак цеплыні,
Пяшчоты,
Дабраты.
Нічога даражэй няма,
Здаецца, сонца
У руцэ трымаю...

●

Яны не ведалі, чаму
Загналі іх у пуню гэту...
Дзіця ля матчыных грудзей
Сагрэта.
Ружовы сон глядзіць...
А кулямёт дрыжыць...
Пражэрлівы агонь
Вуглы ў гарачцы абхапіў,
Крывёй і стогнамі ваколле
напаіў.
Спалохана жанчына
Рукой знямелай засланіла
сына...
Замоўклі крыкі. Цішыня
На папялішча жудасная ўпала.
Крывёй акропленая
Зара вясновая
Ўзышла над вёскаю
Маленькаю, бязвіннай, —
Вялікай ў трагедыі сваёй...
О, вёска!
Камінoў палоска,
Якія звоняць цішыні.

ДЗЯЦІНСТВУ

Гляджу я ў акно
Пражытых гадоў
І бачу дзяцінства сваё,
Пад сонцам,
Сагрэтае смехам,
З вясёлымі думкамі,
Марамі першымі,
Яно—
То кіне сняжком,
То чаромху ламае,
То ранняй вясной
Баязліва
З нагамі прамоклымі
Ціха, крадком
Да маці ідзе...
Як за шклом успамін.
Я бачу цябе
І сумую,
Таму што ніколі
Шчакой
Матуліных рук не крануся.

СЛЁЗЫ СТРЭХ

Дзынкаюць, дзынкаюць
З ранку да вечара
Слёзы вясны,
Слёзы стрэх.
Я ж не сумую,
Туга не калечыць
Мой веснавы,
Цудоўны настрой.
Я ўсміхаюся
Белай бярозе...
Чаму сумаваць мне,
Чаму?
Дзынкаюць слёзы? —
Радасці слёзы!—
Вясны ў нашым краі.

ВЕЧАР ЛІРЫКІ КАХАННЯ

Днямі ў канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся чарговы вечар беларускай паэзіі. Такія сустрэчы беларускіх пісьменнікаў з аматарамі паэзіі ўвайшлі ў традыцыю. Слухачы добра памятаюць вялікі поспех вечара беларускай сатыры і гумару, аўтарскага вечара паэзіі з удзелам вядучых сучасных паэтаў рэспублікі, творчы вечар вядомага беларускага празаіка Івана Шамякіна.

Вечар любоўнай лірыкі—такая паэтычная назва апошняга вечара. Яна прывабіла шмат удзячных прыхільнікаў лірыкі. У зале сабралася пераважна моладзь. Паэты Сяргей Грахоўскі, Анатоль Грачанікаў, Аляксей Зарыцкі, Уладзімір Паўлаў, Пятрусь Макаль, Вера Вярба прачыталі свае новыя вершы. Атмасфера сяброўства і ўзаемаразумення ўсталявалася ў зале. Пісьменнікі вялі цікавую гутарку аб літаратуры, адказвалі на пытанні слухачоў.

Цёпла і сардэчна прайшоў гэты вечар. Па жаданню аматараў літаратуры ў хуткім часе адбудзецца вечар народнага паэта Беларусі Максіма Танка—у сувязі з яго 60-годдзем: традыцыя аўтарскіх сустрэч будзе прадоўжана.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ Ў КОНКУРСЕ!

Міністэрства культуры і праўленне Саюза пісьменнікаў БССР праводзяць (з сакавіка 1972 па люты 1973 года) рэспубліканскі конкурс на лепшы твор атэістычнай тэматыкі — шматактовую і аднаактовую п'есы, сцэнарый для агітацыйна-мастацкіх брыгад, апавяданне і фельетон на атэістычную тэму. На конкурс прымаюцца арыгінальныя творы, якія не ішлі на сцэне, не друкаваліся ў газетах і часопісах і не перадаваліся ў тэлевізійных і радыёперадачах.

Для заахвочвання аўтараў устаноўлены прэміі:

за лепшую шматактовую п'есу: першая прэмія — 1000, другая — 500, дзве трэціх — па 300 і дзве заахвочвальныя — па 100 руб;лёў.;

за лепшую аднаактовую п'есу: першая прэмія — 500, другая — 300, дзве трэціх — па 200 і дзве заахвочвальныя — па 75 руб.;

за лепшы сцэнарый для агітацыйна-мастацкіх брыгад: першая прэмія — 400, другая — 250, дзве трэціх— па 150 руб.;

за лепшае апавяданне: першая прэмія — 300, другая — 200, дзве трэціх — па 150 руб.;

за лепшы фельетон: першая прэмія — 200, другая— 150 і дзве трэціх — па 100 руб.

У склад журы гэтага конкурсу ўвайшлі: намеснік міністра культуры БССР Р. Мачулін (старшыня), драматург А. Макаёнак (намеснік старшыні), галоўны рэдактар рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР А. Саннікаў (намеснік старшыні), пісьменнікі А. Бажко, І. Грамовіч, К. Губарэвіч, П. Макаль, А. Петрашкевіч, І. Пташнікаў (члены журы) і іншыя.

Рукапісы твораў пад дэвізам трэба дасылаць у Міністэрства культуры БССР з адзнакай «Конкурс на атэістычную тэму». Адначасова ў закрытым канверце паведамляецца прозвішча аўтара, яго імя і імя па бацьку, указваецца прафесія, месца работы і адрас. Канверты з прозвішчамі аўтараў будуць ускрыты праз месяц пасля апублікавання вынікаў конкурсу.

Лепшыя творы будуць набыты Міністэрствам культуры БССР або надрукаваны ў перыядычных выданнях Саюза пісьменнікаў БССР.

Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы смуткуе з прычыны заўчаснай смерці загадчыка пастановачнай часткі тэатра ЛАПІДУСА Міхаіла Рафаілавіча і выказвае спачуванне яго родным і блізкім.

Калектыў кінастудыі «Беларусьфільм» выказвае глыбокае спачуванне рэдактару творчага аб'яднання «Летапіс» Белавусу Івану Данілавічу з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці МАЦІ.

АРХІТЭКТУРА

ТАКІ СТАРАЖЫТНЫ, ТАКІ СУЧАСНЫ...

С. СЕРГАЧОЎ

Калі мы гаворым аб драўлянай архітэктуры, то, як правіла, маем на ўвазе архітэктуру мінулага. Адразу ж успамінаецца нам велічны Кіжскі цвінтар, дзівосныя царквы Закарпацця і беларускага Палесся, хаты старых вёсак.

І гэта здаецца нам натуральным. Мы прывыклі да таго, што дрэва, як будаўнічы матэрыял, належыць мінуламу. А ці так гэта?

Зараз вядучыя матэрыялы ў будаўніцтве — сталь і бетон. Дрэву адводзіцца дапаможная роля. А між тым, дрэва — самы здаровы для чалавека будаўнічы матэрыял.

У апошні час мы пачалі часцей выкарыстоўваць цудоўныя дэкаратыўныя якасці драўніны ў інтэр'ерах грамадскіх будынкаў. Але ў экстэр'еры, у знадворнай аддзелцы ў нас, у Мінску, толькі некалькі разоў спрабавалі рабіць з дрэва агароджы лоджыяў. А ўжо аб нясучых канструкцыях і гаварыць няма чаго. А бываюць жа выпадкі, калі ў будаўніцтве дрэва больш эфектыўнае за метал і жалезабетон.

Могуць запярэчыць, што дрэва недаўгавечнае, лёгка гарыць, і наогул матэрыял нетрывалы. Але за апошнія дзесяцігоддзі навука дасягнула многага. Спецыяльная апрацоўка прадоўжыла жыццё драўніны да 50 і больш гадоў. А гэты тэрмін, дарэчы, лічыцца зараз самым мэтазгодным тэрмінам існавання, напрыклад, відовішчных і канцэртных залаў, кінатэатраў і тэатраў, спартыўных збудаванняў і інш. Што ж датычыць вогнеўстойлівасці дрэва, то вядома, што дрэва, насычанае вогнеахоўнымі солямі, захоўвае нясучую здольнасць пры 750 градусах па Цэльсіі, у той час, як сталёвыя канструкцыі трацяць яе ўжо пры 450. Да гэтага ж можна дадаць, што канструкцыі з дрэва абыходзяцца, часам, значна танней за сталь і бетон. Асабліва выгадныя драўляныя канструкцыі ў раёнах, багатых на лес, і ў раёнах, блізкіх да яго.

Але за гады дзвюх сусветных войнаў лясныя рэсурсы еўрапейскіх краін значна зменшыліся. З рынка знікла драўніна буйных сячэнняў. Узнікшая ў сувязі з гэтым неабходнасць эканоміць дрэва, поспехі хіміі, якая атрымала сінтэтычныя клеі, прывялі да з'яўлення драўляных клееных канструкцый. Цяпер даўжыня нясучых элементаў не абмяжоўваецца даўжынёй дошкі або бруса. Клееныя канструкцыі дазваляюць перакрываць вялікія праёмы. Гэтыя канструкцыі адпавядаюць усім патрабаванням, якія прад'яўляюцца да сучаснага індустрыяльнага будаўніцтва.

Архітэктары, праекціроўшчыкі і будаўнікі ўзялі на ўзбраенне гэты новы, прагрэсіўны матэрыял. Ён шырока выкарыстоўваецца ў будаўніцтве самых разнастайных, тэхнічна складаных аб'ектаў. Сярод іх цэхі прамысловых прадпрыемстваў, склады, гаражы, ангары, вакзалы, масты і эстакады аўтамабільных дарог і чыгунак. Асабліва шырокі ўжытак дрэва знайшло пры будаўніцтве — бібліятэк, школ, цыркаў і кінатэатраў, аўдыторый і магазінаў, крытых рынкаў і рэстаранаў, выставачных павільёнаў. Вельмі многа ўзводзіцца з дрэва розных спартыўных збудаванняў, якія патрабуюць па сваёй спецыфіцы вялікіх пралётаў. Пры іх будаўніцтве шмат ужываецца зробленых на заводах стандартных элементаў, але тым не менш кожны такі спартыўны комплекс мае індывідуальны характар і выгадна выдзяляецца сярод акружаючай забудовы.

Напрыклад, трыбуны на 2 200 чалавек і лёдавае поле вядомага зімняга стадыёна ў Грэноблі, пабудаванага для алімпійскіх гульняў 1968 года, перакрываюць дзесяць клееных арак, пралётам 54 метры. Арыгінальная форма пакрыцця, якая фарміруе ўнутраную прастору, спалучэнне дрэва з лёдам, ствараюць утульны інтэр'ер. Гэта прыклад невялікай залы, а ўжо пабудаваны крытыя стадыёны і на 9, і на 15 тысяч гледачоў.

Вельмі шырока выкарыстоўваецца дрэва пры ўзвядзенні прамысловых аб'ектаў. Яно на 30—50 працэнтаў эканамічней у будаўніцтве і амаль такое ж выгаднае ў эксплуатацыі.

Сучасныя драўляныя канструкцыі можна збіраць і разбіраць вельмі хутка, таму імі ахвотна карыстаюцца пры наладжванні ўсялякіх выставак, у тым ліку і сусветных.

Асабліва многа дрэва ідзе на жыллё. Жылыя дамы будуюцца як індывідуальныя, так і зборныя, з тыпавых элементаў. Гэтыя зборныя дамы робяцца на заводах паточным метадам. Яны даўгавечныя, добраўпарадкаваныя, лёгка манціруюцца, прыгодныя для любых кліматычных паясоў, не маюць патрэбы ў дадатковай аддзелцы, і таму вытворчасць іх увесь час узрастае.

Мы ж, на жаль, у сваёй будаўнічай практыцы вельмі мала ўжываем дрэва — гэты старажытны і, як бачыце, цяпер — новы матэрыял. Матэрыял, дзівоснае ўменне абыходзіцца з якім праславіла беларускіх будаўнікоў далёка за межамі роднай зямлі. Не выпадкова майстроў з Белай Русі ахвотна запрашалі на работы ў Маскву і іншыя рускія гарады. Так, у будаўніцтве велізарнага царскага палаца ў Каломенскім (1667—1681) пад Масквой, у стварэнні цудоўнага разьбёнага іканастаса Смаленскага сабора ў Новадзявочым манастыры (1685 г.) прымалі ўдзел беларускія майстры і разьбяры.

Дрэва, як асноўны будаўнічы матэрыял, беларусы шырока ўжывалі ў будаўніцтве сваіх гарадоў і вёсак аж да XIX стагоддзя. З дрэва ўзводзіліся жылыя і гаспадарчыя збудаванні, ратушы, масты, храмы і манастыры, нават часам непрыступныя крэпасці і замкі. Так, вядома абарона ад крымскіх татараў Капыльскага замка ў 1506 годзе. Схаваўшыся за яго драўлянымі сценамі, мясцовыя жыхары не толькі выраталіся ад набегу, але і нанеслі ворагу жорсткае паражэнне. Буйныя драўляныя крэпасці былі пабудаваны і ў Мінску, і ў Віцебску, і ў многіх іншых гарадах і мястэчках. Цікавыя ўцалелыя драўляныя храмы, у якіх увасоблены многія рысы, уласцівыя драўлянаму дойлідству наогул. Да гэтага часу здзіўляе прыгажосцю сваіх ліній і архітэктурных форм Міхайлаўская царква ў Слуцку (XVIII ст.) і Міхайлаўская царква ў вёсцы Рубель (1796 г.). Здзіўляюць лірычнасцю ўцалелыя (на жаль, у невялікай колькасці) драўляныя званіцы,— у Шарашове, Нарачы і інш. Захапляе рашэнне гаспадарчага памяшкання ў двары былога Брыгіцкага манастыра ў Гродне (XVII ст.). Будаўнікі Беларусі не толькі добра абыходзіліся з самім дрэвам, але і маглі ўмела спалучаць яго з іншымі будаўнічымі матэрыяламі (жылыя дамы ў Гродне, Паставах, Нясвіжы, Гомелі, ратуша ў Чачэрску і г. д.).

Цяпер у Беларусі дрэва ўжываецца, у асноўным, у сельскім жылым і гаспадарчым будаўніцтве. У прамысловых будынках сустрэцца з ім вельмі цяжка. Там яго выкарыстоўваюць толькі тады, калі па якіх-небудзь прычынах ужыць жалезабетон або метал немагчыма. Так, агрэсіўнае асяроддзе прымусіла праекціроўшчыкаў склады сільвініту ў Салігорску выканаць з дрэва.

У буйным гарадскім будаўніцтве дрэва ўжываецца ўсё радзей. Мінчане добра ведаюць і любяць адзін са старэйшых кінатэатраў горада «Летні». Гэты будынак выходзіць на цэнтральную магістраль нашай сталіцы — Ленінскі праспект і разам з зелянінай парку, разам з апранутымі ў бетон берагамі Свіслачы стварае адзін з цудоўнейшых куткоў горада. Цікавы і інтэр'ер глядзельнай залы, які ў асноўным фарміруюць адкрытыя канструкцыі з дрэва. Пазней было пабудавана яшчэ некалькі падобных кінатэатраў. І ўсё. Больш назваць няма чаго.

Вытворчасць драўляных канструкцый у Беларусі сёння носіць літаральна саматужны характар. Яна дрэнна механізавана і таму патрабуе вялікіх затрат і працы, і часу, і сродкаў.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

АРСЕНІЮ АСТРОЎСКАМУ — 75 ГАДОЎ

22 мая спаўняецца 75 гадоў ленінградскаму літаратару, даўняму сябру і перакладчыку нашай літаратуры Арсенію Астроўскаму. Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Арсеній Георгіевіч!

За Вашымі плячыма вялікі працоўны шлях. Нам вельмі прыемна, што дваццаць пяць гадоў яго непарыўна звязаны з беларускай літаратурай, з яе развіццём, сённяшнім днём. На мову вялікага рускага народа Вы пераклалі дзесяткі раманаў, аповесцей, апавяданняў, нарысаў, п'ес, паэм, вершаў беларускіх майстроў слова. Дзякуючы рускай мове, Вашым майстэрскім перакладам на гэтую мову, усесаюзны чытач пазнаёміўся з лепшымі творамі Янкі Купалы, Паўлюка Труса, Цішкі Гартнага, Кандрата Крапівы, Васіля Віткі, Янкі Брыля, Івана Шамякіна, літаратараў сярэдняга і больш маладога пакалення. У прапрацаванай Вамі рабоце мы бачым не толькі Вашы сяброўскія адносіны да беларускай літаратуры, але і сапраўды грамадзянскую самаахвярнасць.

Вялікае Вам дзякуй, дарагі Арсеній Георгіевіч!

Жадаем Вам вялікіх поспехаў у гэтай высакароднай справе, моцнага здароўя, сапраўднага асабістага шчасця».

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва», далучаючыся да гэтага прывітання, ад імя сваіх чытачоў таксама віншуе юбіляра і зычыць яму ўсяго самага добрага.

АНАТОЛЮ ІВЕРСУ — 60 ГАДОЎ

15 мая споўнілася шэсцьдзесят гадоў беларускаму паэту Анатолю Іверсу. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Дарафеевіч!

Вітаем Вас у дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя і шлём свае шчырыя, сяброўскія віншаванні!

Вы выступілі ўпершыню з вершамі ў прагрэсіўным заходнебеларускім друку. Яны звярнулі на сябе ўвагу сацыяльнай завостранасцю і паэтычнай узнёсласцю. Уся Ваша далейшая творчасць непасрэдна звязана з Вашым нялёгкім жыццёвым вопытам. У час мінулай вайны Вы ўдзельнічалі ў падпольным антыфашысцкім руху, былі партызанам. Потым працавалі на розных работах, працягваеце актыўным пяром журналіста і пісьменніка ўслаўляць наш кіпучы сённяшні дзень, праўдзіва паказваць жыццё і справы савецкага чалавека, красу і веліч роднага краю.

Жадаем Вам, наш дарагі друг і таварыш, новага плёну ў працы, моцнага здароўя і вялікага асабістага шчасця!».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» таксама віншуе юбіляра і жадае яму доўгіх гадоў жыцця і новых творчых поспехаў.

СТАРЫ НОЙКА

(Заканчэнне. Пачатак на 8-й стар.).

У лесе бура грымела яшчэ больш пагражальна, дрэвы гулі і трашчалі, але было зацішней. Стары Нойка ўздыхнуў, працёр вочы і зноў пачаў абвінаваўчую прамову супраць воўка.

— Скажаш, што гасподзь бог стварыў цябе не есці траву? Гэта праўда, тут нічога не скажаш. Але навошта ты, як улезеш у якую аўчарню, душыш усіх авечак? Хіба гэта ад голаду? Не ад голаду, бо ведаеш жа, што ўсіх адразу не з'ясі. І ўсё роўна робіш пакасць, бо род твой разбойніцкі. Разбойніцкі і крыважэрны. Бо табе трэба рабіць зло, і дзе з'явішся, толькі зло робіш. Таму не чакай літасці ад мяне. Адну палёгку магу табе зрабіць — не драць з жывога скуру, ты ўжо, у пастцы седзячы, нацярпеўся. А пра тое, каб адпусціць, і гаворкі не можа быць. Па-першае, няма як мне цябе адпусціць. Як толькі б я падышоў бліжэй, ты ж бы мяне ўхапіў! А другое — ты дабра не разумееш. Каб я нават меў спосаб адпусціць цябе па-добраму, ты зноў пачаў бы душыць авечак. Ты будзеш разбойнічаць, а мне адказвай... Што я скажу людзям, як спытаюць, дзе дзелася авечка? Сказаць, што воўк з'еў? Дык з мяне ж усе смяяцца будуць, а перш за ўсё хлапчук-заатэхнік. А знойдзецца яшчэ жартаўнік — пад'ялдыкне: «А часам той воўк не на дзвюх нагах і не завецца ён дзядзя Нойка?»

На высечанай голай дзялянцы парыў ветру перацяў старому дых і ледзь не збіў яго з ног. Завіруха, як тысяча д'яблаў, мяла гэтае голае месца сярод лесу, узнімаючы ў паветра цэлыя гурбы снегу...

— Ах, каб ты прапала! — кляў стары завіруху, выціраючы запылены снегам твар. — Як ты ні вар'яцей, усё роўна не вернеш мяне назад, уціхамірся лепш і ўсё. Супакойся хоць на гадзіну-дзве, пакуль схаджу ды вярнуся, а там вытварай што хочаш.

Але замест таго, каб супакоіцца, бура мацнела. Ад недалёкіх камяністых скал даносіўся страшэнны грукат, быццам рушыліся горы. Праз снежную заслону далей як за пяць крокаў нічога не было відаць. Час ад часу стары Нойка падаў нічком у снег. Ён не на жарт пачаў думаць, што гэта можа скончыцца для яго кепска. Аднак упэўненасць у тым, што воўк сядзіць у пастцы, штурхала яго ўперад...

Нарэшце ён даклыпаў да месца, дзе ставіў пастку. Пастка была пустая, завіруха то засыпала яе снегам, то агаляла яе жалезныя скіўіцы. Кавалачак вяндліны ляжаў некрануты. Расчараваны і злосны, стары вылаяўся:

— Ах, каб цябе немач!..

Не маючы больш сіл, змораны і задыханы, ён апусціўся проста на снег перадыхнуць. У кажуху яму было цёпла, нават горача, але твар скалеў, і ён, скінуўшы рукавіцы, пачаў церці скроні. Завіруха дзіка свістала ў голым кустоўі.

— Ах ты, халера, табе ваўка больш шкада, як чалавека! — злаваў стары Нойка, расціраючы шчокі. — Я ведаю, табе ахвяры хочацца, але мяне ты не возьмеш, скулу табе! Пад снегам-то мне будзе цёпла, каб толькі ведаць, калі ў цябе пройдзе злосць. Можа дзень, можа два ты будзеш бушаваць, а мне тым часам лапу смактаць? Не, не відаць знаку, што ты скора сунімешся, а таму трэба ўставаць. Уставаць, а то і праўда замарозіш ты мяне...

У нашай краіне, якая выйшла на першае месца ў свеце па вывазе драўніны, фанера і будаўнічыя лесаматэрыялы сталі вострадэфіцытнымі. А 50 працэнтаў нарыхтаванай сыравіны штогод ідзе на замену гнілых і старых канструкцый. Гэта прамы вынік таго, што адсутнічае такая неабходная навукова-абгрунтаваная палітыка ў галіне рацыянальнага ўжывання драўніны ў будаўніцтве.

Дырэктывы XXIV з'езда КПСС прадугледжваюць: «Значна павысіць эфектыўнасць капітальных укладанняў, забяспечыць найбольш рацыянальнае выкарыстанне матэрыяльных і фінансавых рэсурсаў, якія выдзяляюцца на будаўніцтва...» І думаецца, што больш шырокае, больш прадуманае ўжыванне дрэва—гэтага, як мы ўжо пераканаліся, у многіх адносінах выгаднага і перспектыўнага матэрыялу, дапамагло б вырашыць многія задачы, якія стаяць перад нашымі архітэктарамі і будаўнікамі. Трэба тэрмінова ствараць вытворчую базу драўляных клееных канструкцый, шырока ўкараняць у вытворчасць усе сучасныя спосабы сушкі драўніны і яе антысепціравання. Толькі тады дрэва будзе выгаднае, і толькі тады ў поўнай меры можна будзе выкарыстоўваць усе яго перавагі. Шырокае ўжыванне драўляных канструкцый дасць вялікі эканамічны эфект яшчэ і таму, што вызваліцца шмат цэменту і сталі для іншых галін будаўніцтва. Але поспеху ў гэтым можна дабіцца толькі сумеснымі творчымі намаганнямі архітэктараў, канструктараў, тэхнолагаў і работнікаў лясной прамысловасці.

А якія перспектывы адкрывае ўжыванне сучасных драўляных канструкцый для нашай архітэктуры! Хутка расце і пашыраецца сетка клубаў і кінатэатраў, развіваюцца масавыя віды фізічнай культуры і спорту, якія патрабуюць разнастайных грамадскіх будынкаў і спартыўных комплексаў з пакрыццём вялікіх пралётаў. А дрэва ж самае эфектыўнае менавіта ў ахоўваючых і нясучых канструкцыях пакрыццяў. Пры невялікіх і сярэдніх пралётах—гэта сістэмы бэлек і кроквaў, пры сярэдніх і вялікіх — гэта арачныя, рамныя, купалавыя сістэмы, усялякія абалонкі. А ўсе гэтыя прасторавыя формы могуць толькі ўзбагаціць архітэктуру нашых гарадоў. Дрэва, калі максімальна выкарыстаць яго цудоўныя дэкаратыўныя якасці, у спалучэнні з бетонам, металам, шклом, пластыкамі дапаможа атрымаць арыгінальныя і эфектыўныя рашэнні.

Так што, відаць, час нам зноў брацца за «драўляную» архітэктуру. Яшчэ далёка не вычарпаны магчымасці гэтага, найбольш «лірычнага», найбольш блізкага чалавеку будаўнічага матэрыялу. І выкарыстоўваючы ўжо назапашаны вопыт, можна будзе зрабіць нашу архітэктуру больш прывабнай, больш разнастайнай.

Стары падняўся і рушыў назад праз высечаную дзялянку. Цяпер вецер штурхаў яго ў плечы, ён ледзь стрымліваўся, каб не бегчы, некалькі разоў спатыкаўся і падаў, выбіраючыся з сумётаў.

— Няўжо ты напраўду захацела мяне загубіць? — загаварыў ён тады да лютай буры. — Якая табе карысць з таго? Семдзесят два гадочкі пражыў, бачыў я і добрае, і благое. І калі пamру, дык не парабкам, а як славуты аўчар. І ордэны маю, і ў газетах пра мяне пісалі, і багаты стаў — багацей за самага багатага колішняга чарбаджыя ў Бежанаве. Толькі міністрам не быў. А і загубіш мяне — няма ліха без дабра. Не буду мокнуць у нізіне на вясковых могілках, а буду ляжаць высока ў гарах...

Нарэшце ён дабраўся да лесу. Гладкія ствалы букаў дрыжалі, вершаліны дрэў гулі пад напорам шалёнага ветру, паміж галін густа сыпаўся снег. Стары Нойка адчуваў сябе зусім знясіленым, але бура яму ўжо была не страшная. ён быў ужо у абдымках бацькі-заступніка, як называў ён лес, і на душы ў яго стала лёгка. Ён звярнуў да старога дуба-волата, у дупле якога жыла яго знаёмая вавёрачка, прыпыніўся, каб у зацішку адпачыць. Прысеўшы, задраў галаву і весела крыкнуў:

— Ку-ку! Як жывеш, суседачка?..

Калі ён пераступіў парог свайго пастухоўскага жытла, Явар радасна забрахаў і закруціўся каля ног. Стары Нойка зняў камілаўку, стомлена сеў на палок і, цярэбячы сабаку між вушэй, сказаў:

— І гэты раз не пашанцавала, Яварчык. Але нідзе ён не дзенецца — злаўлю. Усё роўна вызвалім горы ад яго.

Явар завішчаў ад радасці, падскочыў і лізнуў старога ў твар.

Пераклад з балгарскай.

СЛОВА ПРА МАЛОДШАГА СЯБРА

ГАЛОЎНАЕ — ЗНАЙСЦІ СЯБЕ...

Як бы ярка не свяціла сонца ўранку ці апоўдні, вечарам яно астывае і хіліцца да гарызонта. Якімі бліскучымі ні былі б таленты майстроў мастацтва аднаго пакалення, яно павінна даць дарогу наступнаму, малодшаму, поўнаму сіл. Такі ўжо адвечны закон жыцця. Трэба толькі не забываць, што ранішняе сонца саграває і дарошчвае тое, што не паспела дарасціць сонца ўчарашняе...

Думка не новая, але яна міжволі прыходзіць на памяць, калі гаворка заходзіць аб пераемнасці пакаленняў у тэатры. Сёння я хачу расказаць пра творчасць аднаго з маіх малодшых калег — пра творчасць Георгія Дубава, якому нядаўна прысвоена званне заслужанага артыста БССР.

Імя Георгія Савельевіча Дубава ўпершыню з'явілася на афішах нашага тэатра ў 1964 годзе. Пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута (выпуск 1958 года, педагог — народны артыст БССР прафесар Д. Арлоў) ён працаваў у Гродзенскім абласным драматычным тэатры, адкуль і пераехаў у Віцебск да нас, да коласаўцаў.

Чарнявы, невялікага росту, але ладна скроены дваццацідзевяцігадовы здаравяк з круглым выразным тварам прыцягнуў да сябе маю ўвагу напорыстай энергіяй, нейкай дынамічнай рухавасцю і гарачым тэмпераментам. Здавалася, ён проста не мог уседзець на адным месцы. Заўсёды ў руху, заўсёды сярод людзей — то штосьці горача расказвае, то з вялікім запалам спрачаецца, то напружана слухае... Неспакойны, неўраўнаважаны. Стваралася такое ўражанне, нібы чалавек згубіў нешта вельмі патрэбнае і не можа яго адшукаць.

Чаму Дубаў пакінуў Гродзенскі тэатр? Мне хацелася хутчэй разгадаць, што ён за чалавек, што нясе з сабой, чым узбагаціць наш творчы калектыў? У такіх выпадках не варта спяшацца з канчатковымі вывадамі. Трэба паглядзець артыста на сцэне — і не ў адной ролі.

Першая мая сустрэча з Дубавым на сцэне адбылася ў спектаклі «Родная маці» па п'есе М. Аптухова. Яго ўвялі на ролю карэспандэнта раённай газеты Ягора. Роля нязначная, але праходзіць праз усю п'есу. І тут ён мяне засмуціў і адначасова зацікавіў.

Новы акцёр камікаваў, не ўлічваючы жанру п'есы, і выклікаў смех гледача там, дзе ён проціпаказаны спектаклю. Ён стварыў для сябе нейкую схему наогул камічнага персанажа. На заўвагі таварышаў не звяртаў ніякай увагі.

Мне было зразумела, што, апынуўшыся ў новым тэатры, Дубаў імкнецца заваяваць поспех у гледача, паказаць сябе з найлепшага боку. Як кажуць, чалавек перастараўся. Жаданне само па сябе неблагое, але сродкі яго ажыццяўлення былі шкоднымі для спектакля і маглі ў далейшым прынесці пагібельныя вынікі для самога акцёра.

І ўсё ж дубаўская прага праявіць сябе спадабалася мне. Гэта куды лепш, чым акцёрская абыякавасць. Апрача таго, ён прадэманстраваў у гэтай ролі бясспрэчныя здольнасці коміка. Калі яго накіраваць па правільным шляху, думаў я, можна ў будучым чакаць значных поспехаў. Вядома, спатрэбіцца час, каб акцёр зразумеў свае памылкі і пачаў шукаць у кожнай ролі не толькі вонкавае выяўленне вобраза, але і яго канкрэтную чалавечую сутнасць, унутраны змест.

Г. Дубаў у ролі Цярэшкі.

І вось праз год пасля прыходу да нас Георгій Дубаў у спектаклі па п'есе В. Лаўрэнцьева «Шануй бацьку свайго» стварыў цікавы вобраз Сеўкі — жывы, канкрэтны, сакавіты, узнёслы, у меру мяккі і лірычны. Акцёр ужо не выпадаў з ансамбля выканаўцаў, ён узбагачаў гэты ансамбль сваімі цікавымі акцёрскімі дадзенымі. Праўда, Дубаву яшчэ шмат у чым перашкаджала моўная скарагаворка, празмерная жэстыкуляцыя, але бясспрэчна было, што за кароткі тэрмін ён зрабіў вялікі крок наперад у сваім акцёрскім развіцці.

Сам Дубаў, нібы страціўшы веру ў свае здольнасці, шукае шчасця ў рэжысуры: ставіць навагоднія святы для дзяцей, ажыццяўляе пастаноўку п'есы «Нічога не здарылася», працуе з іншымі рэжысёрамі ў якасці асістэнта.

Але акцёрская прырода ўзяла сваё. Дубаў нібы нанова знайшоў самога сябе, паверыў у свае творчыя сілы і цалкам аддаўся акцёрскай прафесіі. На рэпетыцыях зрабіўся больш уважлівы, унутрана сканцэнтраваны. Пачаў сур'ёзна прыслухоўвацца да кожнай заўвагі ў свой адрас. Творчасць яго стала больш асэнсаванай, паглыбленай і мэтанакіраванай. І Дубаў заняў належнае месца ў калектыве коласаўцаў.

Ён прымае ўдзел амаль у кожным спектаклі. І вялікія, і маленькія ролі іграе з запалам і поўнай аддачай. Вось іх далёка не поўны пералік: Блазен («Кароль Лір»), Мешчанчук («Бацькаўшчына»), Ганс Мюлер («Гарачае лета ў Берліне»), Багдан Дуброўскі («Званок у чужую кватэру»), гестапавец («Вайна пад стрэхамі»), Пауль Дзітрых («Шчыт і меч»), Панталоне Дэй Біданьезі («Слуга двух гаспадароў»), Саблін («Шостае ліпеня») і іншыя. Як бачыце, ролі вельмі разнастайныя. І ў кожнай з іх акцёр стварае характар і знаходзіць яскравыя сродкі яго выяўлення. Я спынюся на тых, якія, на маю думку, больш поўна выяўляюць характар дараванія артыста. Пачну з самай маленькай.

У п'есе Маякоўскага «Клоп» Георгій Дубаў выконвае чатыры маленькія эпізадычныя ролі: прадавец кніжак, домакіраўнік, старшыня Інстытута ўваскрэшання людзей і старэя кабета з клуба стагадовых.

Мне вельмі падабаецца рэжысёрскае вырашэнне сцэны прысыпкінскага вяселля, і таму я часта з-за куліс назіраю за ёю.

Вось Дубаў — домакіраўнік, п'яны, нечым пакрыўджаны, сядзіць у змрочным настроі адзін за вясельным сталом. Навокал чадны разгул: крычаць, спяваюць, танцуюць. Яго тупы позірк шастае па стале. Раскрыў пусты партфель — сімвал «высокай пасады», і давай, не гледзячы, пхаць у яго ўсё, што трапляе пад руку: каўбасу, селядцы, катлеты, талеркі з ежай. Раптам утаропіў вочы ў шынку. І яе механічна пхае ў партфель. Не лезе — поўны. А тут госці распачалі бойку, і ён, нібы аўтамат, ідзе ў п'яны людскі вір і механічна, атупела лупцуе шынкай направа і налева, па чым папала гасцей, не разумеючы і не ведаючы, каго і за што б'е, пакуль сам не валіцца ад чужога ўдара. І страшна, і смешна.

У гэтым вобразе Дубаў без мітусні, без націску, з вялікай сур'ёзнасцю дзейнічае надзвычай праўдзіва і пераканаўча. Чыстая работа! Як кажуць, «малы залатнік, ды дарагі». Вобраз гранічна дакладны і выразны. Перад гледачом паўстае ашалелы хам, які праяўляе сябе ў дзікіх учынках.

Хочацца адзначыць і яшчэ адзін маленькі, але вельмі цікавы вобраз, па-майстэрску ўвасоблены Георгіем Дубавым. Гэта Настаўнік у камедыі Лопэ дэ Вэга «Дурнічка». Тут акцёр стварыў востра камедыйны, даведзены да грэтэску, але пераканаўчы тып. Аздоблены трукамі, трапна знойдзенымі дэталямі, вобраз атрымаўся дзейсным, лёгкім, іскрыстым, нібы бакал добрага старога віна. Яго стваральнік яшчэ раз паказаў выдатныя здольнасці акцёра-коміка.

Паўтара года назад Георгій Дубаў стварыў вобраз Цярэшкі Калабка ў п'есе Андрэя Макаёнка «Трыбунал» — адзін з самых складаных у спектаклі. Яго герой жыве трайным жыццём. Ён ходзіць, нібы босы чалавек па гарачым вогнішчы, рызыкоўна гуляе з агнём. Не ўсё у яго атрымліваецца гладка. Сямтам перахоплівае ў сваіх паводзінах перад камендантам. Чагосьці не ўлічвае і ў сваёй сям'і. Таму і ўзнікаюць абставіны, якія прыводзяць да трагічнай канцоўкі. Так іграе Цярэшку Георгій Дубаў.

Дубаўскі Цярэшка на выгляд несамавіты мужычок: маленькі, кругленькі, мітуслівы, не ў меру гаваркі. Ён здаецца вельмі наіўным, вясёлым, жыццярадасным і — недалёкім. Гэтакі казачны «Іванка-дурань». Толькі зрэдку, калі Цярэшка застаецца сам-насам з гледачом, бачым мы, як адчувае, як разумее ён трагічнасць сітуацыі і як аддацы ён свайму патрыятычнаму абавязку.

Багаты матэрыял ролі даў магчымасць акцёру стварыць сапраўдны народны характар. Гэта значная творчая вяршыня артыста!

Нарэшце, нельга не сказаць некалькі добрых слоў і пра апошнюю яго работу ў п'есе А. Астроўскага «Багна», пастаноўку якой упершыню на Беларусі ажыццявіў наш тэатр.

У ёй Георгій Дубаў выконвае галоўную ролю Кірылы Піліпавіча Кісельнікава. Роля глыбока драматычная і па сваім змесце, і па вонкавым выяўленні, яна патрабуе ад акцёра поўнага сканцэнтравання ўсіх сіл і магчымасцей.

Кісельнікаў жыве ў такім акружэнні, у якім быць сумленным — значыць быць героем, між тым, ён не герой, не змагар, а слабы, бязвольны, непапраўны ідэаліст. Высакародныя пачуцці сумленнага чалавека сутыкаюцца з цёмным царствам зла, прагі нажывы. Даведзены цесцем да жабрацтва, адчаю, ён міжволі робіць злачынства і, узрушаны сваім учынкам, траціць памяць, становіцца бездапаможным, нібы малое дзіця.

У мінуту прасвятлення, калі яму, нарэшце, усміхнулася шчасце (уладкавана жыццё дачкі і маці), ён сам карае сябе пакідаючы родны дом... Такім яго ўбачыў Георгій Дубаў. Работа над вобразам была для акцёра своеасаблівым экзаменам на творчую сталасць, і ён яго з гонарам вытрымаў: пераканаў, што мае права на вядучае месца ў рэпертуары...

У заключэнне хочацца пажадаць Георгію Савельевічу далейшага творчага плёну і даць сяброўскую параду: звярнуць асаблівую ўвагу на архітэктоніку рытмічнай пабудовы кожнай ролі, гэтую вышэйшую матэматыку акцёрскага майстэрства.

Ціхон СЯРГЕЙЧЫК,
народны артыст БССР.

З почты ЛіМа

ДЗЕ ДЫРЭКТАР? ТАНЦУЕ!

Калі вы захочаце ўбачыць дырэктара чыгуначнага клуба імя Ільіча г. Мінска, дык не чакайце каля зачыненых дзвярэй з таблічкай «Дырэктар», а ідзіце на гукі баяна.

Няхай вас не бянтэжыць, што сярод маладых хлопцаў, якія з захапленнем танцуюць, цяжка ўгадаць дырэктара. З групы танцораў, папрасіўшы прабачэння ў балетмайстра, да вас падыдзе малады сімпатычны чалавек і запросіць ў кабінет.

Цяжка прыцягнуць маладых хлопцаў у маленькі клуб, які стаіць далёка ад жылых кварталаў: пасля работы трэба доўга дабірацца цераз чыгуначныя лініі да клуба. Гэта дрэнна і ў той жа час добра. Добра тым, што калі ўжо хлопцы, нягледзячы на цяжкасці, усё ж прыйшлі ў клуб, дык гэта па-сапраўднаму захопленыя людзі. Відаць, таму калектыў, аб якім ідзе гаворка, такі дружны і згуртаваны.

Калі вы пабываеце на канцэрце мастацкай самадзейнасці клуба імя Ільіча, то адразу бачыце—гэта чыгуначнікі! І не толькі таму, што ўсе ўдзельнікі апрануты ў чыгуначную форму. У праграме — танец «Праваднікі», пастаўлены кіраўніком танцавальнага калектыву Л. Кузняцовай, песні, напісаныя на спецыяльную тэму. Ды і сам канцэрт сваім рытмам нагадвае экспрэс, які імкліва імчыць наперад.

Мне здаецца, што пачынаючых культработнікаў іншы раз трэба пасылаць на практыку не ў вялікія палацы культуры, а менавіта ў такі клуб, дзе дырэктар — і мастацкі кіраўнік, і касцюмер, і танцор!

Тут ёсць чаму павучыцца!

У. ЛЕЙКІН,
артыст Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

А ХТО БЫЎ МАСТАКОМ У «ГАЛУБКОЎЦАЎ»?..

Яўген ЦІХАНОВІЧ

У СІМ ВЯДОМА, што Уладзіслаў Галубок быў артыстам і драматургам, арганізатарам «тэатра на колах», яго дырэктарам і рэжысёрам. Вядома нават, што ў вольны ад работы час ён пісаў краявіды. Але мала каму вядома, хто быў доўгі час у тэатры мастаком—хто пісаў «заднікі», хто рабіў эскізы вопраткі, бутафорыю, хто наносіў першы грым артыстам.

Нельга было ўбачыць на «афішах» таго часу і прозвішча мастака, якое звычайна стаіць побач з імем рэжысёра. Але мастак быў у кожным спектаклі.

Зразумела, самі артысты добра ведалі свайго мастака. Яны верылі: ніхто другі не можа лепш намаляваць заднік ці пакласці грым артыстам у «прэм'еры», чым гэта зробіць сам дзядзька Галубок.

Не было патрэбы запрашаць дзеля гэтага абавязку каго-небудзь іншага. А прозвішча мастака на афішах не адзначалася, мабыць, таму, што пісаў іх сам Галубок.

Увогуле кожны артыст меў даволі многа абавязкаў апроч ігры. Так, напрыклад, артыст Бусел добра ведаў сталярную справу, артыст Чайлытка ўмеў добра вышываць беларускі арнамент на кашулях і ручніках, многія ўмелі ткаць, шыць і вязаць. Былі майстры імітацыі гукаў розных жывёлін або звяроў, як, напрыклад, артысты Блажэвіч і Згіроўскі. Менавіта ў тэатры Галубка пачаў сваю дзейнасць музыкі і кампазітара славуты Нестар Сакалоўскі.

Краявіды роднай прыроды на задніках, якія ўпрыгожвалі ледзь не кожны спектакль, Уладзіслаў Галубок пісаў клеевымі фарбамі.

Галубок, акрамя работы для тэатра, займаўся яшчэ і пейзажным жывапісам, і трэба сказаць, так грунтоўна, што для каго іншага такая праца магла стаць асноўным заняткам, прафесіяй. Гэты чалавек заўсёды здзіўляў сваёй невычарпальнай энергіяй, якой хапіла б на добры дзесятак, а ён адзін знаходзіў час рабіць усё для тэатра і нават яшчэ займацца станковым жывапісам.

Прыгадаем больш падрабязна, што цікавіла Галубка-мастака паза межамі тэатра, калі ён заставаўся сам-насам з прыродай, якую любіў бязмежна.

Галубок меў сваю «тэму». Ён, напрыклад, не раз казаў мне, што прыроду трэба назіраць штодзённа, але браць ад яе толькі тое, што здараецца не часта і не працяглы час, а нейкае імгненне, як, скажам,—непаўторнае неба перад навальніцай, ці лірычны веснавы разліў рэк, ці крыгаход, ці буйны вецер—буралом, ці туманы Палесся.

Трэба, казаў ён, шукаць упарта не ў майстэрні, а ў жыцці. У самой прыродзе шукаць таго адзінства процілегласцей, без чаго не можа быць ніводнага мастацкага твора.

Мы бачым, што словы зыходзілі з творчай практыкі мастака і былі падмацаваны тымі палотнамі, што насілі назвы—«Разліў», «Буралом», «Туманы», «Раніца», «На рацэ Бярозе», «Верасы», «Плытагоны», «Першы снег», «Адліга», «Сакавік», «Пахмурны дзень» і г. д.

Цікава, што пейзажыст не паўтараў знаёмыя матывы, а кожны раз знаходзіў новыя. Галубок на дзіва ўдала абіраў «сюжэт» у пейзажы, ніколі не затрымліваючы сваю ўвагу на другарадных ці фрагментарных «куточках», заўсёды даючы ландшафтны позірк на шырокія рэкі, палі, азёры. Эпічнасць, размах і манументальнасць добра спалучаліся ў мастака з лірычнасцю, цеплынёй і нават—пяшчотнасцю. Усё залежала ад задумы.

Не відаць было ў яго пейзажах чалавечых постацей, але заўсёды адчувалася прысутнасць людзей.

Мне пашчасціла бачыць гэтыя творы на шэрагу рэспубліканскіх выставак, якія ў той час праводзіў Наркамасветы, а таксама на асабістай выстаўцы Галубка ў зале даваеннага Дома пісьменнікаў на Савецкай вуліцы.

Нейкі час існавала думка, што Галубок быў мастаком-дылетантам. Але гэта не так. Бо не дыплом вызначае мастака, а яго работы і тая настойлівая студыя-школа, якую можна атрымаць пры жаданні і настойлівай працы.

Галубок вучыўся ў дарэвалюцыйны час у мастака-прафесіянала Пракоф'ева, а трохі пазней і пад кіраўніцтвам мастакоў Сухоўскага і Яроменкі.

Рука Галубка ўпэўнена трымала пэндзаль і мастыхін. Прыёмы змяшэння фарбаў, як мазаіка, з разлікам на адлегласць, майстэрскі «схоплены» эцюдны матэрыял і іншыя прыкметы прафесійнасці таксама гаварылі за сябе. Галубок вучыўся ва ўсіх і ўсюды, дзе толькі мог.

Ён ездзіў часта ў Маскву і Ленінград, дзе вечарамі наведваў тэатры, а ў дзень вучыўся ў музеях, падоўгу прастойваючы каля прац любімых мастакоў—Крыжыцкага, Левітана, Шышкіна.

Галубок многа чытаў. Першае месца тут займалі творы драматургіі і літаратура па выяўленчым мастацтве. Вельмі любіў Шэкспіра, збор твораў якога меў у сваёй бібліятэцы.

Любіў Галубок наведваць Віцебскі мастацкі тэхнікум, а за час навучання ў ім яго сярэдняй дачкі Люсі—дык наведваў па два разы штогод. Наогул артыста цікавіла моладзь яшчэ і такіх навучальных устаноў, як Беларускі педагагічны тэхнікум і вячэрнія школы рабочай моладзі, адкуль з гурткоў мастацкай самадзейнасці часта выходзілі здольныя таленавітыя «кадры» для Галубковага тэатра.

З таго часу, калі вандроўны тэатр Галубка атрымаў новую назву— БДТ-3, а кіраўнік яго стаў дырэктарам—усё стала мець тую саліднасць, што і ў іншых тэатрах: свой рэжысёр, свой мастак, свой памрэж, касцюмерная, бутафорная майстэрні, рабочыя сцэны, электрыкі, цырульнікі ды грымёры.

Штат работнікаў тэатра пашырыўся—ды было яму працаваць не цяжка, бо артысты па звычцы выконвалі самі тыя работы, на якія зараз прыйшлі новыя людзі. Галубок, як і раней, але з большай адказнасцю ставіўся да новых абавязкаў.

Па традыцыі ў пачатку новага сезона выстаўляліся ў фае тэатра творы жывапісу, зробленыя за час адпачынку Уладзіславам Галубком. Значэнне гэтых выставак пераацаніць нельга. Яшчэ і зараз сустракаем людзей, якія кажуць, што першы твор жывапісу ўбачылі менавіта ў тэатры Галубка. Дарэчы, многія палотны Галубка засталіся пасля гастроляў там, дзе пабываў тэатр.

Вядомасць артыста выклікала асаблівую цікавасць да яго з боку беларускіх мастакоў. Яны малявалі або ляпілі яго партрэты, а падчас рабілі і сяброўскія шаржы. Пазіраваць для мастакоў Галубок не любіў, бо гэта прымушала яго падоўгу сядзець нерухома на адным месцы, а яго натура супраціўлялася ўсякай бяздзейнасці. А вось фатаграфавацца, як і ўсякі артыст, ён любіў і ніколі не адмаўляў фатографам.

Шкада, што не засталося ніводнага з тых партрэтаў. Засталіся толькі рэдкія сямейныя фатаграфіі ды ўспаміны тых, хто добра ведаў яго. І ўсё ж не сатрэцца з памяці яго аблічча.

...Расхінаючы заслону пражытых гадоў, бачу, як сёння, гэтага дзівоснага чалавека і дзеяча.

Сядзіць ён на складным крэсле ў сваім чорным капелюшы, заламаным на бакір, перад ім эцюднік, а навакол густа абступілі яго хлапчукі, бо дзяўчаты саромеюцца і стаяць воддаль. Адзін з хлапчукоў дык стаў зусім блізка перад вачыма мастака; відаць, хацелася яму папасці на палатно, на якое клаў фарбы гэты мілы дзядзька-чараўнік.

І вось ажывае ў памяці калісьці бачанае—з крутога берагу адкрываецца шырокі Сож, па якім недзе ў далечыні невялічкі буксір цягне аграмадную баржу. А вунь з-за павароту з'явіўся і параход, лёгкі, белы, нібы чайка на вадзе. Віецца чорны дымок у блакітнае неба, а пліцы колаў быццам бы чэрпаюць ваду—так старанна, хоць і марудна, бо цяжка ім змагацца з плынню шпаркае красуні-ракі. А па вадзе кладуцца крывыя палосы, якія пасля набягаюць на бераг дробнымі хвалямі і разбіваюцца аб яго.

Прыгожа і хараша — вачэй не адарваць! Гэты пейзаж Галубка пад назвай «Сож» я ўбачыў на Усебеларускай мастацкай выстаўцы ў памяшканні былой кірхі ў Мінску.

Многа, вельмі многа стварыў Галубок. У многіх выстаўках удзельнічаў. Не прайшло яго мастацтва бясследна—паўплывала на развіццё роднай культуры.

Два пейзажы Уладзіслава Галубка, рэпрадукцыі якіх мы вам прапануем, зусім выпадкова захаваліся ў Гомельскім палацы культуры чыгуначнікаў імя У. І. Леніна.

Яны нідзе і ніколі не друкаваліся, нам, нават, невядома, як назваў іх сам аўтар.

Багатая жывапісная спадчына Ул. Галубка пакуль што зусім не даследавана. А, між тым, ёсць звесткі, што яго карціны захаваліся не толькі ў Гомелі, але і ў некаторых іншых гарадах нашай краіны.

ПРЭМІЯ НА УСЕСАЮЗНЫМ КОНКУРСЕ

Прэзідыум ВЦСПС і сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР падвялі вынікі Усесаюзнага конкурсу на лепшы твор мастацкай прозы аб савецкім рабочым класе. Сярод узнагароджаных — беларускі пісьменнік Алесь Савіцкі. Заахвочвальнай прэміі ўдастоена яго дакументальная аповесць «След пракладае першы».

ВЕЧАР СЯБРОЎ КНІГІ

На гэты раз гасцямі трактаразаводцаў былі пісьменнікі Алесь Асіпенка, Уладзімір Карпаў, Еўдакія Лось і Раман Сабаленка. Да кніжных столікаў не прабіцца. Кнігалюбы ахвотна набывалі творы з аўтографамі гасцей-літаратараў. Амаль кожны набываў не менш чатырох кніг. Настаўніца 87-й сярэдняй школы Ф. Мялешка, інжынер Ул. Каламыцьеў, камсамольскі важак трактаразаводцаў Л. Васількова, сяброўкі-вучаніцы 11-й школы С. Каланіцкая і Т. Яцкевіч і многія, многія іншыя...

Што ж, такі пачатак вечара сяброў кнігі, які адбыўся 17 мая ў Палацы культуры трактарнага завода, аказаўся сапраўды шчаслівым. Поспеху вечара паспрыяла добрая выдумка яго арганізатараў. Уважліва слухала аўдыторыя расказы пісьменнікаў аб сваёй рабоце, творчых планах, іх творы.

Нечаканым і прыемным было знаёмства з літаратурнымі героямі любімых кніг. Тут ужо вызначыліся артысты народнага тэатра Палаца культуры. І ажыў славуты чэхаўскі Ванька Жукаў, які пісаў пісьмо свайму дзядулю, гогалеўскія Фяўронія Нікіфараўна і Апанас Іванавіч, чытаўся ўрывак з верша Якуба Коласа «Святы Ян»...

Цікавым і змястоўным было выступленне загадчыцы бібліятэкі Палаца культуры Ф. Цырлінай, якая расказала, як любяць і шануюць кнігу трактаразаводцы. А яшчэ на вечары выступілі старшыня літаратурнага аб'яднання пры газеце «Трактар» інжынер Мікола Вяршынін і даўні кнігалюб, член савета бібліятэкі Алена Созінава. Намеснік сакратара камітэта камсамола завода Лілія Васількова ўручыла падарункі лепшым грамадскім распаўсюджвальнікам кнігі.

На заводзе толькі што закончылася дэкада кнігі. Камсамольцы паказалі сябе ўмелымі яе прапагандыстамі. Літаратуру яны прадавалі на рабочых месцах—у дваццаць адным цэху прадпрыемства, у лабараторыях і інтэрнатах. Добры вынікі ў калектыве кавальскага корпуса, дзе гэтую справу ўзначаліў камсамолец Аляксандр Кабрусеў. Ініцыятыўнай работай вызначыліся камсамольскія арганізацыі механічнага цэха № 6, цэнтральнай даследнай лабараторыі, ліцейнага цэха № 4. Камсамолкі Зоя Сакольчык, Ганна Даўжонак, Людміла Нікіценка, Ганна Тунік любяць кнігу і нямала зрабілі, каб яна была ва ўсіх іх таварышах па рабоце.

З цікавасцю глядзелі ўдзельнікі вечара кінакадры, прысвечаныя Міжнароднаму году кнігі, шчыра віталі і пераможцаў літаратурнай віктарыны.

НАПІСАНЫ ЎНУКАМ ВІНЦЭСЯ КАРАТЫНСКАГА...

Неяк гады з два таму назад у мяне зазвінеў тэлефон:

— З вамі хоча сустрэцца ўнук Вінцэся Каратынскага. Прыязджайце ў гасцініцу «Юбілейная», пакой нумар...

Спачатку ўзнікла сумненне: а можа гэта звычайны розыгрыш сяброў? Але ў той вечар я

ФЛАТЫЛІЯ ІГАРА МАЛЮЦІНА

У гэтай кватэры ўсё нагадвае аб моры, аб яго стыхіі, аб караблях. Высокія да столі стэлажы запоўнены кнігамі аб флоце. Многія з іх унікальныя. Гордасць калекцыі — «Марскі слоўнік», складзены адміралам Шышковым і выдадзены ў 1840 годзе, «Энцыклапедыя марскіх навук», таксама выдадзеная ў мінулым стагоддзі. Ёсць нават «Летапіс крушэнняў і пажараў суднаў рускага флоту. 1713 — 1853 гады». Каля 500 рэдкіх кніг тут.

Альбомы з паштоўкамі і фотаздымкамі, гравюрамі, малюнкамі суднаў усіх часоў, пачынаючы ад старажытных рымскіх галер і яхты Клеапатры і канчаючы атамным ледаколам «Ленін».

Пабочнаму чалавеку можа здацца, што гаспадар гэтай кватэры Ігар Пятровіч Малюцін — бывалы марак, стары падарожнік.

...Ён мог паверыць ва ўсё, што хочаш, толькі не ў тое, што яго вочы дрэнна бачаць. Яшчэ хлопчыкам, жывучы ў Крыме, ён беспамылкова адрозніваў сілуэты караблёў, іх клас і прызначэнне. Як зачараваны, лавіў імклівыя ўзлёты чаек, умеў угадваць настрой хваль.

Аднак медыцынская камісія правярала вочы Ігара Пятровіча зусім па іншых арыенцірах. Яна заключыла: нельга служыць на флоце. Але ўрачы забракавалі зрок, мару ж яго ніхто не мог стрымаць на беразе.

Лёс, быццам іранізуючы, прывёў Ігара Пятровіча ў медыцыну. Ён закончыў інстытут, стаў урачом. Але ўсё-роўна марыў пра мора. Малюцін захапіўся мадэліраваннем марскіх суднаў.

Вялікія і маленькія, старажытныя і сучасныя — ён рабіў іх дакладна па чарцяжах.

У сорак першым годзе ў Ялце ўся калекцыя загінула, і Ігар Пятровіч пачаў ствараць яе нанава.

І ў Брэсце, далёка ад марскіх хваль, ужо будучы на пенсіі, Малюцін з захапленнем працягвае пачатае. Яго кватэра падобна на маленькі марскі музей. І калі наведвальнік хоць трошкі знаёмы з гісторыяй рускага флоту, ён абавязкова пазнае славутыя караблі.

Вось мадэль першага рускага браняносца з папераджальнай назвай «Не чапай мяне», вось «Петрапаўлаўск», на якім загінулі адмірал Макараў і мастак Верашчагін. «Князь Пацёмкін Таўрычаскі» з чырвоным сцягам на флагштоку. Усе 15 мадэляў серыі рускіх браняносцаў выкананы ў маштабе адзін да тысячы. Эскадра на далоні.

А ў другім пакоі гаспадар паказвае «Санта-Марыю» Калумба, шлюп «Усход», на якім рускі мараплаўца Лазараў адкрыў Антарктыду, і славуты «Кон-Цікі» Тура Хеердала.

Ну, і нарэшце, «Сакрэт» Аляксандра Грына. Памятаеце такі галіёт у кнізе «Пунсовыя ветразі»?

Цікавая гісторыя гэтай мадэлі.

Аднойчы сябры і прыхільнікі творчасці пісьменніка папрасілі Ігара Пятровіча Малюціна зрабіць мадэль грынаўскага «Сакрэта».

Малюцін загарэўся. Але тут з'явілася адна непрадбачаная перашкода. Ён не меў верагодных звестак, што ж менавіта ўяўляў бы сабой грынаўскі «Сакрэт», калі б ён існаваў на самай справе. Бо ў «Пунсовых ветразях» Грын толькі адзін раз сказаў пра тып судна, на якім плаваў капітан Грэй: «трохмачтавы галіёт».

Галіёт... Тут Малюцін, які пабудаваў сотні мадэляў розных суднаў, стаў у тупік. Аб тым, як выглядае парусьнік-галіёт, ён, здавалася, не ведаў абсалютна нічога. І ні ў адным марскім даведніку не мог знайсці гэтага слова. Грынаўскі «Сакрэт» аказаўся сапраўдным сакрэтам нават для такога докі ў галіне марской гісторыі, як Малюцін.

Нарэшце, нейкім цудам яму ўдалося дастаць кнігу Чапмена «Карабельная архітэктура», якая ўпершыню ўбачыла свет у XVII стагоддзі і толькі параўнаўча нядаўна перавыдадзена ў Заходняй Еўропе. І вось там Ігар Пятровіч наткнуўся на слова «галіёт». Аднак радавацца, як хутка пераканаўся Малюцін, было рана. У «Карабельнай архітэктуры» пра галіёт сказана літаральна некалькі слоў. Ні чарцяжоў, без якіх Ігар Пятровіч ніколі не браўся ні за адну мадэль, ні малюнкаў, ні больш-менш падрабязнага апісання канструкцыі судна. Усё ж з гэтай кнігі ён даведаўся, што галіёт адрозніваўся ад іншых парусьнікаў вельмі своеасаблівай круглай формай. Канечне, гэтага вельмі мала. Да таго ж Чапмен меў на ўвазе двухмачтавы галіёт, а ў Грына «Сакрэт» — трохмачтавы.

Усё-такі Малюцін узяўся за мадэль, заклікаўшы на дапамогу ўсё сваё майстэрства і фантазію.

Асабліва яго бянтэжыла, што даводзілася на свой страх ставіць трэцюю мачту.

З вялікай асцярожнасцю «Сакрэт» з пунсовымі ветразямі запакавалі і паслалі ў Стары Крым удаве пісьменніка Ніне Мікалаеўне Грын.

Ігар Пятровіч вельмі хваляваўся за сваю мадэль. Але хутка з Крыма прыходзіць пакет. У ім — асобна выдадзеная феерыя Аляксандра Грына і пісьмо.

«Шматпаважаны Ігар Пятровіч, — звярталася яна да Малюціна. — З самай глыбокай і сардэчнай удзячнасцю прыняла ваш каштоўны падарунак — галіёт «Сакрэт». І далей такія радкі: «...Вас бянтэжыць разыходжанне карабельнай тэорыі з задумай аўтара. Не бянтэжцеся. Тут галоўнае было не ў колькасці мачт, а ў пунсовых ветразях, што былі на іх. Пунсовых ветразях, якія неслі цуд, створаны рукамі і сэрцам чалавека. Нездарма Аляксандр Сцяпанавіч назваў галіёт «Сакрэтам». Сакрэт рабіць цуды чалавечымі рукамі, даваць шчасце людзям і самому ад гэтага быць шчаслівым... Што можа быць лепш за гэта на Зямлі!

...Я павесіла галіёт на белым фоне, вышэй добрага партрэта Аляксандра Сцяпанавіча Грына, наклеенага на мармур. Заходжу ў пакой і адразу на сэрцы робіцца цёпла. Пунсовыя ветразі плывуць над аўтарам іх і, здаецца, што яны жывыя, што яны праходзяць міма берагоў, зарослых лесам. Гэта на другі бок партрэта Аляксандра Сцяпанавіча стаіць вялікі букет сасновых галінак... Я ніколі не думала, што галіёт такі высакародна прыгожы».

Цяпер у доміку Аляксандра Грына ў Старым Крыме адкрыты музей пісьменніка. І там можна бачыць мадэль «Сакрэта» з пунсовымі ветразямі, створанага спачатку фантазіяй дзівоснага пісьменніка Аляксандра Грына, а потым рукамі другога чараўніка — Малюціна.

Захапленне гэтага чалавека запаланіла і сына — дзесяцікласніка Лёню, хлапчукоў у двары, шматлікіх сяброў Малюціна ў Ленінградзе, Мінску, Уладзівастоку, Адэсе, Мурманску, Ялце... Я бачыў у яго кватэры грамату прэзідыума Цэнтральнага камітэта ДТСААФ, якой Ігар Пятровіч Малюцін — кіраўнік суднамадэльнага гуртка Брэсцкага гарадскога дома піянераў ўзнагароджаны за актыўны ўдзел у ваенна-марской масавай рабоце.

Закончыць гэты расказ хочацца словамі, якія сказалі пра Малюціна яго сябры — добра і проста берагчы мару ў чатырнаццаць, у дзевятнаццаць гадоў. Цяжэй пасля трыццаці. А пазней? У пяцьдзесят? У шэсцьдзесят з лішнім? Гэта трэба ўмець.

А. МАКАРАЎ.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Гомельскі абласны драматычны тэатр паказаў новую прэм'еру — спектакль «Хвалі над намі» па п'есе Л. Сінельнікава. Рэжысёр Г. Вагау, мастацкае афармленне Л. Ганчаровай. На здымку — артысты А. Лапкіна і Ю. Шэфер у ролях Надзеі Васільеўны і Новікава.

Фота Ул. ТКАЧЭНКІ.

ўсё ж паехаў у «Юбілейную». І не пашкадаваў. Гадзіны з дзве прайшлі ў цікавейшай гаворцы з унукам беларуска-польскага пісьменніка-дэмакрата XIX ст., дэпутатам сейма Польскай Народнай Рэспублікі Генрыкам Каратынскім. Тады ён быў рэдактарам папулярнай газеты «Жыце Варшавы» і, як журналіст, падарожнічаў па СССР. Назаўтра Генрык Каратынскі збіраўся наведаць зямлю сваіх продкаў — вёску Селішча, на Навагрудчыне.

Потым, у час маёй камандзіроўкі ў Польшчу, былі новыя сустрэчы — у Варшаве. Генрык Каратынскі ласкава передаў мне рукапісныя ўспаміны свайго бацькі, Бруна Вінцэнта Каратынскага, дзе ёсць многа цікавага пра Беларусь, пра беларускую літаратуру.

А сёлета Генрык Каратынскі выдаў том сваіх артыкулаў «Па-рознаму бывала...» У ім сабраны плён дваццаціпяцігадовай журналісцкай працы таленавітага публіцыста. Перажытае ў фашысцкім канцэнтрацыйным лагеры, убачанае ў час шматлікіх зарубежных паездак, перадуманае па поваду розных унутраных і знешніх палітычных падзей — аб усім гэтым аўтар пісаў на старонках газет, пераважна «Жыцця Варшавы», гаварыў па тэлебачанні, а цяпер аб'яднаў у адной кнізе. «Па-рознаму бывала...» — своеасаблівы летапіс жыцця Польскай Народнай Рэспублікі, створаны чалавекам удумлівым і ўважлівым.

Адкрываецца ж кніга спецыяльна для яе напісаным раздзелам «Успаміны аб старой мінуўшчыне», у якім некалькі старонак прысвечана якраз беларуска-польскаму паэту Вінцэсю Каратынскаму. Як піша аўтар, спасылаючыся на словы свайго бацькі, сям'я Каратынскіх, што ад вякоў «арала прадзедаўскі загон» на Навагрудчыне, па паходжанні несумненна з'яўляецца беларускай (таксама як Касцюшкаў, Чачотаў, Кандратовічаў, Пяткевічаў). Каратынскія ў тыя часы «ўжывалі, нават у службовых дакументах, двайное прозвішча: апрача чыста беларускага Каратай яшчэ і другое, якое гучала ўжо крыху па-польску — Каратынскі...»

У кнізе гаворыцца, што бацька Вінцэся Каратынскага, Аляксандр, быў прыгонным уладальніка Селішча Яна Залескага. Пан даў свайму прыгоннаму волю толькі таму, што той вырашыў звязаць свой лёс са збяднелай шляхцянкай Юзафатай Далідовіч. Рана асіразелы Вінцэсь першапачатковую адукацыю атрымаў у мясцовага арганіста, які навучыў яго чытаць і пісаць на польскай і рускай мовах. Потым пачалася самаадукацыя. Пры свечцы Вінцэсь перапісаў усю «Гісторыю Польшчы» І. Лелевеля, паэму М. Лермантава «Дэман». Днём хлопчык пасвіў кароў, а вечарам дапамагаў вучыцца іншым дзецям.

Паваротным момантам у жыцці Вінцэся Каратынскага была сустрэча з Уладзіславам Сыракомлем (па нашым меркаванні, гэта сустрэча адбылася не ў Барэйкаўшчыне, як піша Г. Каратынскі, а крыху раней — у Міры або ў Залуччы). Стаўшы сакратаром выдатнага паэта, ён сам пачаў пісаць вершы на беларускай і польскай мовах. У канцы 50-х гадоў В. Каратынскі — папулярны публіцыст, прызнаны эрудыт у галіне мовазнаўства і гісторыі літаратуры. У сувязі з «Гутаркай старога дзеда», якая прыпісваецца Каратынскаму (тут зноў маленькая папраўка: «Гутарка» была выдадзена не ў Кракаве, а на Беласточчыне), у доме паэта быў зроблены вобыск. Царскія ўлады абвінавацілі Каратынскага ў «ненадзейнасці». Прыйшлося пераехаць у Варшаву. Астатнія гады жыцця нашага земляка звязаны ўжо з варшаўскай перыёдыкай.

Такім чынам, кніга Г. Каратынскага «Па-рознаму бывала...» дае нам цікавы матэрыял па гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры.

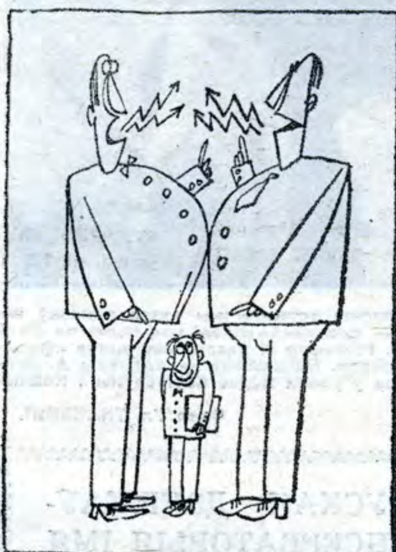
А. МАЛЬДЗІС.

ВЯСЁЛАЯ ТРАСЯНКА

ЖАРТЫ, ГУМАРЭСКІ, ПАРОДЫІ, ЭПІГРАМЫ, ШАРЖЫ

У кожнага, хто бываў у Балгарыі альбо сустракаўся з балгарамі на нашай зямлі, першае ўражанне ад такой сустрэчы — шчырая, ветлівая ўсмешка. Балгары любяць смяяцца, любяць вясёлы дасціпны жарт, анекдот, любяць расказваць смешныя і забаўныя гісторыі. Сёння, напярэдадні Дзён балгарскай літаратуры ў БССР, «Вясёлая трасянка» прапануе сваім чытачам гумарэскі і жарты розных балгарскіх пісьменнікаў, а таксама некалькі габраўскіх анекдотаў, якія друкуюцца ў нас упершыню.

Падабраў іх і пераклаў з балгарскай мовы Ванкарэм Нікіфаровіч.

Пад агнём вялікай крытыкі.
Мал. Жыўка ЯНЧАВА.

Без слоў.
Мал. Славі МІЦЕВА.

Барыс АПРЫЛАЎ

АДПАЧЫНАК З БАЙКАПІСЦАМ

МЫ ПРЫЕХАЛІ ў дом адпачынку крыху раней тэрміну, калі адна змена ад'язджала, а другая яшчэ не з'явілася. Два дні мы былі зусім адны. Усюды пуста і ціха, не чуваць ні дзіцячых галасоў, ні ажыўленых спрэчак на вечныя літаратурныя тэмы пра форму і змест. Ва ўсім доме адпачывалі цяпер толькі двое—я і мой калега па пяры байкапісец Доца Дэкавілкаў. Стаялі цудоўныя дні, напоўненыя пахам сасновага бору, ціхім шумам ручая і шышак, якія мякка падалі з дрэў...

У першы дзень, раніцай, калі я збіраўся паспаць пазней, мяне разбудзіў байкапісец:

— Братачка, ведаеш, што здарылася? Я ўбачыў глушца!

— Ну і што з таго, — адказаў я. — Навошта ты мяне разбудзіў?

— Гэта ж глушэц, браце! Напісаў я дзве байкі пра глушцоў, а ніколі раней іх не бачыў.

— Можа, гэта быў не глушэц? — узняўся я, страціўшы надзею заснуць зноў. — Калі ты не бачыў іх раней, як жа ты пазнаў, што гэта глушэц?

— Ды як жа: ён ляцеў вельмі глуха, і я зразумеў, што гэта глушэц.

Я памыўся, перакусіў і выйшаў на тэрасу. Тут мой сябра сядзеў у крэслекачалцы і грыз сваё сціло.

— Скажы мне некалькі рыфмаў да слова «бор»,— звярнуўся да мяне Дэкавілкаў.

— А навошта табе? — запытаўся я.

— Я вырашыў напісаць байку «Мыш і бор».

— Двор, мор, мухамор, — пачаў я.

Ён у адчаі пакруціў галавой.

— Я адмаўляюся ад бору, браце!.. Няма адпаведных рыфмаў. Напішу лепш байку «Мыш і сокал».

— Гэтак нельга,—сказаў я. — Трэба зыходзіць ад зместу. Пра што ты хочаш напісаць?

— Як пра што? Пра зазнайства, пра бюракратаў, пра валакітчыкаў... Ды розныя тэмы ёсць, д'ябал іх ведае...

Мой калега змоўк на хвіліну і заўважыў:

— Ведаеш, цяпер, калі мы тут адны, я раскрыю табе важную тайну. Разумееш, братачка, мы, байкапісцы, шукаем спачатку назву, а потым робім усё астатняе. Каб было ў назве нешта цікавае, нечаканае, разумееш? Такіх звяроў, як леў, тыгр, слон, я ўжо разоў сто выкарыстаў. А пра асла і каня нават і не пытайся. Цяпер шукаю нешта арыгінальнае.

— Напрыклад?

— Напрыклад, — сказаў ён, — павук і сонца...

— Бабы і перац, — у тон яму прамармытаў я.

— Э, да раслін мы яшчэ не дайшлі. Але патрэбна разнастайнасць. Многа баек з'явілася, ведаеш. Усе пішуць байкі. І маладыя, пачаткоўцы, і сталыя — усе. Калі не прыдумаеш чаго-небудзь, цябе абставяць.

З гэтай хвіліны байкапісец хадзіў за мной, як цень.

— Што ты скажаш, калі я так назаву байку: «Вецер і вятрак»?

— Назаві, хто ж табе перашкаджае?

— А што ў ёй высмеяць?

Я сеў і пачаў думаць, што можна высмеяць у байцы з такой назвай.

— Пішы, — сказаў я. — Вятрак, як і кожны млын, круціўся, круціўся і зазнаўся. «Я высокі,—гаварыў ён, — я кручуся і ўсе мне зайздросцяць». Тады вецер раптам перастаў дзьмуць, і крылы млына застылі на месцы. На крыло села сойка і сказала: «Не будзь фанабэрысты, млыне, не мялі дарэмна словы, таму што ты залежыш ад ветру».

— Брава!.. Брава!—узрадаваўся байкапісец. — Адзін момант! Цудоўная ідэя!

Яго сціло забегала па паперцы. Я пайшоў у свой пакой і лёг адпачыць. Некалькі разоў заходзіў да мяне байкапісец і пытаўся пра рыфмы. А роўна праз паўгадзіны ён сказаў:

— Гатова! Давай цяпер што-небудзь яшчэ.

— Што «гатова»? — здзівіўся я.

— Байка закончана, вось што! Давай цяпер другую тэму.

Я задумаўся.

— Пішы! — сказаў я неўзабаве. — Дыктую назву: «Адэкалон і вада»...

— Напісаў!

— Аднойчы побач са шклянкай чыстай вады паставілі бутэлечку адэкалону. Адэкалон зірнуў на шклянку і сказаў горда: «Хто ты, шэрая вадкасць?.. Калі я не памыляюся — не маеш ніякага водару, ніякага колеру. Ды і няма прыгожай этыкеткі на тваёй шклянцы. Каму ты патрэбна? Дзеля чаго жывеш на свеце?» А вада сціпла адказала «Я патрэбна людзям для жыцця, яны мяне п'юць. А варта дадаць да мяне араматычных рэчываў, і я стану адэкалонам!».

— Ідэальна! — ускрыкнуў байкапісец. — Геніяльна!

Яго аўтаручка ізноў пабегла па паперы. Праз паўгадзіны мой калега прыўзняў галаву і сказаў:

— Ужо дзве... Далей!

Скажу я вам, сябры, што мой друг-байкапісец напісаў за гэтыя два дні восемдзесят тры байкі. Мой адпачынак ператварыўся ў пекла, але друг свяціўся радасцю. Кожную гадзіну ён паўтараў:

— Вось гэта адпачынак! Ствараць, а не сумаваць! Добрую справу робім, браце! Далей...

З вялікай радасцю я сустракаў людзей, што прыехалі сюды на змену на трэці дзень, — мне трэба было неяк адчапіцца ад Доцы Дэкавілкава. Праўда, і пазней ён імкнуўся падысці бліжэй да мяне, але я хадзіў увесь час разам з Мішам Парушавым, другім вядомым байкапісцам. А побач са сваім канкурэнтам Дэкавілкаў не асмельваўся пытацца пра назвы і тэмы.

Цяпер я ўжо ў Сафіі. Літаратурны сезон пачаўся, і я з нецярплівасцю чакаю, калі ў нашым перыядычным друку пачнуць з'яўляцца знаёмыя мне байкі, кожная з якіх напісана за паўгадзіны ў тыя незабыўныя дні, калі я адпачываў разам з байкапісцам Дэкавілкавым.

ГАБРАЎСКІЯ ЎСМЕШКІ

ХТО АКРАПЛЯЕ — ТОЙ І ПАДМЯТАЕ

У краму габраўца зайшоў поп і па звычцы акрапіў яе ў гонар нейкага свята.

Габравец замест падзякі працягнуў яму мятлу:

— Тут такі парадак: хто акрапляе — той і падмятае!

РОЗНІЦА

— Якая розніца паміж адпачынкам на моры і ў гарах?—запыталі ў габраўца.

— У пабочных выдатках,—быў адказ.

УЗРАДАВАЎСЯ

Габравец пайшоў у бакалейную краму. Ідучы, думаў, — купляць яму паўкіло маслін альбо кілаграм.

— Кіло маслін,—сказаў ён, увайшоўшы.

— І палавіны не набярэцца,—адказаў гандляр.

Габравец уздыхнуў і сказаў сам сабе: «Добра, што я папрасіў цэлы кілаграм!»

ГАЛОЎНАЕ

Габравец узлез на драбіны, аступіўся і паляцеў на зямлю. Ад удару самлеў. Апрытомнеўшы, адразу спытаў:

— Драбіны цэлыя?

НЕ АДДАЎ ПАЗЫКІ

Два габраўцы сустрэлі на вуліцы вядомага багацея.

— Бачыш яго? — сказаў адзін.—Не аддаў мне некалькі мільёнаў леваў.

— Калі ў цябе былі такія грошы яму пазычыць?

— Ён адмовіўся выдаць сваю дачку за мяне...

ЦЭЛАЕ ЯЙКА

Да габраўца прыйшоў госць. Гаспадыня зварыла яйка на пачастунак. Маленькі ўнучак прагнымі вачыма ўтаропіўся ў гэта яйка.

— Не глядзі так!—сказала гаспадыня. — Дзядзька не буйвал, каб з'есці ўсё яйка. Пакіне і табе.

БАЦЬКІ І ДЗЕЦІ

Сучасны малады габравец гаворыць свайму дзядулю:

— Дзеду, цяпер модна купляць сваім унукам аўтамабілі, калі ўнукі носяць такія ж імёны, як і дзяды.

— Я старамодны чалавек, хлопча, — пачуўся адказ.

Іван ПАЎНОЎСКІ

МІЖ ІНШЫМ

Некаторыя пісьменнікі не маюць нават замагільнага жыцця, бо ў юбілеях, урачыстасцях і ўшанаваннях праходзіць і яно.

□

Бліскучая іронія, несумненна, — гэта свята ісціны, але вельмі своеасаблівае, як памінанне нябожчыкаў.

□

Добры рэдактар — гэта чалавек, які правіць слабыя рукапісы і крыху псуе выдатныя. Сярэднія ён здае ў набор такімі, як яны ёсць.

□

Сцярвятнікі ядуць тое, на што ўжо ніхто не заяўляе прэтэнзій. Гэту ж карысць прыносяць і эпігоны.

По тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры—33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі—33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры—33-21-53, выдавецтва —32-22-19, бухгалтэрыі—32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Індэкс 63856 АТ 01744